

107

107

HISTORIA
JVRISPRVDENTIAE
VNIVERSAE
ROMANA ET GERMANICA
IN
COMPENDIVM REDACTA,
ET
SCHOLIIS

PRAECIPVIS IN LOCIS,
VBI MAXIME IISDEM OPVS ESSE VIDEBATVR,
ILLVSTRATA,

QVAM
PRAELECTIONIBVS
POSTEA HABENDIS
DESTINAVIT

JOACHIMVS JACOBVS
REINECCIVS.

J. V. D.

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS VESTERIANIS. MDCCLXVIII.

HISTORIA
JURISPRUDENTIAE
UNIVERSAE
1545
ROMANA ET GERMANICA

IN
COMPENDIUM REDACTA

ET
SCHOLIS
PRAECIPUIS IN LOCIS
VBI MAGNVM USVM OPVS ESSE VIDERETVR
ILLVSTRATA

QVAM
FRAGILECTIONIBVS
POSTEA HABENDIS

JOACHIMVS
REINOLDVS

HALE MAGISTRVS
PETERVS VESTERMANVS

2151.

ANTELOQVIVM

*Recitationibus ad Historiam juris astivis
an. 1762. præmissum.*

P. P. T.

Si longa mei promissi expectatio,
quod non dubito ita esse, pleros-
que, si non quotquot præsentiam cor-
poris sui nobis commodare haud ces-
sarunt, movere potuit, ut non nimis
verecundum admonitorem discendæ
justitiæ audire velint; habeo fane hac
hora materiam dicendi amplissimam,
vt verear, ne non dato temporis
spatio me ante exclusum sentiam,
quam finem facere opus sit. Omitto
igitur mentionem facere quam dudum
sit, quod optaverim copiam mihi
fieri sic agere coram & publice, vno
quidem studio meum vobis signifi-
candi

ANTELOQUIVM.

candi animum, quam colam & diligam ipse singularem istam virtutem atque præcipuam, quæ gaudeat utique agnosci haud secus ac Sol lucere, illifini, vt & plurimis prouidere queat, nec pauciores tanquam in sui admirationem rapiat. Istum quidem splendorem fortunæ, quo quisque doctorum circum funditur, ego nemini invideo, mihi autem hujus diei opportunitas fatis est, de qua mihi maxime grater, ante omnia vero Numen obtester sincere summum, vt nunc & imposterum largiatur, ne bonum factum non sit quod edicere tentaverim; ita enim prospera atque commoda evenient singulis omnia quæ cupiant, nec intermittent vires de hac Musarum sede sic bene merendi, quod semper integro quinquennio & quod excurrit in votis habui. Tradentur initio quæ pertinent ad historiam Jurisprudentiæ vniversam, Romanam & Germanicam; deinceps patebit quo ordine quave via ad metam præfixam decurrere animum appulerim. Primus ego has leges ad me perfero,

ANTELOQVIVM.

fero, vt quid sapiam quod bonum,
quod iucundum, quod facile esse nec
illaudabile intelligant omnes, etsi nulla
arte vestitum. (*) Quoniam ipsa na-
tura hoc doceat quemque, quam se-
qui uspiam pressius poenituit nemi-
nem. Sponte id faciam ipse & sine
lege, vt fidem rectumque colam,
tempori serviam, fortunæ paream,
hactenus eam expertus satis inclemen-
tem; ut omnibus videar orbatus, quæ
in bonis haberi solent, præter ea quæ
rapere non potuit ullius hominis in-
videntia.

* 3

(C) Vt, quam quisque norit artem, in hac se
exerceat, facile patiamur, modo vbi sapiat
satis, adhibita diligenti cautione ne co-
gitationes sint nimis subtiles ansæve arripiantur
qua teneri nequeant, quia prope abest
quo minus spes decollet prius quam matu-
ruerit, eas fore fortunatas. *Etenim res*
magne, iudicio Fr. Bacon. de Verulam. in
histor. Regni & Regis Angliæ Henr. VII.
egregii videlicet exempli & legumlatoris
optimi. p. m. 94. *fere magis rigide & con-*
tumaces esse solent, quam vt callidioribus con-
siliis fingi & affabre efformari possint.

A N T E L O Q U I V M.

videntia. (*) Dabit certe Deus his etiam malis finem. Nihil propterea despero, ab omni quoque metu vacuus ne non liceat tamen, quod faciat ad ornandam & amplificandam remp. Neque solus ego qui sic agat ero, postquam tempestas præterierit, quæ ad coeli injurias referri non debet, sed ad molem opinionum quibus mundus regitur, quem fallet species non una quam diu homines erunt, qui rectum putent modo ad legem boni videantur. Quam obrem fere totus est quisque in eo, ut dudum amissis veris rerum [vocalibus cortici verborum in-
hæreat,

(*) Hanc alioquin rem valde periculosam, ac fortassis veram mali cujusquam genii operationem esse agnosco, cum rerum specie ut cunque mutata, præteritarum non raro apud multos sic viget memoria, ut semper aliquid hæreat calumniarum, quæ quam fuerint audaces, tanquam faces quædam acres in animis hominum veluti in fundo vasis subsidunt, ut si illud paululum agitari contingat, sursum ascendere consueverint; cujus fortunæ memorabile nec absimile exemplum apud eundem me legere memini.

A N T E L O Q U I V M.

hæreat, neque mutatis rerum signis animadvertat, quid cujusquam sit uspiam. (*) Sæpe malum hoc nobis memini prædicere aliquos nescio quid grave secum cornicantes. Cur non audientes erant dicto Celsi magis, sic obloquentis: scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem. (**) Hoc equidem callide tenent alii, neque immemores quam res ipsa difficilis sit & labor molestus, nihil tamen dubitant arte vincere, quod

(*) Non illepide monet suum Lucilium Seneca epist. 114. mirari eum quidem non debere, corrupta (in ipsa quoque oratione) excipi, non tantum a corona fordidiore, sed ab hac turba quoque cultiore. *Togis enim, inquit, inter se isti, non judiciis distant. Hoc magis, (pergit) mirari potes, quod non tantum vitiosa, sed & vitia laudantur. Nam illud semper factum est. Nullum sine venia placuit ingenium. etc.* Tam probe noverat, ubicunque videas orationem corruptam placere, non fore dubium, ibi mores quoque a recto descivisse.

(**) In c. 17. D. tit. de LL. Quod si non totum, certe magnam partem pendet ab historia, quæ instar speculi est temporum.

A N T E L O Q V I V M.

quod armis nequeant. Succurrit iisdem fortassis aliquod animal Musici cantus rude, ex cuius tamen ossibus videntur quam pulchræ fiant tibiæ. Quamobrem nihil ipsis tam malum videtur, quin aliqua parte proficit, si uti scias. (*) Ista autem, cuius quærendæ studio languore conficiuntur, ut viam diva commonstret, Eleusinem simulat prope, quæ servet semper quod ostendat revisentibus, neque sacra sua simul edoceat. Istos igitur Her-

Fatendum quippe est, leges si latæ fuerint nunquam tales, quibus ista tempora maxime indigebant & sic *ἐνκαίτως* prudenterve constitutæ, fieri vix posse, quin temporis ipsius suffragiis confirmatæ perennaturæ sint. Quid? quod exemplo inde sumto haud raro fiant translatitiæ. Quod maxime convenire credunt in illas, quas non occasio aliqua præfens poposcisse videatur, ut magis ex more legislatorum temporibus antiquis iisque heroicis providentiâ futuri latæ fuerint aptæque ad efficiendum statum Reip. beatiorum & maxime florentem.

(*) Nam quod sapienter præcipit Comicorum aliquis, *in re mala animo si, bono utare, adjuvat.*

ANTELOQUIVM.

Herculis labores quis nobis invideret, si reperirent aliquem fortassis ex Cynica gente, quem ad talia ministeria protrahere quiverint, vt quoniam quiescere nequeat, locupletibus indicibus conficiendis tempus terat, veluti eruditioribus administer ad rem quamlibet laboriosissimam? Non sic infaniunt qui de sapientia hominis dubitant, quem norant ante valuisse & melius habere & in possessione suarum rerum semper fore propterea, quod aliena negligere putetur neque curare admodum. Scio sane quid insit bellulis quibusdam artibus ad hoc comparatis, ut istam LL. vim ac potestatem, quam Celsus laudabat, expositis aliquibus signis extorqueant, si non eapropter in foro regnant nonnulli, quod subtilissima collectione alios fallere didicerint, nunquam evincent noctem esse qui nunc est dies; quos tamen videas sæpe & manu teneas id serio vultu asserentes, quod nemo ægrotus tam ridiculum somniat; mox etiam, vbi e re futurum sit, inficias ituri, quæ manifesta sunt. Neque tamen defuerunt

ANTELOQVIVM.

fuerunt multis ab hinc seculis, quibus institutum placeret, ut amarent hoc & laudarent, illas ipsas artes tanquam filiolas suas exosculantes, quibus impostores agant, quam molestus etiam is labor fuerit ineptiarum & misera res difficilium nugarum. His autem armis instructi audent non pauci aditum sibi parare ad rerum dominam jurisprudentiam, ut quos fluctus in simpulo prius dederint, eos post excitent in quodam mari, omnes ita ubique res, omnia vitæ munia pervertentes. Sequuntur deinde ducem quisque suum cæteri, quibus magna mercede constat, quod nihil sapere didicerint, quia vix licuerit recta via ad sapientiam grassari hinc defioculis, inde lippis, cum præter opinionem obsisteret euntibus quoque & luminibus officeret errantium multitudo, quæ facit ut quod pessimum esse dixeris, plerique pereant exemplis. Scilicet facilius erat & brevius doceri his, quid imitandum vitandumque sit, longo illo per præcepta itinere, imo efficacius etiam, ut nec rectum quidem

ANTELOQUIVM.

dem sine exemplo, nedum iucundum
putes. Faxo itaque in tradenda vobis
jurisprudentiæ universæ historia, vt
non tantum exempla adsint vbivis
promiscua, sed ea potissimum quæ
ab omni flagitio sint remota, probe
gnarus vix quenquam reperiri, qui
quod male quæsierit bonis artibus ex-
ercere tentaverit. Nolim tamen ex-
istimetis, Auditores, hoc fieri eo con-
silio, vt modum ingeniis ponerem,
quin magis cupiam vt naturam du-
cem quilibet sequatur probe cultam,
modo non eam cogat, sed missam fa-
ciat manu prius, quam imperio vti in
eandem ex ulla ratione audeat. Co-
gitetis necesse est, non statim dete-
rius fieri, quoad diversum fiat; coetu
separari maluisse semper, quotquot
præclari facinoris famam quæsiuerunt:
neque tamen conficere hoc potuisse
festinatione, quæ inconsulta est &
præceptis, cæterum cautos, ne ut ple-
risque aliis contigit ipsi quoque in illis
Dialecticæ gyris atque mæandris tan-
quam apud singulos scopulos conse-
nescerent. Ne dubitetis fori silvam
in-

A N T E L O Q U I U M

intuentes de tanta materia rerumque omnium quibus opus est congerie, ex qua cuivis integrum sit secernere quæ libeat. Parum igitur nostra refert, unde comparetur. Sollicitas teneri mentes vacuas, aut quicquid tenuissent vulgata putare omnia. Quorsumcunque ire & progredi constitutum fuerit in ea elaboranda primum, deinceps pro more tractanda, & tandem perpolienda, viam invenient diversam atque aliam, ingenii acie tantum pollentes & oculis rem mentientes non vitreis aut mutuaticis, sed suis. Hanc si non præstet historiæ cognitio vtilitatem, quæ poterat tanta esse causa cuiquam Romam videndi, quam stultus quisque urbem ex suo ingenio iudicat huic suæ similem fuisse? (*) Bene sapienterque, qui ante nos vixere „cordatissimi mor-

(*) Historiam qualiscunque fuerit, laudatores habuisse complures, qui veris eam ac propriis laudibus exornarint tanquam vitæ magistræ, res notissima est. Quare nec operæ pretium fecissem hoc maxime ævo, quod totum veluti in eo est, ut illam amplectæ

ANTELOQUIVM.

mortales haud ignari, quibus esset magistris opera danda, decreverunt vni pontificum factioni maxime obviam ire, quorum injuriis contumeliisque sapientia sic accepta est, vt vbivis esse, quam in regno suo malit, posteaquam omnia late homines inquieti contentiosique tenent, qui non illam sane, sed pollicem ipsius & superstitionem maxime secuti formularum, sacra & religionem jocum & risum fecerint. Ecquis enim apud eam hominum

plectatur & auctam cupiat, longa excursione ad ejus facilitatem, oblectationem & utilitatem. Aequè tamen facile non est quidquam ex vero aut melius addere, quod ad cultum spectet, sive ex genere, sive ex ordine, tum locis historiarum recte instituentis, nec non auctorum delectu. Neque enim cessavit aut in hisce tradendis aut rerum statu exponendo, imo temporis universi ratione ineunda, ne tanquam sine duce incedere necesse sit, aliorum solertia. Hos nec recensere sine judicio, nedum legere cum scrutinio jam vacat, quandoquidem vtrumque moram longiorem injiceret, sicut ex altera parte scrupulosiorem indaginem requirere visum fuit, quam praesens institutum laturum credibile foret.

A N T E L O Q U I V M.

rum quæ recte uspiam sunt instituta
volam aut vestigium reperiatur? quum
videat istos natura & moribus inhu-
manos & barbaros, veluti servilibus
officiis tantum intentos inque obscuro
loco vitam agentes, ubi adolescen-
tiam suam exerceant? At cernunt ju-
stitiæ sacerdotes ceremoniarumque
antistites in magno honore semper
fuisse, quibus assurrexerit populus, in-
crepantes metuerit, dicto cuncti au-
dientes fuerint, rati scilicet, id quod
res est, longe hoc pulcherrimum esse.
Hac itaque moventur spe, ut ad simi-
lem dominatum maxima ope nitantur.
Nemo autem hinc sibi vigilantiam, la-
borem, indefessum doctrinæ studium
expectet. Gravia hæc esse censent,
& viris relinquenda, ipsi breviori via
dolis atque astu contendunt. (*) Re-
ligio

(*) Nolim sane mihi auscultaturos unquam
immemores esse salutaris illius admonitionis,
quæ est viri sæpius jam laudati, qui merito
audit seculi suæque gentis decus summum, in
serm. 60. inscripto faber fortunæ, sive do-
ctrina de vitæ ambitu. p. m. 343. sqq. ubi
posteaquam attigerat pravitatem & malas
illorum

ANTELOQUIVM.

Religio mihi est expromere faciles istas artes, quae promittant magnam sapientiam & ad quas fingendas non nati sed ab aliquo Mercurio facti videntur. Quid? quod jam tædet ipsos formularum, in quibus nihil admirationis insit præter hoc unum, quod imperitæ plebi sic illudant, cui fallendæ apta sint omnia, quamobrem insitum illis est quanta magis falsa sunt quæ fiant, tanto plura facere. Ita nimirum apud eam summa securitate & ingentibus præmiis peccatur, quamvis una hæc ars tristissimis experimentis constet & ab omni ævo tantam stragem ediderit demissis ad extremas tenebras tot quoque illustrium heroum

illorum artes, si fuerint qui se Machiavello dederint in disciplinam, hunc in modum eloquitur. Si quis hujusmodi inquinata prudentia delectetur, non ierim inficias eum, quandoquidem legibus charitatis & virtutis omnibus se ipsum solum fortunæ solummodo manciparit, posse majore compendio & celerius fortunam suam promovere. Fit vero in vita, quemadmodam in via, ut iter brevius sit foedius & cœnosius: neque sane ut per viam meliorem quis incedat multa circuitione opus est, &c.

A N T E L O Q U I V M.

heroum animabus, quod credant ab irato Achille solum fieri. (*) At finem facere cogor querelis meis, quam sint justæ, metuens attamen, ne nimis longeanimos vestros, Auditores, avertant ab ipsa re, quæ singularem & suam cujusque industriam postulat vt recte indagetur. Accipite igitur, si placet, vt ipsimet existimare possitis & agere, quod est vestrarum partium, totius meæ operæ, quæ universam concludit jurisprudentiæ historiam, argumentum.

(*) Dudum hoc observatum fuit *Pindaro*, (quem diurna nocturnaue manu versare solum peradolescens) in suis elogiis heroum, imprimis *Pyth. Od. III. Olymp. Od. II & VII.* quibus in memoriam revocat, quod sciant a prioribus seculi hominibus edocti, alias alios esse ventorum, cum petant alta, flatus, felicitatemque hominum non in longum permanfuram accedere, quo minus in vna temporis parte aliæ ingruant auræ verb.

Ἄλλοτ' ἐὸν ἀλλοίοι πνοαὶ ὑφιπετᾶν
ἀνέμων. Ὀλβος δ' ἐκὲς μακρὸν ἀνδρῶν
ἔρχεται.

Item Ἐνδὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνῳ ἄλλοτ' ἄλ-
λοισι διαιδύσσειν αὔραι.

Histo-

HISTORIA JURISPRUDENTIÆ UNIVERSÆ ROMANA ET GERMANICA.

PROLEGOMENA,

quibus explicatur finis, quorsum tendimus, nec non ratio & methodus, veluti via, qua eundem est proxima, tuta atque commoda.

§. 1.

Postulatur vel flagitatur potius a nobis historia Juris sic tractanda, qua effici tandem possit, ut plerique ad delectationem alias relata, resecis quae forte superuacua viderentur & redundantia omnibus, recta & sine ambagibus tramitem pandant ad veritatem, & si fieri nequeat, ut illum finem
(Reineccii Hist. Jur.) A at-

attingamus, tamen propius intueri eundem concedatur, neque ea in re quidquam cedamus aliis doctrinis. (*)

(*) Cautione scilicet providentiaque, ne talis offeratur humano intellectui victima, qualem Prometheus iste olim litabat, cum fraudem Iovi facere auderet, adducta nimirum loco bovis veri, pelle bovis grandis & pulchri, stramine & foliis & vinibus suffarcinata,

§. 2.

Arduum profecto hoc esse, sed utilissimum quoque literis nostris, quoniam istud unum satisfacere possit his, qui toto animo fontes sequantur, illosque comprehendere maxime cupiant, ii demum intelligent ipsi, qui norint, quantum sit illud munus, quod patriæ debent in explicandis LL. atque ad usum convertendis.

§. 3.

Nondum me satisfecisse putabam officio, si discendi cupidis paulo accuratius enarrando origines ac progressum juris tum Romani, cum Germanici, utcunque ex ipsa historia ostenderem, quis utriusque illius juris in foro usus esse vel possit, vel debeat.

§. 4.

Minus vero operæ pretium statuebam, cum aliis contendere, et confutare eos, de quibus vix dici nostra refert, quantum decipiantur ac decipiant, si ut jus Romanum in exilium agant, Germanicum, quod sciunt cum ignarissimis, in tribunalibus regnare unice velint.

§. 5.

§. 5.

Nolim præterea, cuiquam in mentem venire, me quid latuisse horum ludibrii, qui recepto in subsidium illo jure tantam rerum conversionem factam esse existimant, ut moribus patriis foro ac veluti aqua & igni interdictum sit. (*)

(*) Conferat huc, cui otium fuerit, B. Thomasi curas, imprimis præfat. ejusd. ad novam editionem Joh. Schilteri Exercitat. ad D. f. Praxin Jur. Rom. in foro Germ. scriptam mens. Januar 1713.

§. 6.

Quam parum etenim ad eam rem conficiendam restat negotii? modo memineris, ignorantiam juris magis litigiosam fore semper, quam nuspian sit illius scientia & principiorum, a quibus, ut viris doctissimis placuit, profectæ fuerint leges, sic descriptæ, ut habeamus in iisdem summam rationem in natura insitam, quando juvent facienda, prohibentque contraria. (*)

(*) Consiliis capiendis haud inutilem præstitit operam M. T. Cicero in suis Libris de LL. quos tamen nec integros superesse constat, adeoque non sine judicio & contemplatione cujusvis reip. status adhibendos.

§. 7.

Væcordiam prorsus saperet auctorem non recte fieri, sed fabularum, atque opinari, ac si Germaniæ ita conveniret cum Romanorum institutis, ut vix aliquid intersit cujusquam, quo jure utatur? nulla in mente hominis confirmata ratio aut confecta lege.

A 2

§. 8.

§. 8.

Itaque cum arbitrentur prudentiam esse legem, ejus ea vis sit, ut recte facere jubeat, vetet delinquere, nobis equidem perinde sit, eam rem credant illi vel Græco nomine a summi cuique tribuendo appellatam, an Latino a legendo, ut illi æquitatem, hi delectus vim, in lege posuerint; quia proprium utrumque legis esse perhibent, neque inepte.

§. 9.

Nescio autem, quid popolare habeat eadem ratio? quod cogat interdum, ut populariter loqui necesse sit, & eam legem, quæ scripto sancit quod vult, aut jubendo aut vetando ut vulgus facere solet, appellare; constituendi vero juris exordium ut hinc capiamus natura rei non patitur; quoties ea intercedit, ne sermonem institutum præcipientem, sed ea quæ vel tangi possunt & manu prehendi, eloquamur commodius & rationem communem sapientius sequamur.

§. 10.

Sit sane ista res magna quærere, quemadmodum caveamus in jure, aut quid de quaque consultatione respondeamus? Factum fuerit sæpe, ut ea quondam a multis claris viris, aliquando tamen ab uno summa auctoritate & scientia sustineretur, jam campus esset dicendi amplissimus, atque uberrima materies scribendi historiam maximam, non sane de nihilo natam. (*)

(*) Juvenes præcipue juri discendo intentos plane admonendos existimari, ut modum hujusmodi h-

historiæ sibi met ipsis præscribendo ex fine, in his, quæ ulla ratione superflua esse credantur, parce admodum operam suam collocent, alioquin facturos periculum, ne in mole operis in immensum aucta, virtute parum aut nihil promotum fuisse experiantur.

§. 11.

Enim vero si quis igitur in hac disputatione totam causam universi juris ac legum sibi completendam esse censeat, is agnoscat facile, quam parum hoc sit, quod civile dicunt, & sic committunt, ut in parvum quendam & angustum locum concludatur natura.

§. 12.

Quid continget denique? Scilicet totidem, imo pluribus rebus vel ignoratis vel relictis, gravi periculo involvimur profecto, ut verendum sit quovis momento vel minimo & temporis & loci, ne non pars possessa ob eandem rationis rectæ communionem, ad se trahat vacuam; & nusquam nos sinat esse curarum & doloris vacuos.

§. 13.

Dabo omnino his, qui tantum indulgeant ingenio, ut facile plena reperiant omnia earum rerum, quæ satietatem polliceantur earundem potitis; neque tamen memini adhuc a quoquam audire, qui idem facere ausus sit, quod fecisse alterum perceperat, se eandem experiri virtutem, quæ nihil habeat aliud, præterquam in perfecta & ad summam perducta natura, quæ spondeat propriorem certioremve hominis & Dei vel similitudinem vel cognationem.

§. 14.

Fingunt autem sumtis e mortali genere aliis; quibus cohærent homines, quæ fragilia essent & caduca, animum a Deo ingeneratum, cui quam difficiliter id fiat, ea sit & tanta potestas, qua omnem justitiam expleat, modo aliquam habeat notitiam Dei.

§. 15.

Nullam gentem esse profiteatur neque tam immanis, neque tam feram, quæ non, etiam si ignoret qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat, ex quo efficiatur illud, ut is agnoscat Deum, qui unde ortus sit, quasi recordetur, ac noscat.

§. 16.

Recte id quidem. Quotus quisque autem hominum ita faciendum esse censet, ut non amplectatur sententiam omnino indignam homini, qui noverit probe, nihil sibi relictum sic esse imperii præter obsequii hanc gloriam, qua venetur eum *usum*, qui rectæ rationi per omnia respondeat, contentus ea natura, quæ tantam rerum ubertatem largiatur, ut ea quæ gignuntur indies & augeantur donata consulto nobis non fortuito nata intelligat.

§. 17.

Illam vero rationem initurus ita semper existimabit ad historiam legum jurisque recte atque ordine percipiendam non satis esse scire, quo quæque anno, tempore, vel auctore lata, constitutæ sint, quo in argumento juris versata, sed necessariam esse imprimis legum omnium jurisque rationes causasque omnes explicatas habere.

§. 18.

§. 18.

Nemo incipias ibit omnino sic esse, qui pensaverit, nisi ratione cujusque animo perspecta, ipsius legis vim atque potestatem tantam esse, cujus cognitionis unquam se compotem fieri posse desperandum, & qua nihilominus semper opus sit toties, si contigerit, ut eadem ad nostrum statum rerum publicarum, illique propriam utilitatem sit transferenda.

§. 19.

Videat igitur, quomodo hanc facultatem sibi parare velit, sine status publici plena notitia? si vel maxime cogitet, leges omnes a necessitatibus reip profectas, status publici constitutioni attemperandas esse; istum vero statum publicum omnem denuo ex legibus publicis pendere.

§. 20.

Iam quid agunt? quibus ad manum est tantus legum & peregrinarum & annis obsitarum cumulus, si tantum cortici verborum inhærentes ad suas commoditates transferunt obvia quævis de historia juris, sive universale & plerarumque gentium commune id sit, aut civitati cuiquam proprium, curiosi ideo, quod oculis obversentur libri non pauci scripti atque editi in eo argumento, in quibus jura publica illarum civitatum plane prætermissa sunt planeque neglecta. Status autem publicus horum temporum, quibus perferebantur ad populum parum diligenter, excussus fuerit?

§. 21.

Deinde evenit, ut si cuiquam scrupulus in re præsentī injiciatur, is incidat in jus commentitium horum, qui solliciti fuerunt, et fere nimium diligentes, ut historia de qua agitur artem faceret, quæ non juris solum, sed imprimis etiam litterarum humaniorum studiosis, non equidem ad vitæ usum, sed ad delectationem comparata foret.

§. 22.

Iis autem ad intelligendos veteres scriptores & Græcos & Romanos, juris publici magis quam privati, at hujus quoque historia percipienda erat, non paucis in locis ab ipsis interpretibus sic tradita, ut in tanta rerum vicissitudine atque oblivione magis dolenda videatur quam amplectenda docilis admodum imitatorum solertia.

§. 23.

Itaque, quoniam eundem est omnino, seu placeant vestigia, seu terrorem incutiant timide sequentibus, jam circumspicere oportet de via & proxima, & tuta, & commoda, sic tamen, ne vel aut nimie brevitatis studio multa necessario veluti omittamus consilio & rationi nostræ consentanea, neque vero multo opus sit sudore, ad evitandas ambagines, quæ fervidius aliquorum studium magis impediant, quum sciam, quam moræ sint impatientes & spes utilitatis citius decollet, quam ad scopum pervenerint.

§. 24.

Quid igitur conducibilius contingere posset ad finem properantibus eundem, nisi id ipsum, si
tan-

tanquam manu ducantur, & moneantur, ne nium festinantes cœco veluti impetu huc illac ferantur quorsum non tendant unquam? memores illius, non scholæ, sed vitæ discendum esse.

§. 25.

Alquoversum videlicet trahimur omnes aut ipsa natura, aut minimum consuetudine, quæ vicem ejus sæpe occupat. Aliorsum ducunt LL. ista civitatis scriptæ, quæ aliquando aut jubent, aut vetant, idque tantum non semper judicio recto, sed quoad ipsam summam interdum paululum iniquiore; quos scopulos facile evitant providentiores, si concedatur alia via persequi, quod cujusvis & vere in bonis est.

§. 26.

Do sane, nihil ad nos pertinere Cinnum illum Academicum, quo omnis disciplina non sine gravi discipulorum detrimento in ea compendia concluditur, e quibus non possunt non indies augmenta capere frequentissimæ alioquin & qualescunque disceptationes artes ac controversiæ, posteaquam illæ in tantam jam molem excreverunt, ut vix ulla peritia satis sit, ad thesauros doctrinæ solidioris, veluti e durissimo filice extendendos & eruendos.

§. 27.

Quamobrem, ut beatum prædico & maxime felicem, qui in justis atque injustis scientia, quæ rerum divinarum atque humanarum notitia est, scorias a metallo separare noverit; ita non possum non certiores facere in tempore audituros,

esse hanc raram in terris avem, & corvo albo multo rariorem.

§. 28.

Æque desperandum puto, ne successu creant consilia multum *Ludewigium* & *Cramerum* inter de methodo mathematica in jure, nec sine bile, agitata. Huic quippe si locum, de quo unice contendunt, in jure civili concederem, non possem certe præstare, ut habeant omnes antecessores ea in re consentientes, nedum qui sic intelligant jus civile, ut reapse demonstrent, quæcunque essent demonstranda, nec infinitis modis deflectant ad contraria. (*)

(*) Artes & methodum quis dubitet sæpius iterationes & prolixitatem gignere æque ubi nimie sint ac ubi nullæ? Illud autem studium cum subinde ingravesceret, aliorum quoque incommodorum cumulum trahere visum fuit, plerisque verbis atque vocabulis tantum se locupletes facientibus, paucis rei vel minimum habentibus. Quotus quisque enim horum, qui methodi suæ legibus res torquere consueverint, quicquid in laqueos istos non apte cadit, non mavult aut omittere, aut præter naturam inflectere? Quo tamen efficere putantur, ut quasi nuclei & grana cujusquam scientiæ exiliant, ipsi aridas tantum & desertas siliquas stringant.

§. 29.

Nam, quod confirmant, omnium quæ a majoribus constituta sint, rationem reddi posse, hoc diserte negat Julianus L. 55. Digestor. c. 20. tit. de LL. Senatus C. &c. inter JCtos horum temporum

rum facile princeps, functus prætura & bis consu-
latu & Præfectura quoque urbana, & qui omni-
um quoque Principum, sub quibus floruit, con-
silio fuit (*)

(*) De Salvio Juliano, Jcto, qui Hadriani Imp.
ævo maxime floruit singularem Diss. dedit.
B. Heineccius.

§. 30.

Impudentis esset, post tot seculorum decur-
sum tale quid postulare ab imperitioribus; arro-
gantis autem atque ambitiosum satis, affectare
scientiam rerum de quibus, tanquam tempestate
& vetustate dudum consumtis, multum quæsitum
fuit olim, fictæne essent, an veræ?

§. 31.

Pessimum genus hominum esse crediderim, qui
philosophi audiant, nihil tamen relinquant dignum
studiosis ingenuarum artium earum rerum, quas
ceperunt, harum signis tantum commutatis. Tam
quippe sunt faciles in constituendo iurium disci-
mine, ut sententiarum difficultatem præ defini-
endi demonstrandique pruritu vix quisquam animo
comprehendat & vocabulorum novitate deceptus,
incertitudinem non agnoscat.

§. 32.

Sic natura dominatur in Digestorum methodo,
ut recte agere fateantur plerosque, qui eam ser-
vent in compendiis qualemcunque, ne studiosi
faciliori fontium aditu prohibeantur. Imo si ne-
cesse fuerit prorsus eam, quæ ad universam doctri-
nam

nam sit magis accomodata, usu quoque præstet, dulcis non multo secus erit ea, quacum initia illius contrahimus, quam illa, quæ hanc excipit, dum ista sit major & hæc in ea contineatur.

§. 33.

Minime autem immemor esse debet & qui discere allaboret, & qui recte docere instituat, Auditores in Academiis non omnia, sed fundamenta tantum & fontes discere velle; quoniam reliqua usu melius hauriantur & certius imbibantur, addita frequentiore lectione Ictorum non modo, sed & Historicorum.

§. 34.

Ne dubitent hi quos amo, monitorem & bonæ mentis auctorem admittere, si quis urgeat, ut intellectis principiis & præceptis tantum perpaucis, manum operi admoveant statim uni vel alteri, rudiori primum, deinde magis magisque poliendo.

§. 35.

Qua in re inter historiam & reliqua juris capita nihil interesse censeo. Assentior nimirum his, qui dudum confirmarunt, quod semel rectum sit verum quoque esse, neque cum literis quibus scita scribantur, aut oriri aut occidere.

§. 36.

Hinc uberiores fructus expectare poterit, qui fundamentis intellectis hæc quavis data occasione ad usum transferat certum, & lectione privata plus discet atque memoria tenebit, quam in scholis.

lis. Sciēt etiam doctus qui experiendo rem didicerit ante, quem modum uspiam eligere e re sit.

§. 37.

At, quæ rerum confusio? si nudam sectetur veritatem veluti aliquam sine veste Dianam? Et quales tandem sunt quas habent methodi leges? imo tales ne appellandas quidem. Scilicet, prout quisque ut eruditionis laude antecellere cupit, sic nihil veretur profanare studia sine Praxi in Academias protrusa.

§. 38.

Manebit utique, fatentibus rerum peritis, indissolubilis ea doctrinæ naturalis & prudentiæ juris nexus, & palmam præripient facile reliquis, qui principia & ἀναλογίαν probe teneant & fontes sciant, quum contra ea si cum iisdem compares, qui integros libros memoria teneant, hi parum tamen sciant, ut potius farragine opinionum ubique dubii hæreant.

§. 39.

Res ipsa autem, ejus meditamur historiam, triperitam se sistit, communem nempe omnium gentium primo, deinde civitate Romana receptam atque cultam; & denique Germaniæ nostræ veluti adoptionis jure eidem addictam,

§. 40.

Hac via plane intelligimus, justos natura nos esse factos, aut minimum ad justitiam colendam & comiter habendam natos, neque opinione, sed natura constitutum esse jus, nisi quod in pravitatibus

tibus etiam insignis est humani generis similitudo, ut voluptate facile capiantur omnes, nec minor corruptela malæ consuetudinis, quæ sæpe tanquam igniculos extinguat ista virtutis semina, a natura data, exortis & confirmatis ab ea vitiis contrariis.

§. 41.

Ita verò, quæ totius rei summa est, aut quod historia juris caput rectissime dici mereatur, hoc quasi rostro finditur, ut divisum æqualiter in duas partes, ex uno latere vestigia premit virtutis & sapientiæ, ex altero contra per varias artes, quæ instar rivulorum sint, decurrat ad sedem stultitiæ, substructam ex altera parte violentiæ viribus, ex altera doli mali fraudulentis insidiis.

§. 42.

Sed quoniam ita se res habet, ut vitiorum emendatricem legem esse oporteat, commendatricemque virtutem, caveant ii, qui ab ea vivendi doctrinam ducunt, ne a sapientia, veluti omnium bonarum artium matre se abduci patiantur iis illecebris, aut putent hac quidquam esse in omni arte præclarius, modo supra naturam sit, eamque prævertere conetur.

§. 43.

Imo ne audiendi quidem sunt, qui hoc exigant, & in arte juris omne præsidium collocent, ut potius necesse sit ad eam partem, quæ naturæ deberi queat, & ex qua egressi fuerimus, toties reverti. Hanc etenim scimus sapientissimorum fuisse sententiam, legem quæ universum mundum regeret,

geret, illam videlicet imperandi prohibendique sapientiam, quam principem legem dicebant & ultimam, neque hominum ingeniis excogitatam, nec scitum aliquod esse populorum.

§. 44.

Quæ si vera sunt, qui sapere ausus fuerit animadvertet, falsos fieri, qui uspiam talem inter hominum ullo genere præ se tulerint cogitandi, agendi, vivendi artem, tantamve potentiam, quæ fuerit idonea, ut quiverit legi isti, quæ æternum quiddam est, aliquid adjicere novi, aut demere, eandemve mutare.

§. 45.

Et quis? nisi quem æstus consuetudinis aborberet, & ad sermonis morem usitati pertraheret, de recta summi Numinis ratione, qua lex illa vera atque princeps apta ad jubendum & ad vetandum existit una, ob quam in jus vocantur omnes, quis inquam existimet, posse eandem a quoquam instar crinis obliquari nodoque substringi?

§. 46.

Ajunt de LL. præcepta dantes ad salutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum quietam & beatam, eas incertas esse; eosque qui primum ejusmodi scita sanxerunt, populis ostendisse ea se scripturos atque laturos auxilia quibus illi a descriptis susceptisque honeste beateque viverent; quæque ita composita sanctæque essent, eas leges videlicet, ceu delectus aliquos ex his universis, quæ cuiquam prosperrima caderent sorte, *nominarunt*.

§. 47.

§. 47.

Ex quo interprete quodam justo intelligi patet, eos, qui unquam perniciofa & injusta populis jussa descripserint, cum contra fecerint, aut frena relaxaverint, quam polliciti professique sint, quidvis potius tulisse, quam leges; ut perspicuum esse possit, in ipso *nomine* legis interpretando inesse vim & sententiam justī & juris legendi.

§. 48.

Illine autem historiam nobis tradant juris, qui enarrant solum, quam multa perniciose pestifereque scita fuerint unquam in populis, quæ non magis legis nomen attingunt, quam si latores aliqua concessu suo sanxerint summa necessitate adacti?

§. 49.

Nam præclare id mente comprehendimus, neque medicorum præcepta dici vere posse, si quæ inscii imperitique pro salutaribus mortifera conscripserint. Sic neque in populo lex ejusmodi fuerit illa, etiamsi perniciosum aliquid populus acceperit.

§. 50.

Ergo est lex, sic concludimus tandem cum Tullio, cujus hæc philosophia est, justorum injustorumque distinctio, ad illam antiquissimam & rerum omnium principem expressa naturam, ad quam leges hominum diriguntur. Diriguntur, inquam, & cui fini aut quibus viis? His nempe quæ supplicio improbos afficiunt, defendunt ac tuentur bonos.

CAP.

CAP. I.

Enarratur ordine historia Jurisprudentiæ sine arte, (*) & Juris tamen in ea certi ac perspicui, apud omnes populos ab origine mundi, usque ad nostra tempora.

(*) Hac ubicunque locorum aut quovis tempore exercenda nihil opus est centumviralibus judiciis: satis idonei censentur esse duumviri, nedum quatuor; talique quatuorviratu (dem Vier-Herren Ante) hodiernum hæc ipsa civitas utitur consultus ac quondam præfule.

§. I.

Qui cupiat historiam juris in universum edificare, ut penitus perspiciat, qua ratione moveantur ea, quæ alias vix summa ingenii ratione comprehendat, eademque gignantur nobis indies, ad fruendum, ut gratum esse cogant quemcunque hominem numerare deceat, is credo imitabitur quodammodo Platonem, & quos ille secutus esse traditum est; ut hoc quoque videlicet legis esse putaret, persuadere aliquid, non omnia vi ac minis cogere. (*)

(*) Quam facile imitatu esse videtur quicquid ingenium hominis parturit umbratiliū speculationum; tam sumus faciles aliquando in tolerandis iisdem, modo non quoque damnoſa forent reperiunda, sicubi in usum illa verti contingerit. Rem sane mali ominis interpretari haud veritus est Fr. Baco de Verulam. in Aristotele, licet ob acumen ingenii mirabili, „quod impetu quodam percitus
(Reineccii Hist. Jur.) B „con-

„contradictionis, & bellum universæ antiquitati indicens, non solum nova artium vocabula pro libitu cudendi licentiam usurpaverit, sed etiam priscam omnem sapientiam extinguere & delere annisus fuerit &c.“ Quamobrem fieri quiverit, ut tali apud alios titulo insigniretur:

Felix doctrinæ prado, non utile mundo

Editus exemplum &c.

quem utique cum tota sequacium turba meritus est ap. Avercromb: in fure Academ.

§. 2.

Eo modo affectus si quis erit, huic nego in mentem venire posse, nuspiam factum fuisse aliquid unquam in hoc universo, ut nemo extiterit, qui auctor fieret illorum, quæ ullibigererentur, sollicitus pariter, qualis quisque, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate religionem colat intuens, piorumque & impiorum habitata ratione.

§. 3.

Fateri oportet profecto, esse in his factis a majoribus constitutis plurima, quarum ratio reddi nequeat; attamen ea sic instituta fuisse, prout traditum est, & leges latas, quæ nunquam tolli neque abrogari iterum potuerint, quis ideo recte negaverit? Neque enim contingere poterat ut abrogarentur, si modo acciperentur ea ab ullis quæ numerus essent.

§. 4.

Non deerant igitur, neque desunt adhuc facta, quibus hæ leges, quæ in censum veniunt illarum, quas naturæ tribuunt & communes faciunt

unt pluribus gentibus, originem debeant & mutationes, licet ista mutato rerum statu publicarum hodie ignorentur; & si quæ vicissitudines earundem adhuc memoria teneantur, quæ studii tantum & delectationis, non reip. causa scripserint, poetæ inter philosophos antiquissimi, nemo tamen, qui sapiat, in isto periculo a poetâ ut a teste veritatem exigit.

§. 5.

Hoc cæterum certo nobis persuasum est, quæ ante deletum aquis mundum latæ sunt leges, omnes Deum auctorem habere, & per revelationem primum innotuisse; quod unum scire nobis sufficere potest ad intelligendos earundem fines, si rem præsentem tibi ob oculos ponas eandemque ad istam rerum faciem recte comparare noris.

§. 6.

At vero, quam sunt aliqui doctores hic versuti, quorum celeriter sic mens versatur, ut ante diluvianam-juris historiam, imo post-diluvianæ etiam magnam partem, usque ad tempus urbis Romæ conditæ, brevissimis absolvant? Et qui poterant aliter facere, cortici tantum verborum inhaerentes, vim autem ac potestatem legum, quibus imbutæ mentes haud sane abhorrebunt ab utili & a vera sententia, negligenter tractantes?

§. 7.

Parum sane refert nostra talium legum dispositiones dispertiri pro materia substrata in eas quæ spectant nudas ceremonias, & negotia forensia; multum vero interest omnino, utrum Deum recte

colas, an secus? Et suis rebus illi hodieque parum consulent, multoque minus ad remp. aliquid conferent, quod momentum habeat aut ætatem ferat, nedum recte jubendi, vetandi aut imperandi artem sibi unquam comparabunt parendi indociles, & genio tantum indulgentes.

§. 8.

Laudarem ipse paucissima LL. divinarum, quæ in S. Codice extant exempla, quibus nihil cogitari potest & antiquius & magis sanctum; aut salutare hominum generi universo, de abstinendo ab arbore boni & mali, de sanctificanda die ad quietem divinitus instituto, de imperio mariti in uxorem, de Sacrificiis, de homicidiis e rep. tollendis, & quæ sunt reliquæ; modo is ego essem, qui præstare satis possit, ut ostendat, quam rationem habeant, quantumque valere debeant apud omnes recte sentientes?

§. 9.

Neque tamen spreverim ego quod ausum fuisset perhibent aliquem Zaleucum & Charondam, minus etiam curiosus, quam fuit ille Platonis Timæus qui Zaleucum istum negat ullum fuisse. Nam quem meliorem multi nominant Theophrastum, fortassis auctor haud deterior fuit. Quid enim ad rem? Si loquimur quod traditum est, five fuerit five non fuerit? Utique si laudem habeat, eam non esse mendacio corruptam. (*)

(*) Eorum videlicet, quæ recipienda esse in historiam existimabuntur, cum necesse sit, ut illa sint aut fidei certæ, aut dubiæ, aut damnatæ, sus.

sufficere poterat ad intelligendum, si prius genus simpliciter proponeretur, secundum cum nota, omisso prorsus tertio. Parum quippe refert ad id, quod agitur, argumenta fidei in alterutram partem adscribere, & nimis tamen hoc procul dubio foret operosum scribenti, eundemque remoraretur in tradendis iis, quæ rem conficiant.

§. 10.

Hæc ratio si quem movere poterit, illi ne dubium erit aut incertum, quod ad fabulas referunt tantum non omnes, fluxisse aliquando tempora, (tempus certe tum fuit, cum sic res haberent) quibus hominum quisque aut aliquis

— — — — vindice nullo
Sponte sua, *sine lege* fidem rectumque colebat etc. (*)

(*) Ovid. Metam. L. i. v. 90. seqq. ubi instat Poëta recensendo consecutiones prorsus naturæ congruas, qualem primus rerum conditor, ut ait, *Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum* etc.

§. 11.

Faciant modo imposterum vir & uxor cum posteris, ut nemo suæ gentis, quantum in se est, ullis voluptatum illecebris captus quid admittat fidei rectoque adversum, atque sua sponte se gratos exhibeant obsequii constantia erga largitorem vitæ, totidemque quæ vitam comitantur bonorum; & credo ita poenam metumque abfuturæ, nullis opus fore aliis aut legibus aut iudice, sed absque iudiciorum apparatu omnia quieta, tuta & per commoda.

§. 12.

Cessabunt, si quid video, ob id ipsum plaræque artes cæteræ, si neque divitiis opus sit, neque oppidis, neque milite. Otium tamen, quo mollescat aliquis & diffuat, ut cum dignitate hominis parum convenit, ita sine ea vix optabile videtur, quoniam ad perdendam rem magis aptum est, quam servandam. Itaque si quasdam gentes in otio vixisse putes, quibus fertilior ager contigerit, tam non invidenda ea felicitas regionis erit, quam præstet quæ major sit, ingenioque vivat, & uberes fructus polliceatur, tanquam præmia laborum percipiendos, quod illa in hac contineatur.

§. 13.

Nemo sapientiam aut prudentiam ideo, quod bonas artes pepererit, negavit in bonis esse, cum neque ipsa necessitas magistra culpam aliquam contrahat, aut infelicitatem arguat. Inter has vero artes docente natura repertas, aut ut eandem juvent exquisitas, & alias quam plurimas, quæ nonnisi voluptatum sunt ministræ, multum sane interest, ut sine discrimine probandæ non sint.

§. 14.

Singulas equidem sua habere præcepta, constat, quorum observatione cogitationibus comprehensionibusque rerum primum efficiuntur; multitudinem autem earundem ex variis hominum studiis enatarum solertiæ potissimum deberi, quæ

æque

æque docilis sit & difficultatem quamcunque facile vincat, non minus certum est.

§. 15.

Cave igitur, ut putes naturam, quæ docet ipsam, eandem quoque vetare alios quæ illos docuerat ante. Una & sola hominum pravitas est, quæ facit ut quæ succedunt longo interdum temporum intervallo, caritate tantum præstent, quo magis aliquid, & quantum offensionis habere credantur singula.

§. 16.

Nullus in causa præsentis disputationi locus est; utrum non meliora ea, quæ natura, quam illa, quæ arte perfecta sunt? an ars efficiat quidquam sine ratione? De terra tantum videamus, quod inter quatuor ista corporum genera infimum locum occupet, nunquam recuset imperium, nec unquam sine usura reddat, quod accepit; sed alias minore, plerumque majore cum foenore.

§. 17.

Ita hac sane nemo tam videt acute, qui dispiat, quid conferat aut ad ingeniorum sævitiam, aut ad agendi promptitudinem, aut omnino ad ullum patrandum scelus. Non fraudem, nec dolum, nullas insidias, nullam vim, nullam habendi cupiditatem eidem inesse deprehendas unquam, modo non itum fuisset in interiora ejusdem viscera, ad effodiendas opes, totque malorum irritationes, quas inter ipsam aurum, res pretiosissima, plus noxæ inferat sæpe, quam ferrum nocere valeat.

§. 18.

Hujusmodi sunt illarum artium progression-
es, posteaquam pietas jacuit inter homines devi-
cta, ac intemerata virtus, maxime vero justitia
tanquam exulare iussa, quæ si terram aut migrare
fuerit coacta, aut vim pati, ob id nondum desit
secundum naturam esse, & meliorem facere quem-
vis, qui possideret, quod jure suo habere quiverit,
nec virtute caruerit,

§. 19.

Hæc undequaque circumspiciens, si cogites
eam naturæ vim, qua homo nolit ullus nisi homi-
nis similis esse, ut formica formicæ, sed tantam
quoque munerum benignitatem atque lenitatem,
quibus efficiatur, ut singulis anni temporibus &
novitate delectemur, & copia; denique quamobrem
bona bonis, mala malis per vices succedere
consueverint, & unum uni veluti adhæreat,
aut distrahatur, intelliges utique, extitisse aliquan-
do hoc seculum, quod aureum faciunt, si non
fuit fortassis omni auro pretiosius. (*)

- (*) Memini utique nos ante septennium fere medi-
tando in eandem de aureo seculo Poëtico rationem
incidisse per vices scrutantes; an meræ fabulæ
sit accensenda, animis hominum delectatione ali-
qua deliniendis tantum quaesita? Quod suspicati
sunt maxime, qui cortici tantum verborum inha-
rentes nihil aliud in istis Antiquitatum tractationi-
bus quærebant, præter fidem historicam. Adje-
cimus quoque aliquid de computo ejusdem seu
constituendo seu dispungendo. Nec crediderim
istud temporis operæque perperam collocasse, le-
ctis

etis & sparsis conditionibus variis, quæ differentibus quoque convivarum gustibus satisfacere aptæ invenirentur. Ego vero facile patiar, utcunque vixero, talia ulterius latere in feriniis, velut tentamina, cum aliis, quæ fortassis nec omnibus pandere consultum fuerit, donec plures adhuc dormituri evigilaverint.

§. 20.

Nam quæ tempora unquam fuerunt qualiacunque olim ferrea, cur non istis priora & antiquiora, si recte æstimentur, putes dici potuisse aurea, nullus video. Talia quippe perhibentur fuisse, ut moris est argentum ad ferrum, terram ad aquam & corpora omnia ad alia comparare.

§. 21.

Sed pertinet istud seculum ad idem hominum genus, quod re ipsa sapiat, & perduravit prorsus penes gentem ab incredulitate & superstitione vacuam. Sufficit enim demonstrare fontes, ex quibus derivare oportet omnem infelicitatem & perversos mores populorum, manantibus inde tot calamitatibus in statum quemcunque sive publicum, sive privatum, posteaquam incredulitas eorum transiit in manifestam religionis abnegationem, vere sancta simplicitas autem palam fecit eorundem superstitionem. (*)

(*) Quis non sermonem fidelem agnoscat viri antea a nobis laudati, probe advertentis ad maximum, quod intercedit prudentiæ civilis discrimen; cujus una species exhibet veram & sanam, altera degenerem & falsam, ideoque magis multandam nomine stultitiæ. Utcunque enim quod artis

huic inest pulchrum non paucis videatur: attamen quod adnotatum fuit dudum a Tacito, manebunt semper quævis *consilia callida & audacia expectatione lata, tractatu dura, eventus tristia.*

§. 22.

Ista ego paulo planius expromere meum esse duxi, quam fuerint adhuc tradita, veluti ab aliis aut ignorata aut relicta omnino. Excipit autem Jurisprudentiam qualis ipsa sua natura est, & naturæ viribus in universum sustinetur, ante-diluvianam, ea quæ hoc diluvium exactum secuta est, usque ad tempus Romæ conditæ, & cui parum artis inesse res ipsa docet. Ortum suum debent hæc tempora legibus partim divinis partim humanis, illis quidem non adeo late per terrarum orbem sparsis, atque minus feliciter etiam succrescentibus, his autem tam variis, ut fere alias aliis gentibus in usu fuisse negari nequeat, iis temporibus Asiam, Africam, Europam habitantibus. (*)

(*) Videndum, qualia veteris jurisprudentiæ specimina haurire liceat ex *Pardulfi Prateji* historia, si copia illius aliquando fiat, cujus compendium non illaudabile fecisse Obs. Hallens. Tom. I. obs. 8. tradit Gundling. P. 39. Sect. 2.

§. 23.

Sunt sane, qui quod divinas attinet hodiernum laudant præcepta Noachica, leges a Deo ad populum suum perlatas, sive id contigerit ante exitum ex Aegypto, sive post hunc exitum per Moysen; ac deinceps Josua, Judicibus, Regibus Israël.

litarum atque Judæorum, illo ævo regnantibus traditas.

§. 24.

Qui etiamnum deprædicant sapientiam veterum Asiæ & Africæ populorum, Chaldæorum & Aegyptiorum, mentionem faciunt legum quoque, de quibus autem sic loquuntur, ut persuadeant ea quæ laudem apud illos populos & cum hac laude ætatem tulerint, vix usum præstare aliquem ad erudiendam in jurisperitia nostram Germaniam.

§. 25.

De Europæ populis si quid in mentem venit dicere, maximam iisdem, quibus his temporibus vixerint, barbariem objiciunt propterea, quod inter eos Græci sibi solis jam nunc sapere visi sint. Attamen haud diffitentur, eosdem pro diversitate rerumpublicarum legibus etiam inclaruissæ diversis, ut aliæ essent leges Lacedæmoniensium, a Lycurgo jam anno mundi 3170. latæ, aliæ Atheniensium, quarum Auctorem ferunt Solonem potissimum.

§. 26.

Notum vero est, illa Græcanicarum civitatum instituta singularia istud vetustatis fastigium ne quidem attingere; quia apud eosdem populos Græcos demum post Romam non ita diu conditam Draco, & post eum Solon Atheniensium rempublicam legibus instruxisse feruntur. (*)

(*) De Dracone Atheniensium Archonte ac legumlatore graviter differit laud. Gundling. l. modo cit. Neque omisit ille Joh. Meursii ejusdemque

que Themidos Atticæ mentionem facere, quæ tamen vix quidquam habeat, quantum specter ad LL. a Solone rogatas, quod prudentiam civilem sapiat.

§. 27.

Restat, ut fingerent qui bonum quid sit, quidve malum natura? sciscitantes, suoque arbitrato id varie definientes, cum perspicerent tamen alia ad finem pertinere, quem ipsi præfigerent, alii alium, alia eum efficere, nec tota mente crederent, aut animo comprehenderent, quod persuadere conati sunt aliis, bonos omnes semper esse beatos. (*)

(*) Scilicet facerent, quæ recte jubentur, omitterent, quæ verantur tanquam contraria, si crederent & sic accipere nil vererentur, fortassis cum Lucilio ap. Senecam libro singulari hæsitantes in illa quaestione: *quid ita, si providentia mundus regeretur, multa bonis viris acciderent mala?*

§. 28.

Et quidnam finxisse putes? Mortales scilicet, ajunt, aliquamdiu in communione vixisse & quam diu sic vellent, nullum habuisse jus humanum, sed vixisse secundum rationis dictamina, quæ autem premunt alto silentio, qualia fuerint & quanta? Sic fatentur, postea ubi meum & tuum immensum in modum creverit, magis lites jure dirimendas habuisse. (*)

(*) Observatio hæc B. Thomasi est, universam juris privati doctrinam passim ad meum & tuum revocantis, quam ajebat & in tres partes com-

„mode dispecisci posse, five cum *Ulpiano* dicas, eam
 „in *acquirendo*, *conservando*, *minuendo* meo &
 „tuo consistere, five cum *Cajo* statuas, omne jus
 „pertinere vel ad *personas* de meo & tuo agentes,
 „vel ad *res*, quatenus meum & tuum in iis con-
 stituitur, vel ad *Actiones* persequendi & conser-
 vandi suum in iudicio.

§. 29.

Malim ego vt, explicatius rationem rectam
 aut iniquam hi reddidissent, quam secuti fuerint
 pleræque gentes, imo quid *rei* lateat sub involu-
 cro vocabuli juris tectum, quorsum vocare homi-
 nes necesse habitum fuerit semper, imo trahere
 invitos, reluctantes, atque fugam capeffentes; qua
 occasionem captarent iudicia eludendi saniora.

§. 30

Quod adjicitur; fuisse nihilominus patrii mo-
 ris tantum non semper eosdem observantiores,
 quem a maioribus didicerint, bene habet, nisi
 quod illos mores a corruptelis vix vacuos fuisse in-
 telligam; quamobrem hinc non potuit non jus,
 quocunque irent, fori disceptationibus fieri tan-
 dem incertum. (*)

- (*) Verus verbum est; *leges bonas ex malis mori-
 bus procreari*. Neque enim, nisi pessimis effu-
 sissimisque moribus viveretur, profecto iniquum
 opus ferundis legibus fuisse. Itaque instant, lex
 naturæ sola non sufficit tollendis iterum corruptis
 moribus, aut his quoque præcavendis a fraudibus.
 Imo sufficeret, nostra sententia, si totum genus
 humanum, ut fieri oportuit, eam, nemine relu-
 ctante, accipere non detrectaret. Nam id ubi
 fallit

fallit toties, ut maximus insipientium coetus rectam viam deferat, neque rationi obtemperet satis, quis assereret secundum illam mortales res suas administrare? Quo minus forte imperio indigeant civili.

§. 31.

Hebræi sane, quantum scimus, primi fuere, qui leges scriptas habuere; neque credo habuissent, nisi Deus ipse per Moſen eas dedisset. Ab his incipit ordo horum, qui unquam egerunt juris ac legum peritos, quales exſtiterunt primum patres familias, deinde præ reliquis ſacerdotes.

§. 32.

Postea tranſiit juris ſtudio ad Rabbinos, qui hodieque juris Hebræorum periti eſſe debent. Et valet omnino lex ea Moſis adhuc apud Judæos; quæ invenit ſuccedentibus temporibus gloſſatores non unos, quos inter Talmudici ejusdem fere apud illos auctoritatis eſſe, neminem fugit.

§. 33.

Nos contra jure Moſaico, mutato quippe ſtatu, pauciſſimis in rebus uti, certiffimum eſt, quæ ad homicidas & conjugia cognatorum pertineant. Docte interim illud explicarunt Seldenus, Wagenſeilius, Buxtorffius; novioribus quoque debemus eam litem de Chriſto novo legiſlatore.

§. 34.

Sunt fere certa legum verba, & vox eadem, ex quibus paulo antiquiora, quam ſermo familiaris fert, plus auctoritatis habere ſolent; at difficile ſemper exiſtimatum fuit his conſequi cum brevitate,

te, ut perfectæ edantur, quod infinitum esset. Tradunt igitur ipsas rerum summas atque sententias.

§. 35.

Voluissent sane præci præci legum latores, cum sermonem omnium rerum domini & moderatoris, si potuissent imitari, quo finem consequerentur, ut morem. Certe Græcis postea placuit institueret leges, ad quas vitam instituerent cives. Id negotii cum Lycurgo & Soloni commississent, ut leges conscriberent, hi quidem paucas dedere, & in quibusdam Mosen secuti sunt, cum Antecessorem. (*)

(*) Hic Moses suas non dubie sub metu divinæ indignationis proposuit. Idem autem plerarumque aliarum gentium legum latoribus compinisci sic placuit, ut alius eas veluti dictatas a Minerva commendaret; alius ad Appollinem, alius ad Mercurium, similiaque ingenii sui, scilicet tribus Idola quisque referret, quæ utilia iisdem visa fuissent.

§. 36.

Has leges omnes discebant, præcipue vero iudices explicabant. Quæ huic fini rogabantur, necesse fuit, ut essent reip. consentaneæ; sed magna sæpe causa concludebatur, quam fieri posset, brevi, quo minus adversum quid staret patriis ritibus, ex quibus optima colenda arbitrabantur communi omnium gentium consensione; & erant fere, quæ jure scripto in rep. aliqua non essent, nec fuerint in more majorum, qui tum ut lex valebat.

§. 37.

§. 37.

Ut ut postea magis floruisse existimetur prudentia juris in Græcia, in quo explicando quidam viri eruditi versati sunt veluti Meursius & Petitus, & laudetur quoque Heineccii Jurisprudentia Attica; illud omne tamen non magis apud nos in usu esse, fateri oportet, quam sit habitatio alicujus terræ nondum cognitæ.

§. 38

Venio ad Romanos, de quorum institutis deinceps, libera ut credunt Rep. diligentius. Nunc tantum præmonere debui, LL. scribendis & in perpetuum servandis apud illos creatos tandem fuisse Decemviros, missis legatis, qui materiem earundem repeterent a Græcis.

§. 39.

Steterat autem res Romana moribus antiquis jam circiter a. 300. quibus ea, quod ex Regum suorum voluntate pependerit tantum abest, quam juvit plebem, tollendis variis cum patriciis dissidiis, quod leges istæ primum perlatæ valde augeterent per plebiscita, Sæta, Principum placita, doctorumque virorum opiniones.

§. 40.

Neque tamen, quum nobiles juri atque militiæ operam darent ex æquo divisam, totque furerent jcti, tandemque imperium ipsum ad Græcos perveniret, de concinnando corpore juris cogitatum est ante, ut alio loco videbimus.

§. 41.

Propius iustrabimus tandem Germanos nostros, & palam erit, eos neutiquam abhorruisse antiquis-

quissimis temporibus a recta ratione, & ejusdem præscriptis, secutos autem fuisse postea mores antiquos, neque alienos omnino a jure novo pactis constituendo, in quæ convenerant. (*)

- (*) Tuisconem Germanum leges tulisse carminibusque complexum fuisse, quæ publice & privatim cantarentur, ne aut oblivio oblitteraret, aut ignorantia excusaret, legimus ap. *Aventinum* L. I, Annal. p. 9.

§. 42.

Studium illius Germaniæ Veteris si requiras scientiamque scito ante omnia, sacerdotes primum fuisse eo occupatos & patres familias. Perduravit mos ille satis longo temporum intervallo, donec Romanum jus ad ipsos perveniret, & quidam iudices constituerentur, quos imprimis juris studiosos fuisse admodum probabile est.

§. 43.

Memoriæ proditum est, de sapientissimo Græciæ viro longeque doctissimo, qui negaverit mutari posse Musicas, sine mutatione legum publicarum, cujus rei causa, civitatum hoc multarum in Græciâ interfuerit, antiquum vocum servare modum, quarum mores lapsi ad mollitiem pariter sint immutati cum cantibus, aut hac dulcedine corruptelæque depravati, ut quidam putent; aut cum severitas eorum ob alia vitia cecidisset, tum fuerit in auribus animisque mutatis etiam huic mutationi locus. (*)

- (*) Vide *Platonem* de Rep. unde credo hausisse Ciceronem in de LL. qui vero nomen *Damonis* (*Reineccii Hist. Jur.*) C cur

cur suppresserit, rationes habere potuit, ne ex fide certa quod ad rem ipsam, faceret incertam, cum alioquin maxime, tanquam explorata utilitatis id cerneret, ut corpora nostra sine mente, sic civitatem sine lege suis partibus veluti nervis ac sanguine & membris uti non posse.

§. 44.

Et omnino si neque tam valde id timendum foret, ut res per se innocua eam labem contraheret, nec tamen plane contemnendum, recte senseris. Spectat autem hoc exemplum maxime ad Juris naturæ studium, quod suum fecere antiquitus quidam philosophi. At quis ibit inficias hoc magis pertinere ad scholas Juristarum, quibus & exempla & usus ejus magis in promptu sunt.

§. 45.

Quoniam autem plures sunt, qui historiam Juris naturæ dederunt & ejus potissimum, quod sine arte succrevit, veluti Thomafius, & Buddeus, quibus jungendus erit in historiis litterariis Stollii & Reimmanni ejus caput; omnium optimam denique ex instituto Ludovici, si non hunc Glasejus superasse videri potest, mihi in iis rebus recensendis licebit esse breviori.

§. 46.

Apud Hebræos, Græcos & Romanos, si novos modos admittamus, & qui horum Auctores facti sunt, his credendum sit, nunquam doctrina juris naturalis systematice pertractata foret, nisi quod passim appellant Stoicos, qui imprimis de Officiis sedulo egerint, quorum dogmata concinnavit deinceps Stanlej. in *Histor. philos. stoicæ*, P. II. c. 13.

§. 47.

§. 47.

Quid vero ab his expectes? qui nunc commoda dicant esse & sumenda, & eligenda & præposita, quæ ita definiunt, ut satis magno æstimanda sint, ast in bonis ista omnia esse confirmare addubitent, tot nominibus appellata partim novis & commenticiis, ut ista producta & reducta, partim idem significantibus. Uno verbo dicam, faciunt dividendo atque in pulverem redigendo, ut omnia misceant.

§. 48.

Reliqui philosophi quam leviter curaverint hoc studium, res ipsa palam facit, quod positam in rebus putent eam inconstantiam, quam ipsi ponunt in verbis propterea, ut hoc ipsum crimen effugiant; imo, quis dubitavit unquam, Aristotelicos eorumque affectas maximo numero eo procedere, ut prorsus negarent talia, quæ ad mores vergerent sive corrigendos, sive tolerandos, demonstrari posse.

§. 49.

De patribus sic enunciant multi, ut in hac parte & re tam seria nugas maximas egisse censeantur, & vix lectu dignum judicent Ambrosium de Officiis. Attamen animadvertimus ad Veteres animum attentius applicantes, eos plurima probe intellexisse, qui usque ad Lutheri tempora sæpius juris naturæ doctrinam admiscuerint politicis. Postea demum moralem philosophiam magis fuisse exultam, & rectam non solum cum lætitia vivendi rationem nos accepisse contendunt, sed

etiam cum spe meliore moriendi; si non fortassis suaviter somniant.

§. 50.

Sed desino, jam ista video quorsum reducantur, ut ipsorum interpretum conjecturæ magis ingenia declarent eorum, quam vim consensumque naturæ. Nihil vetat, quo minus ex plodatur jure suo hæc quoque somniorum divinatio pariter cum cæteris, & tollatur superstitio; quæ, ut vere loquamur, oppressit omnium fere animos atque hominum imbecillitatem occupavit, salva tamen religione.

CAP. II.

Historia juris in formam artis redacti, quatenus omnibus hominibus commune est, ideo, quia hoc ipsa natura eos docuit, docet, & semper docebit, utcunque per artes jus civile sæpius eludi contigerit.

§. 1.

Non minus vere, quam eleganter dixisse Poëta putandus est, quod
— — virgo cæde madentes

Ultima cœlestum terras Astræa reliquerit; modo hoc referatur ad jus, cujus constituendi exordium capiamus ab illa summa lege, quæ seculis omnibus ante nata est, quam scripta lex ulla, aut quam omnino civitas constituta, quod sine arte fieri vix potuit.

§. 2:

§. 2.

Sit igitur justitia *Mater* omnium virtutum, quod erit semper, virgo omnino appellari meretur, quantum non constat eam vel consuetudinis pravitatem vel artis fuisse corruptam; neque terras uspiam reliquisse censemus prius hanc divam, reliquarum virtutum *Matrem*, quam consueverint homines opinari, ista duce errari posse, nisi arte humana aliqua corrigatur.

§. 3.

At fero admodum eousque processit quorundam ea in re audacia, ut ingenii potius ac imaginationis rationem habentes, quam naturæ, hanc cogi posse existimarent, ut iusta artis faciem indueret, quæ tantum esset ars boni & æqui. Quem fugit enim, institutis demum Academiis, post reliquas partes jus publice in scholis fuisse explicatum.

§. 4.

Quia tamen patria instituta adhuc rarius literis consignata essent paucisque nota, ut aliquid scirent, seiscabantur peregrina, nimioque studio ferebant omnia juris Romani, postea quoque Canonici. Eo modo enata fuit jurisperitia tam confusa, ut non magis æque jus ab hominibus coleretur, ac quidquam humani a se alienum illi putarent.

§. 5.

Sat manifestum est, nullo iudicio doctores omnia miscere instituta patria & peregrina; pro Auctoritate sua statuere, potestatem jus dandi fere integram

tegre ad se rapere. procedendi ordinem prouti sūbet fingere quemlibet, prouti visum leges peregrinas suasque nānias Germanis, quam alieni hi essent ab his omnibus, obtrudere cōepisse.

§. 6.

Quid factum hinc? Litigantes quippe de jure securi, magis doctorum numero se tuebantur, quam legum auctoritate. Germanorum sic periit prorsus tantopere laudata libertas, neque de Jectorum exsilio cogitatum est in tempore, sed in consilium ibant tamen, quod patet ex Reformatione a. 1441. ap. Goldastum, modo id fieri potuerit post festum, quam exsulantibus jam fere ex conciliis principum nobilibus, doctores omnia occupassent.

§. 7.

His, si fides habenda ei quod traditum fuit a non paucis, animus erat in patinis, quoniam ex jure vivere cuperent; quamobrem perhibentur nobis fecisse, assutis supervacuis & redundantibus, tot confusiones, tot litium anabages; e quibus aufererent indies qualescunque novæ controversiæ atque disceptationes, quæ in tantum cumulum opinionum inanum sensim excreverunt, ut nunc quoque sero sapiamus ex illis plagis.

§. 8.

Esto, quod post Gallorum & Belgarum in jure heroes, sub finem seculi præteriti de emendanda Jurisprudencia solliciti fuerint nostrates quoque, fiducia juris naturæ & patrii, quod utrumque summo studio tandem amplexi sunt; omnem præte-

rea

rea alii moverint lapidem instaurando literarum elegantiorum, philosophiæ, Grammatices, historiæque maxime Imperii, cum Politices studio. Quis vero in prudentia juris profectus? Posteaquam, quæ alii & strenui veritatum indagatores recte viderunt, ab aliis videas aut relicta, aut obvoluta tenebris, si non variis quoque deturpata erroribus.

§. 9.

Vulgariter sic censent, primum fuisse Grotium, qui Jus Naturæ Systematice & dederit & illustraverit, & ipse quoque, ni falsus fuisse putetur aut fefellisse, in hoc se studio primum doctorem systematicum profitetur in Prolegominis operis de J. B. & P. §. 1. & 36.

§. 10.

Quia vero ante Grotium quoque Benedict Winklerus a. 1615. Lips. principia juris singulari libro exhibuit, sic habendum est, qualiacunque talia tradantur, in his facile deprehendi ab intelligentioribus & rerum peritis, quam sint longissime ea aut a natura, aut ab arte remota?

§. 11.

Neque difficulter causam, qui exactius in eam inquisiverit, tenebit, modo cogitet; lucem vix sine umbra clarescere, hac autem egregie exaltari. Interesse utique credebat iste humani generis, ut quem admodum jus civile, sive Romanum sive cuique patrum, est aut illustratum commentariis, aut contractum ob oculos antea ponere soliti sint multi, ita pari diligentia Jus Gentium exponeretur luculentius.

§. 12.

Jus quippe appellat, quod inter populos plures aut populorum rectores intercedat, sive ab ipsa natura profectum, aut divinis constitutum legibus, sive moribus & pacto tacito introductum, idque a nemine, inquit hactenus universim ac certo ordine fuisse tractatum; quam præstabilem hanc scientiam esse vere pronunciaverit Cicero.

§. 13.

Totus videlicet leges cogitat ratione armatas ea potissimum, ut confutet Carneadem advocatum turbæ in gravissimum errorem labentis: omnes et homines & alias animantes, quemadmodum ad artes natura ducente ob utilitates suas ferantur, relinqui aut nullam esse justitiam, aut si sit aliqua, eam summæ stultitiæ nomine traduxerat ille Academicus, quoniam sibi noceat alienis commodis consulens.

§. 14.

Certe fatebatur eam rem, quam vocabulis sequebantur Stoici, stultum non esse civem, qui in civitate legibus serviat integra sua libertate, etiamsi ob ejus juris reverentiam quædam sibi utilia omittere debeat; pari modo argutantur, stultum non esse populum, qui tanti non faciat suas utilitates, ut propterea communia populorum jura negligat; si quidem fieri nequeat, ut non is, qui præsentis utilitatis causa jus ullum perumpat, idem convellat, quo ipsius posteritatisque suæ perpetuæ utilitates continentur.

§. 15.

§. 15.

Ordinem operis nobilissimi quod attinet, quo dictam partem jurisprudentiæ complectitur, quam viam ineundam censeret, reipsa potius quam verbis ostendere voluit; neque vero hoc ad Methodum spectat, quod dixerat idem argumentum totum tractasse neminem, quod sic planius exponit, eos qui partes aliquas attigerint, quantum quidem extet veterum philosophorum hujus generis, sic fecisse, ut multum reliquerint alienæ indutriæ.

§. 16.

Animadversum fuerit cæterum, quod Scholasticis diligenter utatur, imprimis Thoma & Cajetano, Ciceronem vero in solo juris belli nomine imitetur, imo adhuc abundet nœniis scholasticis ipse Grotius; quis negaverit tandem non tam prodigum illarum hunc fuisse, quot produnt ipsius commentatores plerique; ut recentiores unum fere tantum laudent juris commenticii in isto argumento autorem auro cedroque dignum.

§. 17.

Post eundem Grotium in causam juris ex natura orti ingrediebantur Hobbesius, Anglus, & Puffendorffius, strenuam uterque operam navantes, ut illud enucleatius redderent. Illum perhibent nimium esse contra Principem magisque circa officia societatis civilis occupari, nec male tam philosophari, quod hic fecerit civilius dicam an humanius?

§. 18.

Utrumque autem censent cum Grotio sæpe deficere in definiendo & demonstrando, cum tamen hic non auctoritatibus sed argumentis pugnandum. Quibus vero? Nihil derogatum vellem eis, quæ essent in more majorum, si sint reliquis præposita, tantum æque bona, etsi ignoremus, utrum sic optime consulat aliquis rebus suis, quas cupiat prosperrimas.

§. 19.

Et profecto ita est, ut id habendum sit antiquissimum & Deo proximum, si constet majorum morem sæpe esse mutatum, neque uno semper tenore idem observatum. Fecerunt illi quidem probe, ut nihil memoria excideret, non tam restricte quidem præfinientes singula, vel hominum vitiis vel subsidiis temporum victi. Attamen habuere bene multos, sed plerosque omnes insipidos adversarios, qui insecuti longius suæ consuetudinis & instituti sui telam, se reprimere nesciebant.

§. 20.

Sustulit deinde non pauca Thomasius, sicut in aliis philosophiæ & jurisprudentiæ partibus, ita in his præcipue, in quibus non recte existimatum fuerat ab aliis juris Naturæ doctoribus, qui opinionibus vulgi raperentur in errorem, nec cernebant vera. Ille quippe initio in Institutionibus Jurisprudentiæ divinæ Passendorffium secutus, perspexit deinde, sæpe quod positum est in una cognitione, id in infinita dispartiri solere alios, sive erroris ob-
cen-

cendi causa, quo plura & difficiliora scire videantur, sive ignoratione docendi.

§. 21.

Peperit autem hæc una sententia quæ adversum stat tot res, si quid ejusmodi esset, quod impleret aut superstitione animos, aut fidem omnino excuteret rectumque, quod sua sponte sequi & colere fas sit, Nova Ejusdem juris naturæ fundamenta; sed quæ ille posuerat, licet mira arte inædificata essent, destruxit, si recte memini Heumanus, cujus dissertationem moralem de distinctione justī & honesti laudat, seque tanquam iisdem accommodat Gundlingius in Jurisprudentia naturali.

§. 22.

Sic igitur ferente hominum consuetudine atque perspicacia, ut alius alium superaret nunc honestate, nunc alia vivendi arte, ob quam dicetur vel justī vel decoris amantior, permanarunt inde, tot conclusiones seorsim positæ, ut non solum artis esset scire aliquid, sed quædam ars etiam docendi, qua imprimis mirum dictū est, quam magnum fecerint aliqui, iidemque aut juris aut aliarum rerum peritiores, quod institutum erat, ut neminem crederent sapientem, aut virum bonum, nisi ex omni parte beatum & perfectum. (*)

(*) Hinc fortassis enatum est, quod jubent quemcumque se facere perfectiorem, idque ponunt ceu primum juris naturalis principium. Quantam vero cladem universæ jurisprudentiæ hoc unum animi propositum attulerit,

*Cum studia in diversa abeunt, multasque
per artes*

Con-

Confundunt sortis munera quisque sua,
ac si non

— — *rectum fecerit ipsum*

Quem genitor terra de genetrice tulit.

de eo vid. Glasey. im Recht der Vernunft. L. 1.
c. 3. §. 24. p. m. 271. seq. conf. Dn. de Lude-
wig. ad Justiniani „Vitam „Juroit. §. 9.
p. 12. seq.

§. 23.

His artibus facile consecuti fuerant Pontifices,
ut sibi vindicarent juris civilis cognitionem totam.
Ain vero: quid ad Pontificem de jure parietum,
aut aquarum, aut ullo omnino? Regerunt, quod
cum religione conjunctum foret; id autem quan-
tulum videretur tantum fecerunt, ut quævis facile
& quosvis adstringerent sacris, & jura fere om-
nia auctoritate pontificum deducerentur ad supersti-
tionem satis crassam ipsique naturæ inimicam.

§. 24.

Talia sunt igitur pleraque, quæ nova didici-
mus a Wolffio, Kœhlero & partem quoque non
minimam ab Heineccio, quibus credunt se debere
alii accuratiores in jure naturæ demonstrationes,
non ita descriptas ab antiquis. Alios, in quibus
numerant fortassis Griebnerum, Glasejam & quos
non quidpiam tradentes viamque aliam ingredien-
tes, putant farraginem rerum ex aliis tantum
dedisse.

§. 25.

Eadem temporum successione non cessavit ars
artu contraria, modo contrario homines profanos
reli-

religione omni solvere et veluti in lege ponere, ne perpetua sint sacra, eorundemque memoria toties occideret, quoties non essent ea adjuncta amplius rebus humanis, ut cum iisdem ad posteros tanquam jure, heredum causa, transirent. (*)

(*) Quicquid ita promptum & propositum fuerit, ex eo satis manifestum fieri reor, minime falso ad observata majora a quoquam relatum fuisse; *Miris modis homines more nocturnarum in tenebris notionum suarum acute videre, ad experientiam vero tanquam lucem diurnam nictare, nec coecutire.*

§. 26.

Natae sunt postea ex jure naturæ sic diviso in sacrum quasi & civile aliae species, sepulto dum isto Saturni regno, videlicet juris gentium & publici universalis, quod imprimis illustrarunt Huberus atque Boehmerus. Egregia plane visa fuit Zouchaei sic ornata incedens Diana, h. e. juris & judicii fecialis, sive juris inter gentes & quaestionum de eodem explicatio.

§. 27.

En, quo connubio artis & naturæ, ex Astræa nostra, omnium virtutum primum matre, nunc facta sit proavia? Jus gentium quippe, ajunt, ad modum juris civilis, vel scriptum est, vel non scriptum; Hoc, quod in moribus positum est, satis dicti auctores cum Kœhlero illustrasse putantur: Jus vero Gentium, quod ex pactis conventis gentium sumendum sit, adhuc neminem scripsisse fatentur. Promississe id nobis quidem recorder vi-

rum

rum mihi quondam amicissimum, & in historia satis doctum, illius tamen laudabile institutum mortem interceptisse novimus utique.

§. 28.

Ergo, quid tandem egerunt recentiores juris naturæ Architec̃ti? Pater nempe totidem præstanti corpore nympharum est ipsis non Jupiter quidem ille, quem olim coluit & Græcia tota, & orbis Romanus, sed Deus aliquis ignotus. Cæterum multum inter doctos disputatum est, de juris naturæ principio: uno, vero, adæquato, quia illud æternum esse oportere, constans atque perpetuum, a Stoicis perceperant.

§. 29.

Qui locus, quoniam patet latius, quam cernere datum fuit cuiquam, hæc una sententia fecit, ut quod positum est in eadem cognitione, id in infinita dispartiri volupe fuerit tantum non omnibus atque in numerum excresceret tandem eum, qui scientiam primi penitus memoria deleteret. (*)

(*) Ipsemet aliquando me, periculum in eam rem meditando fecisse recordor, an juris naturæ præcepta & omne genus eorum ad unicum hoc principium: *omnibus moriendum est*, resolvere, ex eodem iterum componere & enumerare queamus? Cujus experimenti capti mentionem nec intermisi in diss. circa Qu. Germania successionis testamentariæ quondam ignara, an hodieque ei minus faveat? §. 4. not. 2.

§. 30.

Non equidem negaverim omnino, verborum & vocabulorum figura et mirabili artificio illa

illa omnia reduci posse ad hoc unicum, quo jubent homines ut se faciant perfectiores; si tamen periculum facere ea in re velint, experientur, quam fieri id grave futurum sit, nec facile sine magno aliquo malo, quod aliat aut superstitionem aut incredulitatem. (*)

(*) Eadem dissert. §. I. not. a in memoriam revocatur locum notabilem Bibliothecæ juris Gentium D. Joh. Græningii, quæ L. 3. c. 9. p. 279. exhibet Sam. Puffendorff. literas ad Per-Illustr. Dn. Bar. de Boineburg, in quibus innuerat, „*altioris esse indaginis, quomodo sit procedendum, si quis disciplinam perfectam concinnare aggrediatur, quæ juris naturalis nomen sustinere possit?*“

§. 31.

Neque sic præ se ferunt, quod novitate sua delectationem adferat, nisi ignorance historiæ, quæ sapientiam veterum nobis offert possidendam cum felicitate summa; modo hæc cogitari queat aut dolore vacua, aut libertate interim sic plena, ut consuetudinum pravitate semel imbuta est atque infecta, quietis spem relinquat. (*)

(*) Utinam vero memores fuissent tot artium novarum Magistri, quid demum struerent? Meditatus est fortassis si non quilibet, aliquis certe palatium, id quidem magnum, haud scio attamen an maximum, qualis apud Poëtam

Regia solis erat sublimibus alta columpnis,
in qua certe

Materiem superabat opus —
pro more horum, quibus

Sors

*Sors est mortalis, non est mortale quod optant,
Plus etiam, quam quod superis contingere fas sit,
affectant nescii, ita secum viventes colloquuntur:*

*— — placeat sibi quisque licebit,
Nontamen — — me valet excepto —*

Quisquam, — — —

Non agat hos currus —

Ardua prima —

Ultima prona via est — et eget moderamine certo,

Neferar in præceps —

Adde quod assidua rapitur vertigine cælum

*Quid? Si terra etiam, quod Novaturientibus
perplacuit?*

Nitor in adversum — per insidias iter est

et quæ sequuntur. Metam. L. 2. v. 55. seq.

*Neque ego sum primus, qui instar fabulæ ibidem
prolatis sensum tribuat a moribus sumtum &
prorsus eundem. Præivit iste philosophus Stoi-
corum non postremus, quem alibi citavimus, di-
cturus de providentia. c. 5.*

§. 32.

Hoc scio profecto veteribus sapientibus quo-
que in more fuisse, vt sollicitè sibi cavendum ex-
istimarent ab hac arte, cui non insit ea ratio,
quam tenet Musices studium, ceu legem sum-
mam, ne quis chorda semper oberret eadem, edo-
cti, ita quamecunque veritatem credi oportere et
adæquatam & sufficientem, vt concinne exinde
eliciantur et tradantur reliquæ omnes. (*)

(*) De aliquo faciendæ iustitiæ genere, quod velut
Musices antiquissimam artem sive referat, sive ei-
dem respondeat, docte, neque tamen sine novitate
ange-

ingenii egit Joh. Bodinus in fine Commentariorum de Rep. L. 6. c. 6. sic opinatus, *nec Latinorum quemquam aut Græcorum harmonicas rationes sive ad juris distributionem, sive ad civitates moderandas accommodasse.* Qua in re tamen maximam ipsi fidem non tribuam: Quoniam autem ita habet profecto, ut Mathematici ab incertis & inter se discrepantibus Istorum opinionibus abhorreant; & horum vicissim Mathematica propter sui obscuritatem repudiare soleant plerique: Satis probabile fieri exinde poterat, rarissimos fuisse semper qui harmonicam illam justitiæ vim perciperent.

§. 33.

Non neglexit autem eam Griebnerus, quem præter, fatentur satis plena manu jus naturæ dedisse neminem; attamen arguunt eundem, quod abundet erroribus vulgaribus, definitiones habeat minus perfectas, demonstrationes autem fere nullas; qua propter sunt, qui nec dubitent præferre Koehleri doctrinam, quam forte alii arbitrentur nimis jejunam.

§. 34.

Ex compendiis huic placet etiamnum Gundlingius, qui semper statum civilem a naturali separat, alij Wolffius & Koehlerus, ob definitionum & demonstrationum compagem, aliis Heinneccius ob Styli & Methodi elegantiam. Quis autem non doleat vicem discantium, si cogitet istud insigne dispendium, quod vix evitent, disciplina aliqua in ea compendia conclusa, quibus factum est, hodieque efficitur, ut ignoratio
(Reineccii Hist. Jur.) D rerum

rerum eam faciat litigiosam, posteaquam & numero indies augeſcant, & nemo vel audeat tot ac tantas diſſenſiones auctoritate componere, vel tantundem valeat, obſtrepentibus verborum ac formularum novis architectis?

§. 35.

Huic fini, ſi commentariorum inſtar deinceps legant Grotiana, Kulpſiana, Puſſendorffiana, Coccejana & Wolffiana, obſervabunt omnes ſua quemque & virtute & fortuna uti inter optimos augures & æque magnam deprehendent diſſenſionum, copiam, illis ſic reputantibus, ac ſi iſta auſpicia eſſent ad utilitatem cujuſvis reip. cui ſervitia præſtabant, compoſita, iſtis contra eadem diſciplina quaſi divinare videatur prorsus poſſe.

§. 36.

De ſignis videlicet rerum futurarum quæſtio tantum eſt, ex quibus ſane cogitur id quod volumus. Permultorum quippe exemplorum plena ſunt omnia, quæ fidem fecerint prædictis multis, quæ incredibiliter vera cecidiſſe conſtet; vetuſtas minimum ea certa eſſe docuiſſet, ſed neque dubium eſt, multa ad veritatem admirabilia omnes dixiſſe, quorum nomen & memoria floret etiamnum, poſteaquam diſciplina & ars eorundem evanuit prorsus ſive vetuſtate ſive negligentia.

§. 37.

Perparva faciunt aliqui cætera, ſi quid reliquæ commentarii habeant quod quidam laudent, aut aliter ſeiſcant, quam edixerint iſti ætate priores. Si rationibus contendas, ſatis eos conſutaſſe credunt,

dunt, si referant, quod nostro ævo maximam partem vix memoria digni habeantur. Dabo prorsus, legi quoque debere quos laudant in jure publico universali, neque manumittendos sive Anglos Gallosque, sive nostratùm quosdam, qui de rebus singularibus illuc pertinentibus commentati sint.

§. 38.

Siccinne erit? ut jam certior fias rerum argumentis & experientia? Cur tamen prius ignorantem quæ olim contigerint, cepit tanta earundem admiratio, ut talia fieri posse aut negares, aut minimum dubitares utrum utilius foret id ipsum moliri aut promovere, an transmittere? Certe necesse est, si quod de hereditate visum fuit, iidem in donatione secus interpretentur, his propositis quæstiunculæ multæ nascantur.

§. 39.

Qualescunque autem erunt lites aut disceptationes, quilibet eas, qui modo intelligat, non si ad caput referat, per se ipse facile perspiciet; neque opus erit, ut cujusquàm in ea re alterius judicium aut sententiam sequatur, dum non sit expers penitus rectæ rationis & sensuum, quos communes a natura accepimus omnes.

§. 40.

Inventa eo modo est ratio, cur ista pars juris naturalis, cujus quædam capita Grotius & Puffendorffius vix attigerant, sed velut in transitu neque ex instituto in ea tradenda occupati fuerunt, ut a plerisque factum erat, negligi non debeat, ut

pote quæ in ipsa quoque juris civilis disciplina non exiguam nobis præstet utilitatem civiumque in quibusvis rebus publ. non minus causas privatas & singularem utilitatem, quam lex moderetur ac tueatur.

§. 41.

Deinde multum refert, si nôris potestatis legislatorie fines, ad evitandos hosce scopulos, quibus declarent leges alioquin justas & æquas, nunc recte haberi pro injustis aut iniquis, aut duris, aut subtilitate minimum gravioribus, quando videlicet ejus rei causam nobiscum quærimus, ob quam a more majorum interdum aliquis discessisset, quam forsan alius ignoravit, alius vero id quod antiquitus institutum fuerat temere neglexit.

§. 42.

Solam ego historiæ juris & quidem universalis ignorance in causa fuisse judico, cur falleretur Guilielm. Grotius, aut is potius, qui ejus Enchiridion continuavit, quod omnes contractuum & pactorum divisiones, quas uspiam repererat, tanquam naturalis juris principia recenseret. Fallitur & Kulpisius, qui philosophiam jectorum circa contractus magis quam Grotianam ad naturalem rationem accedere sibi persvadet.

§. 43.

Iam tantum in legibus scriptis situm non est, modo ut referat multum in hoc capite, quod excipit illud de conventionum formulis, & damni dati reparationem spectat potissimum, utrum dolo an culpa quis læsus fuerit? quo minus suum persequatur.

quatur jure. Modi vero, quibus alius alium lædere queat, atque sic culpam contrahat vel gravius etiam delinquat, ideoque poenam simul incurrat, sunt sane infiniti; quamobrem verbis ludunt, vel laterem lavant, qui talia in universum definire tentaverint.

§. 44.

Nemo nunc discit quietas possessiones & dominia singulis firmata, posteaquam in civitatibus & legibus scriptis vivimus, quod dominio secus fuisse oportet, quam diu ista jura quasi fluctuare traditum est; et nolint tamen homines solutam communionem virtutis causa cuiquam tribui; nihilominus a natura prope hoc abest, si quid video, soli rei apprehensioni inesse, ut quælibet pars possessa haud difficulter ad se trahat vacuum quamcunque.

§. 45.

Maxime e natura quoque est, tolli fortunæ discrimen in morte. Negant attamen, cum proprietas rerum ab initio nemine competeret, successioni locum dari potuisse. Erimus autem liberaliores adversus mortuos, ad quos laudis ornamenta pertinere judicant sæpe veteres, quam ut iis invidemus heredem officiis explendis obnoxium, si quid relictum fuerit ejus rei & tantæ, in qua voluisse non satis sit?

§. 46.

Sine fraude esse natura jubet, quod præbeat ubertate & copia rerum materiem, & abhorreat ipsa tamen a litibus, quamobrem suppeditat ver-

ba tanquam præscripta, quæ judiciis sufficiant omnibus, atque monet pariter, ne debeant esse diuturna, neque rationes procedendi impeditæ & fallaces, decipulæ hominum & fraudum occasiones, sed faciles; via denique certa & nemini ignorata, quo minus sciat, quam sequi debeat.

§. 47.

Egregium sane mihi succurrit hujuscemodi instituti judicii & in causa maxime ardua exemplum in quodam Homeri Hymno *εἰς ἑρμῆν*, et miror quam longe providens Poëta fuerit, quem visu orbatum fuisse volunt, pernicipi, quæ sensim illapsa civium animos malis studiis malisque doctrinis repente totas civitates everteret, si scientiam hanc neget unquam in divorum collegiis extitisse, quam apud majores habuisse innuit dupliciter, ut ad reip. tempus non nunquam, ad agendi consilium sæpissime pertineret.

§. 48.

Haud absimile fuisse judico caput istud prorsus singulare de poenis in statu naturali infligendis, non humanis, nullo judice aut vindice, qui constituere aut exigere satis potens sit; quo autem vix civitas ulla sine gravissimo ipsorum civium dispendio careat, improbis aut abigendis, aut poenæ severitate eo modo coercendis, ut in officio retinerentur. (*)

(*) Cum multis jam abhinc annis plerasque doctrinas, sententias, opiniones in jurisprudentia naturali obvias, omnibus vestigiis indagare & perscrutari in animum induxerim, nullas fere reperi

peri notiones aliquibus magis displicere, quam poenarum naturalium, & justitiæ sic faciendæ, ut ea citra artes sequatur. Quamobrem e re esse putavi meditationes per plures earundem examini rigorosiori impendere, & imprimis fontes aperire, unde emanare visæ sunt. Reperi eo modo, quam facile sit, commutatis per artem vocabulis & signis, totaque dicendi ratione a rebus quæ sunt averfa, tota via aberrare, ut incautius progredientibus necesse sit tantis involvi tenebris, ut vix amplius se ipsos intelligant, nedum satagant, ut ab aliis recte intelligantur in definiendis naturæ sanctionibus & viis, aut recte applicandis ex re nata officiis, siue suis siue alienis,

§. 49.

Ridet civitas Dei hominum astutiam; quæ procul a fulmine Jovis, nec patrem nec dominum timet, æquali in æqualem, innocenti in delinquentem juris dicundi potestatem dat nullam, modo damni persecutio & vindicta locum inveniatur. Hi scilicet, quem metuunt, oderunt, & quem quisque odit periisse expetit. Multorum autem odiis, ubi nullæ opes possint obsistere, si unquam ignotum fuerit, hoc cognitum super dicitur, quantum valeat odium hominum ad pestem, tantundem ad opes tuendas alienius nihil esse, quam timeri, nihil aptius quidquam eidem fini, quam diligi.

§. 50.

Gaudeo tandem, me posse ita in ipsis doctrinæ primis initiis finem imponere historiæ juris, quod universum sit; et magis etiam lætor nostra jura, quocunque loco sint, & quovis tempore,

eadem ad naturam semper accommodari, sit vel propterea majorum sapientia admodum delecter, quæ lento gradu progressa jam ad artes, & cæteros sumtus, diu observantissima simplicitatis & morum fuit illorum tantum, quos a majoribus didicerat.

CAP. III.

Quod excipit Historiam LL. & Jurisprudentiæ Romanæ civitati, libera rep. propriæ. (*)

(*) Huc velim referas maxime *Pomponium* in tit. D. de Orig. Jur.

§. 1.

Omnes antiquæ gentes si regibus quondam non paruerunt, voluerunt saltem, ut hi instar legis essent, quæ loqueretur. Idem consilium Romam secutam fuisse initio, novimus. Ecquid vero illud ad reges tum nondum exactos, quod Pomponio & antea & post illud tempus sine lege, sine jure certo egisse dicitur?

§. 2.

Nihil opus est monere, quod ad artem recte vivendi pertineat, seu imperare aliquis, seu parere didicerit, ut lex loquatur, minime vero obmute-scat. Ad loquelam igitur hanc legum referre oportet, si vspiam aliquid extitit juris scripti, præter consuetudines a majoribus acceptas diuque probatas.

§. 3.

§. 3.

Habuerunt quippe, si quid perspicio, Romani id ipsum cum gentibus plerisque antiquissimis commune, ut pauci essent, qui iustitiam tanquam bonarum artium matrem sponte sequerentur; quam obrem necesse fuit, ut reliqua turba sola consuetudine in officio retineretur, veluti iure incerto, a pravitate sæpe non alieno, ut permulta quotidie inciderent, quæ ad mores illos antiquæ patriæ exigere atque, componere nescientes paterentur, ut ea omnia temperarentur regum arbitriis.

§. 4.

Hæcce arbitria erant vetustissimis mortalium pro legibus, non sane quævis ad singulas personas directa, aut ex his, quæ forte vno aliquo casu accidere possent, cæterum haud facile nec frequenter, sed perraro evenirent, verum sic provisæ & constituta, ut cives moniti fuissent, ne salutaria opposita malis moribus remedia contemtim haberent.

§. 5.

Talia fuerunt & habita sunt Edicta regia populo in tempore ad comitia convocato proposita, vel per præconem promulgata. Secus facientes, cum manu gubernare omnia dicerentur, causa manifesta est, cur Romulo paulo rigidius dominantis infensus mox Leges flagitaverit ab eodem populus, quas ipse Curiatis Comitibus probasset.

§. 6.

Quod ut recte intelligamus, facit notitia status, qui eo tempore obtinuit, certe non is,

D 5

qui

qui cum meri principatus institutione comparari debeat, sed aliqua jam arte infectus, etsi rudiori; quod docent exempla LL. Romuli curiatarum ad hunc populum perlatarum, quarum passim extant vestigia apud Historicos. (*)

(*) Dionysios videlicet, Livios, Tacitos, aut si quid aliorum ad nos pervenit. Hos secutis summam in utroque capite contrahere dabitur, quod imprimis post aliorum conatus cura fuit Jo. Aug. Bachio in Hist. Jurispr. Rom. IV. libris nuper comprehensa, magis certe comparata ad copiosorem disciplinæ deductionem, haud infructuosam Dd. futuram, aut his, qui satis valeant ingenio & cupiant sine Magistro quoque hoc in genere proficere; quod autem, si quid video, paucis conceditur, ut suo Marte superiores evadant; maxime cum ventum fuerit ad Antiquitatum obscuritates & citationes, aut suffragia Autorum, nec non lites eruditorum atque controversias opinionibus plurimum discrepantes, rebus autem gerendis & utiliter expediendis vix aptas.

§. 7.

Eundem fere modum imperii, crescentibus tamen artibus junctaque religione, tenuerunt Numa, Tullius Hostilius, & qui hos secuti sunt reges usque ad Tarquinium, qui superbi nomen vel hinc promeruit, quod Antecessoris sui Servii Tullii LL. non quidem Curiatas, sed Centuriatas, quæ laudantur, omnes vno edicto tolleret. At cum hoc etiam a. U. c. 244. regno civitateque pulso, Roma sic regnari desiit.

§. 8.

§. 8.

De LL. regiarum indole multa dicere nihil attinet, veluti paucarum, priscamque ubivis simplicitatem, exceptis quibusdam Numæ institutis, redolentium. Satis quippe fini istius reip. videbatur, si essent cuncta ad vincendum apta & ad bellum gerendum accommodata; vt tantum in externis bellis omnem armorum potentiæ fiduciam collocarent, in civilibus vero tumultibus sufficeret reducta concordia, justitia ac temperantia.

§. 9.

Quamquam vero deinceps regibus lege Tribunitia exactis, eorum loco bini Consules reip. eadem auctoritate potestateque præessent, in doctrinæ studiis & regenda civitate quæsitum ab illis hoc vnum est: placeretne vnum in civitate esse Magistratum, cui reliqui parerent? *Nomen* repudiabant regalis civitatis generis quondam probatum, postea non tam regni, quam regis vitis repudiatum; *res* manebat, vt vnus omnibus reliquis Magistratibus imperaret.

§. 10.

Scilicet, vt regum ante perlata LL. vel populi scitu abrogarentur, vel non usu exoleverint, tantum absuit, vt permultas magis a primis Conf. confirmatas, quasdam etiam in ipsas XII. Tabulas migrasse satis constet. Ex hoc etenim fonte manavit jus, quod usu invaluit Papirianum, mere commenticium, in quo siquid deesse videretur, hoc Edictis Conf. supplendum fuit.

§. 11.

§. 11.

Dubitandum non est, novum honorem Tribunorum plebis eorundemque magis auctam potestatem officisse non parum istis Consulatus luminibus. Noti sunt ex illo tempore, quo creati tales coeperunt, frequentissimi horum Tribunorum furores, novas subinde rogationes ferentium ad plebem minime surdam, ut aures præberet adversus patres concionantium tantis totidemque sublati clamoribus.

§. 12.

Quo magis igitur hoc temporis intervallo resp. evacuebatur LL. sic dictis, & copia uberior enascebatur Edictorum Prætoris aliorumque Magistratum Minorum, tanto frequentiora tum prodibant plebiscita, pleraque tamen ad jus publicum pertinentia, paucis admodum privatam utilitatem promomentibus. Quanta deinceps seditionum materia, nec patribus plebi, nec plebe patribus quidquam concedere volentibus? (*)

(*) De hac etiam, tantaque rerum perturbatione, quæ remp. non parum violarent, consulendus est præ cæteris Historicis Livius.

§. 13.

Illi duro nodo opus erat cuneus, quo facerent a. U. C. 300. Scitum de mittendis in Græciam Legatis, qui describerent leges Græcarum civitatum, ex quibus deinde Xviri legibus ferendis extra ordinem crearentur, iidemque corpus aliquod Romanarum LL. conficiendum haberent, quod

quod consilium deinde plebiscito confirmatum & acceptum, ratum fuit & pergratum.

§. 14.

Missi itaque illuc Legati insequente anno retulerunt legum peregrinarum farraginem plenam, præcipuum postea XII. Tabularum fundum, exarandum colendumque traditum creatis Xviris, qui vñ interprete Ephesio tum exsule Hermodoro, X. Tabulas per otium componebant, populo a. U. C. 303. proponebant, centuriarum suffragiis probatas, solenni ritu pro rostris ferebant, quibus supplendis denique adjectæ sunt duæ postremæ. (*)

(*) His quidem in rebus nolim ego Quiritum consilia, quod fecisse quosdam interpretes novimus, reprehendere, qui fortassis coram stantes regerere quiverint illud dictum Comiei: tu si hic fuisses, aliter sentires.

§. 15.

Cave autem credas, totam illam quæ XII. Tabb. constaret legislationem, vñiversi juris publici privatiq̃ue fontem, ex solis peregrinis legibus confluisse; imo plurima in illud migrarunt omnino ex legibus moribusque patriis, neque ex istis huc relatæ probabile sit, præter ea quæ concinna Romanæ Reip. viderentur, alia placuisse.

§. 16.

Eadem XII. Tabb. scriptæ leges quod deinceps constante vñu viguerint, colligas non inepte ex eo, quoniam etiamnum Ciceronis tempore illarum verba tanquam carmen necessarium ediscentur ab his, qui juri operam dare vellent; quamvis

vis L. Aebutia pauca capita abrogata sint, quamobrem eas commentariis suis certatim illustrasse Ictos veteres, memoriæ proditum est.

§. 17.

Periisse tandem opus ipsa brevitate commendabile, omnibus omnium philosophorum bibliothecis anteponendum, in ista temporum calline, quam barbarorum irruptio in Provincias Romanas invexerat, præter paucissima, quæ passim apud veteres scriptores super sunt fragmenta, dolent haud immerito viri docti; quorum aliqui nihil reliqui fecerunt, ut quoad fieri posset, id ipsum pristina integritati restituerent. (*)

(*) Etsi autem largiar omnino, sine istarum Tabb: scientia multa mediæ Jurisprudentiæ capita, quæ earundem sint tanquam supplementa, vix satis recte intelligi; nescio tamen an ante laudatus *Bachius*, qui illarum Tabb. non tantum collectores & interpretes præcipuos laudat, sed ipsa quoque illarum capita e *Godofredo* ideo subjungit; idque studium tironibus valde commendatum esse jubet: nescio, inquam, an multos reperturus sit inter illos, qui sibi persuaderi patiantur, se perquam utilem ea in re præstitisse operam. Quemadmodum enim nec eadem omnia honesta turpiave putantur, quis inficias iverit, utilia quoque videri aut magis aut minus aliis alia. Scilicet νόμοι, ut est apud *Plutarchum*, διαφέρουσιν ἀνδράων, ἀλλὰ δ' ἄλλοις καλὰ. Neque satis capio quamobrem in recensendis commentariis *Cunradi Rittershusii* παραλείποντες prætermittatur.

§. 18.

Laudem utique habet horum tanta industria, quibus auctoribus factum est, ut nec verborum
figu-

figura omnino interiret; at magis delector iis qui rebus servandis & ad pristinum nitorem componendis operam impenderent, ne ignoraretur, de quibus singulæ tabulæ egerint? quoniam hoc institutum non parum confert ad utilitatem insignem ex ipsis etiam fragmentis capiendam, si fuerint aliqui erectiore indole inflammati, qui ad anteriorem civilis istius sapientiæ cognitionem adspirent.

§. 19.

Nego quippe tantum fuisse vspiam furoris aut barbariei vim; quæ leve illud sapientiæ jugum penitus ex hominum mentibus excuteret, aut ad efficiendam stoliditatem satis validam, quum paucis vnquam datum fuerit, vt sanioris doctrinæ repagula paterentur & æquo animo ferrent, modo res maneat eadem, quam non verentur confirmare eam fuisse ita perfectam suisque absolutam numero in laudato illo LL. Romanarum antiquissimo, certe vetustate nunc abolito corpore.

§. 20.

Perstitisset profecto, hodieque staret res Romana & floreret, si non laborasset respublica interno aliquo vitio, tam male temperata, vt non posset non perpetua inter patres ac plebem gliscere æmulatio. Oportuit igitur Romanos, vt essent terrarum domini, quod affectabant, discere solam cum iustitia & recti studio, & quam didicerint artem tenere, in eaque se exercere, quomodo imperandum esset & parendum singulis?

§. 21.

§. 21.

Hanc autem artem vivendi, aliis omnibus ad summum fastigium perductis, maxime neglectam fere jacuisse, abunde testatur historia cujus telam rep. libera & solutiore jam pertexere animus est; cujus initia sistunt nobis tribunos plebis, pro rostris dominantes, turbulentis concionibus plebem adversus patres concitantes, & sic quotannis nova Plebis scita de statu reip. mutando *emendandoque* perferentes, simulque honores, sacerdotia & jus connubii vt sibi imposterum communia essent, extorquentes.

§. 22.

Illis plebisceitis se obstringi non passi sunt patres, non sine æquitatis specie ea repudiantes, donec horum opibus tantum decederet lege Horatia, qua vellent, vt quod tributim plebs iussisset, populum teneret, quantum libertati ne dicam licentiæ plebis eadem cavebatur.

§. 23.

Tum primum patuit, quid possit legum facundia, quod existimarent fortassis patres, se populi *vocabulo* non comprehendi ac propterea plebisceitis iterum obsequium negarent; qua resistentia factum est, vt a. U. C. 416. & a. 465. Q. Publico primum, deinde Q. Hortensio Dictatoribus sanciretur novis eisq. popularibus admodum legibus, vt omnes Quirites teneret, quod plebisceitis *alioue modo* plebs iussisset.

§. 24.

§. 24.

Ex eo videlicet tempore plebisfeita *legum vim* nomenque habuerunt, quorum referunt notissimas istas in nostro jure, puta Aquiliam, Atiniam, Falcidiam, Atiniam, Scriboniam, Vocationiam & similes, quæ omnes plebisfeita fuerunt, quorum characterem ideo non opus est, vt quæramus in eo, quod vnico nomine Magistratus plebei notarentur, cum leges *novæ* dictæ ab viroque consule cognominari consueverint.

§. 25.

Alterum, quod tanquam gentilem aliquam possessionem sibi vindicabant patres, fuerunt Legis actiones; per quas quicunque aliquid *in jure* rite & jure faciebant, ii *lege agere* dicebantur; cujus rei causa non incite faciunt, qui in harum legum actionum nec non *actuum legitimorum* originem & differentiam curatius inquirunt, quam non vnâ fuisse, Hotomannus atque Guil. Budæus explicarunt satis.

§. 26.

Magis autem nostra refert scire, patricios & pontifices solos omnem illam & formulariam & commenticiam jurisprudentiam, & quæ illuc spectant, tanquam possessionem avitam retinuisse atque in latenti habuisse, quo plebs ab eorum penderet arbitrio, ipsique a litigantibus quotidie tanquam oracula adirentur; quam supervacuum puto meminisse ipsarum formularum rituumque, quibus sic abuterentur illi Appollines, vt intercederent,
(Reineccii Hist. Jur.) E ne

ne ullam actionem quisquam *sine periculo* institueret, ut *rite* peregrisse se crederet istarum ignarus.

§. 27.

Memores itaque sumus modo cladis, & quanta illa fuerit, quam regno forensi patriciorum intulerit, idque fere omne deleverit a. U. C. 449. Cn. Flavius, scriba Appii Claudii Cæci, divulgatis vna cum fastis hisce formulis in codicem compilatis, ut mirum non sit, illum tantam eo munere a populo gratiam iniisse, ut Aedilitatem horribili secrete meruisse eundem censerent. (*)

(*) In historiam juris, s. jurisprudentiæ id ipsam convenit, quod alioquin de naturali perhibetur, eam esse duplicem. Quia videlicet aut adhibeatur propter rerum ipsarum cognitionem, quæ historiæ mandantur; aut tanquam materia prima philosophiæ juris & tanquam suppellex, s. Sylva, unde inductio vera hauriatur. Hoc dum nunc agimus, deinceps philosophiæ juris Synthetiæ compendium daturi, quo hactenus in prælectionibus privatis usi sumus, vix latior inventuque facilius est in vlla periodo dicendi campus de forensi superstitione, & veluti incantationibus, atque si fari licet more Chymicorum, *Magisteriis*. Illis in rep. Rom. adhuc libera, quamlibet autante admodum, eliminandis multum operæ impendisse novimus Ciceronem, cui nostro ævo si non major certe par fuit, non dico Orator, sed Idolorum sive tribus, sive theatri sive domesticorum Osor B. *Thomasius*, cujus rei luculentum specimen præbuit *ejusdem delineatio historiæ juris Romani & Germanici*.

§. 28.

Qua coacti sunt ista rerum suarum jactura patricii, recuperare amissam possessionem cupientes,

novas excogitare formulas, iisque perscribendis, ne in vulgus manarent iterum, cautius agere; quod facile fuissent consecuti, si non circa a. U. C. 552. denuo extitisset, Sex. Aelius Catus, Ennio judice, egregie cordatus homo, qui idem secretum, quod mutatis rerum signis tantum niteretur, proderet libro, qui Pomponio Juris Aeliani nomine venit.

§. 29.

Adjicere placet tertium, quod sibi solis referaverant patricii generis jurisconsulti, *interpretationem videlicet & disputationem fori*. Brevitate nempe LL. naturaliter hoc accidit, ut rem obscurant magis, quam in aprico ponant & sic desiderent necessariam fori disputationem, quæ prudentium auctoritate ad merum arbitrium inclinaret, nisi per interpretationem elicerentur jura nova, actiones utiles, aliaque, quæ certe palam legibus istis comprehendi fas non esset.

§. 30.

Jus civile itaque hoc demum est, quod ex interpretatione & fori disputatione venit, quod post magnas sæpe varietates obtinet, posteaquam *consensu receptum* fuit a paucis primum & minimum duobus super *ea re* litigantibus, quam sit parva; deinde a pluribus, si sæpius occasio sic tulerit, ut in discrimen veniat *eadem questio*.

§. 31.

Eam quoque sapientiam initio in penetralibus suis repositam habuere patricii generis Jcti rati, id quod res est, non parum se inde auctoritatis

consecuturos, sibi solis hac cognitione retenta: et retinuissem arbitror, nisi circa a. U. C. 500. repertus fuisset, qui illos Istorum circulos sua doctrina turbaret Tiberius Coruncanius quem ante ex omnibus qui sapientiam nacti essent, publice professum aut discere volentibus se præstasse neminem, traditur. (*)

(*) Hujus Jēti eximii pluribus in locis mentionem fecit Cicero, & nusquam sane sine laude; quia non tantum primus jus publice professus est, sed summa quoque diligentia ac dexteritate jus civile respondit.

§. 32.

Quam pauci essent initio Magistratus, duo consules, ac præter hos & tribunos plebis nulli alii ordinarii, quam ædiles bini plebis, interea factum est, ut eorundem numerus quam maxime amplificaretur multis aliis non modo extra ordinem, sed ordinariis quoque accedentibus ad istos honores indulto plebis, quæ tanto facilius ea in re esset, quo magis perspiceret sic minui consulum potentiam.

§. 33.

Creati sunt censui agendo, lustro condendo, legendo senatui, moderandæque disciplinæ publicæ Censores; juridicundo institutus Prætor urbanus, juncti sunt eidem peregrinus & paulatim plures alii, ut numerus ad XVI. usque excrederet. Habebat præterea urbs ædiles curules & deinceps etiam quos Cereales vocabant; ne quid dicam de Magistratibus majoribus extra ordinem creatis, veluti,

luti Dictatoribus, Decemviris LL. ferendis, tribunis militum consulari potestate, interregibus, præfectis vrbi, & reliquis.

§. 34.

Major adhuc numerus fuit Magistratum Minorum XX. virorum vocabulo comprehensorum; quorsum referebantur, Xviri flitibus iudicandis, IV. viri viarum publicarum curandarum, III. viri auro, argento, æri flando, feriundo, & triumviri capitales; imo & V. viri cis & ultra Tiberim, cum duumviris curatoribus viarum extra urbem. At mittimus hos etiam & Magistratus quoque Minores extra ordinem creatos, veluti præfectos annonæ, Vviros Mensarios, duumviros navales, et præfectum vigillum.

§. 35.

Legem de Magistratibus recitare satis est, vt intelligatur, vtrum necesse fuerit tantam in emendanda ea operam collocare; modo rem didiceris ante non sane tractatam a Stoicis, nisi ab vno, cum manarint magis ista, quæ veteres verbotenus, acute illi quidem, sed non ad vsum popularem atque civilem de rep. diserebant Platone principe, a familia Academicorum. Poterat hanc ob causam qui peritus in arte inveniretur & mediocriter doctus, magnos in rep. viros & doctissimos homines non nimis in rep. versatos multos nobis commemorare; qui vero vtraque re excelleret, vt & doctrinæ studiis & regenda civitate princeps esset, fere neminem.

§. 36.

Interea, quum consulum munia per tot majores minoresque Magistratus paulatim spargerentur, quid mirum est, plerosque eandem sibi sumxisse potestatem edictis *jura nova* constituendi, qua primum Consules tantum utebantur ideo, quod in Regum locum successissent. Nec alia fortassis est ratio, cur jus ex illis Magistratuum edictis descendens dictum fuerit *honorarium*; haud procul abfuturum ab eo, quod habeatur tanquam *pretarium*.

§. 37.

Magistratibus leges, Magistratus populo praesse debebant, ut vere dici posset Magistratum legem esse loquentem, legem autem mutum Magistratum. Utrum ita observatum fuerit? ad nos non spectat; sed res ipsa loquitur, & exitus reip. probavit. Fines potestatis facile discernuntur ita, si ipsi se temperent Magistratus, nequid edicant, nisi de quibus leges exquisitae aliquid decernere nequeant ob eam difficultatem rei, qua sermone in univ. concepto non facile comprehendas singula quae evenire possint.

§. 38.

Longum non modo hic iter est per exempla tot edictorum, Sctorum, & Responsorum prudentum de jure latorum, sed nec illud satis efficax ad intelligendum quid in vna quaque re vel imitandum sit magis, vel vitandum. Celebrantur ergo non modo quaedam edicta regum, consulum, dictatorum, censorum, tribunorum plebis, sed

sed potissimum Prætorum, Ædilium & Provincia-
lia, quæ omnia aut repentina erant, aut ad juris-
dictionem perpetuam pertinebant; & horum iterum
alia tralatitia, alia nova.

§. 39.

Unum hic animadverto, non temere quemquam
auspicatum fuisse præturam aliumve Magistratum,
quin tralatitio illi edicto e decessorum edictis toti-
dem verbis descripto, nova quædam adsumeret ca-
pita, vel ætatem latura si æquitatis laudem ha-
berent, vel a posteris negligenda si ambitiosa
aut iniqua essent. De modo illa proponendi ne
sim prolixior vetat formula antiqua & solennis:
bonum factum edictis præmissa, quæ esset loco
suspensæ hederæ, qua non opus erat profecto vi-
no vendibili.

§. 40.

Finis quidem illorum fuit, vt his leges, pro-
positis actionibus aliisque remediis animarent &
adjuvarent, de præteritis autem constituerent, ri-
gorem earundem æquitate temperarent ac mitiga-
rent; at dicuntur etiam edictis suis jus scriptum
aliquando eversum ivisse, neque omnia ea quæ
imprimis ad contractus dirigendos constituta essent,
observasse, sed sæpe numero ea migrasse; idque
quod directe non poterant sane, adhibitis quibus-
dam artibus præstitisse (*)

(*) Alii vero, si frangere non possent illam repre-
hensionem, eam dividunt plane & obtinent mi-
tius de Prætoribus aliisque Romanorum Magi-
stratibus Curulibus sentiendum fuisse ea propter,

quod ea omnia tamen populo perplacuerint; quem norunt divitiis opibusque auctum simul vitii moribusque pessimis laborare cepisse, communi contagio serpentibus, sicut ætas istis ebria iisdem confenesceret.

§. 41.

Nobis vero magis probabile fit, cum exemplis tantum res agatur ab adversariis, ut doceant leges & jura civilia everfa a Prætoribus esse; ea jura quæ afferuntur non mutasse Prætores, sed mores quos illi in Edictis secuti sunt, de quo constabit sine multo negotio; si temporum rationes comparare otium sit; quamobrem licebit vel silentio præterire istam non sine effusa bile tractatam a viris doctis controversiam.

§. 42.

Utrum hoc etiam sibi arrogaverint, ut eadem in gratiam odiumve certorum hominum intra annum Magistratus sui mutarent, quotiescunque collibitum esset, si non æque incertum, certe Scito, uti prætores ex suis perpetuis edictis jus dicerent, & postea L. Cornelia obviam itum est ambitiosis aliquibus prætoribus qui varie jus dicere adfverant.

§. 43.

Et quis credat? si omnino ea lege jus prætorium certius factum fuerit, non ita multis capitibus novis inventis, quæ veteribus adstruerentur, quando ex eo tempore Jæti edicta prætoris colligere suisque animadversionibus illustrare cœperint, veluti Serv. Sulpicius, A. Ofilius, Antistius Labeo, et

et demus pariter de Sctis quorum innumera hoc temporis intervallo facta esse nemo ignorat, nova jura iisdem ante Cæsarum tempora inuenta non esse; remp. hac cautione id consequi potuisse, vt vterentur jure omnino certo.

§. 44.

Contra ea facit sane quod perhibent prudentum seu Jstorum permagnam his ipsis temporibus fuisse auctoritatem. Celebres hos inter extiterunt præ aliis C. Papirius, & App. Claudius Decemvir, & alius ejusdem generis, quem Pomponius Centumanum cognominavit, alii Cæcum; item Sempronius *σοφός* dictus, Tiberius Conruncanius, L. Cincius Alimentus, P. Scipio Nafica Optimus ejusque filius Corculum. Dubitant de Q. Mucio, laudant vero nobis P. Aelium Pætum, Sex. Aelium Pætum Catum, L. Acilium sapientem, Ser. Fabium Pictorem, Q. Fabium Labeonem, T. Manlium Torquatum, C. Martium Figulum, M. Porcium Catonem Censorium patrem, M. Porcium Catonem filium, & C. Livium Drusum.

§. 45.

Ius civile fundasse memorantur ex sententia Pomponii isti triumviri, P. Mucius Scævola, M. Junius Brutus, & M. Manilius, quibus subjunguntur Q. Mucius Scævola Augur, Cælius Antipater, Paulus Virginius, Sex. Pompejus, Q. Aelius Tubero, P. Rutilius Rufus, Præterea C. Cornelius Maximus, & P. Livinius Crassus Mucianus, Q. Mucius Scævola Pont. Max. C. Aquilius Gallus, L. Lucilius Balbus, Sex. Papirius. C. Iuventius,

ipseque M. Tullius Cicero, nec non Ser. Sulpicius Rufus, ex cujus schola exiisse fertur magna Jstorum turba,

§. 46.

Et quinam illi? Nominat Pomponius Alfenum Varum, A. Ofilium, T. Cæsum, Aufidium Tucam, Aufidium Namusam, Flavium Priscum, C. Ategiu Pacuvium, Antistiu Labeonem patrem; quorum tamen plerique, quum Augusti attigerint ætatem, magis ad sequentem, quam ad hanc jurisprudentiæ periodum referendi videntur. At parum est scire, quam mirabiliter aliqui doctrinam civilem ex vmbraculis eruditorum otioque non modo in solem atque pulverem, sed in ipsum discrimen aciemque produxerint.

§. 47.

Minus etiam interesse, si non molestum prorsus judico, edoceri de studiis Romanorum juvenilibus, quam dulcia ea stipendia facerent, a quibus tanquam honestioribus ne in castris quidem se divelli paterentur. Bonum factum edico eos, qui se jurisprudentiæ consecrarent, id imprimis operam dedisse, ne illotis manibus, id est a philosophiæ præfidiis destituti hæc sacra attingerent. At quis nescit sectas caput extulisse non vnas inter philosophos, quæ animos eorum distraherent. Quodsi vera nobis narrarent de Jstis qui putant, illos Stoicorum sapientiam reliquis scholis omnibus antehabuisse, nescio annon plurimum detraherent eorundem laudibus. (*)

(*) Ita

(*) Ita sane *Cicero* in gravissima de officiis quaestione, cum nosset sententiam *Aristonis* aliorumque jam pridem explosam, ipseque animadverteret *Peripateticos* & *Academicos* nominibus differre, re congruere, atque ab his *Stoicos* ipsos verbis magis quam sententiis dissentire, illo quidem tempore profitetur se & in eadem quaestione secuturum potissimum *Stoicos* doctrinæ causa, minime vero ut interpretem, sed uti soleat e fontibus eorum judicio arbitrioque suo, quantum quoquo modo videretur, hausturum. Equis autem aquam quæ bona est dubitet haurire ex puteo, quem alii fortassis de altitudine, alii de profunditate, alii de latitudine, alii de angustia conquesti, præterierint?

§. 48.

Perplacet cæterum modus veterum docendi jura a more philosophis consveto longe alienus. Viri quippe illustres & in respondendo, cavendo, agendo exercitati domi æque ac in foro admittebant adolescentes discendi cupidos, ut quid responderent, quas cautiones, actiones, exceptiones, interdicta, in quavis causa commendarent, quibusque rationibus in his omnibus vterentur coram audirent, eaque omnia sibi in futuros usus enotarent.

§. 49.

Ita perpolitos nihil prohibebat, quo minus de jure responderent & ipsi consulentibus, simulac studiorum fiduciam haberent: cui fini deinde semel *Jatos* professi in foro obambulantes consulturis sui copiam facerent; tandem quoque, qui insigniora jurisprudentiæ consultatoriæ specimina de-

dedissent, limina sua sub ipsum galli cantum obfideri a clientibus videbant, quibus ipsi responsa ex folio, tanquam oracula ex tripode fundebant.

§. 50.

Nolim attamen hujusmodi responsis tanta auctoritas pro istis temporibus tribuatur, ut vel iudices in causis privatis obstringerent, vel dicendo ac disputando everti non possent ab Oratoribus. Quid? quod nec rationes responso suorum reddidisse, nec ea signasse tradantur; quæ omnia deinceps longe aliter habere coeperunt, postquam cadente multitudinis jure optimatum gravitas convalesceret; quod unus imperaret omnibus, quo excepto & accedente sapiente temperatione, legum vigor in omnes converteretur.

CAP. IV.

Historia LL. Romanarum ac Jurisprudentiæ facies sub Imperatoribus vsque ad Justinianum.

§. I.

Difficile factu est, sic inchoare cum Pomponio novam prudentiæ Juris Romani periodum, ne quid in ordine temporis obseuretur aut deleatur prorsus, postquam per partes evenerat, ut necesse esset reip. per unum consuli, & cogitandum Augustis, quomodo populo non quidem re darent libertatem, sed latebras; illa tamen magis verbo mul-

multis præclarissimis addiceretur sic, vt auctoritati Principum cederet. (*)

(*) Fufius id institutum perfequi novimus *Bachium* Histor. jurispr. nov. f. L. III. vbi frequenter citari videas historicos *Dion. Cassium, Tacitum, Suetonium, Spartianum*, cum aliis recentioribus.

§. 2.

Habes sic breve historiæ periculum saltem in Epochæ hujus initio, cum Cæsar Octavianus IV. Consul 2. U. C. 722. paulatim faceret cum successore, ut resp. novam faciem indueret; quam vidit cum hoc die aliam vitam, alios mores, aliam potestatem, eodem tamen jure postulare. Itaque Augustus, Princeps *πολιτικός* regio imperio utebatur admodum, vt id vulgus tot libertatis pristinæ simulachris delusus quotidie parum animadverteret.

§. 3.

Hinc eadem Magistratuum vocabula, nihil prisce moris; leges adhuc veteri ritu latæ, non edictis jura nova condebat Augustus, sed per populum ad ferendas leges in suffragia missum, vt quod ipse per Centurias vel tributim scivisset, id pro lege esset. Tales sunt Julia Titia, Julia de adulteriis, aliæque, item Fufia Caninia, Aelia Sentia, fortassis etiam hæ, quæ alioquin incertæ sunt ætatis, veluti Scribonia, Visellia, Junia Velleja. (*)

(*) Quod consilium jam cœpisse *C. Jul. Cæsar* dicitur *Suetonio*, & quod iste vnum fortassis commune habuit cum reip. liberæ vindice, *M. T. Ci.*

Cicerone, vt jus civile ad certum modum redigeretur ex immensa diffusaque LL. copia optimis quibusvis ac necessariis in paucissimos libros collatis. Id quidem posteaquam istius conatum irritum fecissent fata ejusdem, si non dimisit *Augustus* successor, aliis tamen artibus vtendum sibi fore facile praudivit, vt imperii, quod Principis vocabulo, cunq̃ue eo, vt fatetur *Tacitus* cuncta discordiis fessa acceperat, suæque securitati consuleret magis, veritus admodum, quod ex Dione Cassio annotatum fuit, ne si subito homines in alium deducere statum cuperet, res ea sibi parum esset successura. Itaque in re tant ponderis lente testeque procedi oportere ratus est, ne omni jure civili palam everso, invidiam sibi conscisceret.

§. 4.

His gradibus itum ad potentiam securam, & danda jura, quibus pace & principe vterentur lata illa, quæ etiamnum celebratur *lege regia*, & imperii *Augusto* privilegio, quod vix ipse sperasset vnquam *Augustus*, vt sibi vni perpetuo summa omnium rerum a S. P. R. permitteretur. Nescio sane, qui viris doctis haud paucis inmentem venire potuerit, vt vel dubitent vel negent talem extitisse propterea, quod primis temporibus imperii illud propter summum regalis potestatis odium in latebris quærant & sub herba consiliorum, quæ senatus decrevisse statueretur.

§. 5.

Ea vero, quæ *Augustus* pedetentim quasi accepisset, hæc deinceps sequentibus Imperatoribus sub initia imperii, accumulatis etiam aliis novis juribus, vno Scto, vnaque Lege data sunt. mi.

minibus autem quibus Imperatores ab Augusto inde vsi, sunt hæc: nomen *Principis*, prænomen imperatoris, cognomen Augusti, tribunicia potestas, proconsulatus, præfectura morum, ac pontificatus maximus, (maximus omnino pontium quem Nominales vno dicto de omni & nullo adjunctæque religionis ad militiam terrore feliciter asinis struerent.)

§. 6.

Isto quidem modo pontificatus nobis vituperio non est, si Pontificum, & singulariter hominum peccata colligere nolles. Fateamur necesse est, in ista ipsa potestate, quam sacram esse dicunt, quiddam mali latere, sine quo vero bonum, quod est quæsitum in ea non haberemus. Eadem quippe, quæ superstitioni populari etiam imperio in esse vitia animadvertes. (*)

(*) Habebant videlicet Quirites inde ab vrbe a Romulo auspicato condita in publicis institutis ac legibus posita deinceps: *auspicia servo*, *auguri parento*: sic vt illum crederent habuisse opinionem, esse in rebus providendis augurandi scientiam. Non equidem dubii, errasse multis in rebus antiquitatem, videbant suis oculis eam vel vsu jam, vel doctrinâ, vel vetustate immutatam, vt ipsi quoque augures faterentur, se non esse eos, qui avium reliquorumve signorum observatione futura dicerent. Quin vetus illud Caronis admodum scitum tenebant, *qui mirari se aiebat, quod non rideret haruspex haruspiciem cum vidisset. Retinetur autem, iudicio Ciceronis, L. 2. de divinac. 70. p. m. 394. et ad opinionem vulgi,*

et

et ad magnas utilitates reip. mos, religio, disciplina, jus augurum, collegii auctoritas. Imo paria nunc etiam, nec prorsus inutiliter fieri, tradit *Glassey*. im Recht der Vernunft. L. 2. c. 2. §. 102. & 103. p. m. 532. seq.

§. 7.

Fretus hac potestate Augustus, (de qua dixi, ut transiri alio possit) varia sine centuriarum tribuumve suffragiis, quibus auspicia intercedere crederentur et dies nefasti, constituere coepit, aliisque artibus id confecit, auctoritate senatus in auxilium vocata in his, quæ libera adhuc rep. ad amplissimi istius ordinis curam non pertinerent. Prodibant itaque Seta non pauca, quæ postea pro LL. valuerunt, quale fuit Silanianum, itemque Vellejanum. (*)

(*) Satis potentia ad amplificandos etiam ac dilatandos imperii fines. Sed quid unquam exitius extitit civitatibus? quid tam contrarium juri & legibus? quid minus civile & humanum, quam composita constitutaque rep. quidquam agere per vim, quæ profecto juris mensura esse non debet. Quamobrem, præter Augustum vix vnus & alter successorum ejus, quorum vitas Svetonius memoria prodidit, imperii civibus posteritati que illam probarunt. Enimvero utcumque constituto novo reip. statu, Augustus in Magistratuum Edictis ac jure adeo honorario nihil innovandum censuit, præterquam quod & ipse, & hujus exemplo ceteri Cæsares mandare consueverint Magistratum inituris aut in provincias abituris, quibus potestatem eorum officiumque, tum in cetera administratione, tum jure dicundo instruerent, minime tamen ipsis

Ma-

Magistratibus ademta potestate per se talia proponendi & edicendi, quæ ipsis viderentur salubria, æquitateque consentanea fore.

§. 8.

Imo Edictis sensim vti cœpit ad jura nova statuenda, idque jure se facere plebi facillime persuasit, proconsulari, tribunitia, Imperatoria ac pontificali Majestate auctus. Quem enim fugit sine vlla lege aut Scto quod extet, deminutum esse sensim domesticum in servos imperium, data his facultate, de dominorum sævitia ap. Præfectum vrbi conquerendi. Par ratio fuit reliqui hujusdomestici in liberos, in vxorem etc. imperii.

§. 9.

Iis profecto mutationibus vitia hominum sublata fuisse credendum non est; opus tamen fuit omnino novis Magistratibus instituendis inventa præfectura vrba, quæ regnum Prætorum forense haud parum concussit, multaque facile introduxit, quæ in civitate observari e rep. visa fuerint. Accessit eidem præfectura prætoriana & præfectura Vigilum.

§. 10.

Non minoris momenti res erat mutatio circa Provincias, ex quibus pacatæ & inermes relinquebantur senatui, bello turbidæ, in quibus legiones erant, sibi seponere decrevit; de Aegypti fati timor, ne libertatem recuperaret, censum dedit, id in rem suam convertendi, eamque sibi peculiarem habendi, Senatoribus ejus aditu exclusis,
(Reineccii Hist. Jur.) F a qua

a qua res annonaria vel maxime pendebat, dato eidem Præfecto Augustali sine fascibus.

§. 11.

Cumque principem prudentissimum minime omnium lateret, quam multum in Jctis eorumque benigniore interpretatione positum foret; eos maxime sibi obnoxios facere, eorumque operas in evertendo Prætoris regno ac jure ad præsentem statum inflectendo quasi conducere, utile putavit; quamobrem facultatem de jure respondendi olim omnibus communem, certis tantum hominibus beneficio suo indulgit, ita aucto, ne judices ab eorum responsis ac sententiis unquam discederent. (*)

(*) Cum quam optime constituti juris Civilis in Rep. Vetere summo semper in honore fuerit cognitio atque interpretatio; hujus scientiæ splendorem deinde turbulentorum temporum injuria deletum fuisse, conqueritur Cicero Off. L. 2. c. 19. Hæc igitur arte demum, qua Jctorum quoque dignitatem auctoritatemque cuperet restitutam, auctamque retinere, se ipsum superasse visus fuit mirabilis alioquin illudendo veteris reip. simulachris populo artifex.

§. 12.

Spes equidem in M. Antistio Labeone incorruptæ libertatis viro, qui nihil ratum pensumque haberet, nisi quod justum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset, fefellit Principem, ut nequidem Consulatus auctoramento eundem compellere quiverit, ut se Augusto addici pateretur: Magis autem dominantibus probatum fuit obsequi-

quum C. Ateji Capitonis, quod ferunt ad servilem fere adulationem demissum certio remque sibi ad consularem dignitatem viam parasse. (*)

(*) Commodissimus hic locus datur differendi de Sectis Jstor. summatim, quales libera Rep, nullas extitisse perhibent, quamvis dissensiones inter eosdem non pauca extiterint. Et profecto commendari merentur in isto articulo Mascovii libellus de Sectis Sabinianorum & Proculianorum, it. Car. Ferdin. Hommelii diss. de principali causa dissensionum inter Labeonem & Capitonem horumque auditores.

§. 13.

Rem bene agent, & melius doctrinam Pandectarum inter plura capita illis auctoribus divulsam comprehendent, qui attentius fontes variarum sententiarum persequi nullo fastidio detineantur; cui fini egregie satisfacere crediderim scripta & Labeonis & Capitonis eorundemque ad jurisprudentiam instituta quam plurima, modo pauciora quae supersunt librorum fragmenta pensi habeamus. Patebit ita magis ingenium Julii Pauli, Javoleni, Tuberonis, Cascellii, Proculi, Aristonis; nec latebunt cum Jure Pontificio conjectanea Ateji, auctoris tot ingenii monumentorum, quorum ne vnum quidem fragmentum in Pandectas relatum fuisse constet.

§. 14.

Notior erit nobis non minus tota illa Ser. Sulpicii familia, quam (c. 3. th. 46.) praeter reliquos sub Augusto floruisse tradere anticipavimus;

quibus addendi sunt ex ordine temporis Cartilius, & hoc multo celebrior C. Trebatius Testa. Nollem utique, ut diversæ Jētorum sectæ, sub Augusto natæ, quas diversas imprimis fecisse Labconem & Capitonem prædiximus, confundantur cum variis philosophorum Græcanicorum placitis, quamvis artibus uterentur iisdem homines aliquando nec a sacrilegii crimine, nedum ab ambitu vacui, sed auram, ut mos seculi esset, nunc regalem nunc popularem captantes.

§. 15.

Ergo duce opus est in historia juris quoque tradenda aliquo Mercurio ad intelligendum, quid egerit Augusti Successor Tiberius L. Junia Norbana, ritu vetere perlata, potentia præfectorum urbi & prætorio aucta, in provinciis suo omnia arbitrio disponens, facultatemque de jure respondendi concedens his, qui inter Jētos emerent, præsertim Masurio Sabino; comitiis denique a populo ad patres translatis. (*)

(*) Nolu it Augustum Bachius in hist. jur. Rom. L. 3. c. 1. §. 30. dimittere prius, & ad alios Caesarum descendere, quam exhibuisset morum animique ejusdem, Svetonium potissimum securus imaginem. At, ni fallimur, concinnioiem & magis ad institutum compositam dedit ante Fr. Bac. de Verulam. in suis operibus ibi: Avunculo Julio, ait, viribus animi impar, pulchritudine & sanitate superior. Ille enim inquietus & in-compositus — hic autem sobrius & mortalitatis memor, etiam fines suos ordine admirabili descriptos & liberos habuisse visus est — prima etate

te potentia, media dignitati, vergente voluptatibus, senectute memoria & posteritati serviebat.

§. 16.

Quid omissum putes in velandis Principum edictis, cum habita in senatu oratione, aut libello per Quæstores prælecto, causam populi agere præ se ferrent, Senatui commendantes pleraque quæ vellent pro legibus valere? Adest jam periculum, ex quo Senatorum aliqui sententiam dicerent, reliqui his aut verbo adsentire, aut pedibus in partem alterutram ire necesse, idque pro lege erat quod pluribus placuisset.

§. 17.

Talia fuerunt Seta, quibus hoc temporis intervallo multa nova jura sunt comprehensa, ex quibus sufficit nominasse Libonianum, Aurelianum, Claudianum, Licinianum, Rubellianum Pernicianum; neque minor aut numerus fuit aut auctoritas constitutionum, quas per edicta rescriptaque proposuisse dicitur idem post Augustum Tiberius. Jætis autem qui tempore eodem florere, præstantissimis, veluti Masurio Sabino & M. Coccejo Nervæ non adeo multa opus fuit materia, quam elaborarent diligentius, quod memorant illorum scripta passim ab aliis laudata.

§. 18.

Præterire licebit totum Caligulae imperium, quod & breve fuit, nec admodum laudabile; quoniam si vel inaxime quidquam in jure immutaverit is, aut facere voluerint ut aboleret, id non

diu ratum fuit. Multa contra dicunt emendasse multaque nova reperisse Claudium Cæs. instituta primum jurisdictione de fideicommissis, tutorum datione Coss. demandata atque constitutis non paucis vel Sctis, quorum pleraque in ejus Consulatu facta hinc cognominantur, & quæ inter celebre non minus est Macedonianum, vel etiam exemplo decessorum edictis ac rescriptis.

§. 19.

Sunt quædam à Svetonio Sctæ memoriæ tradita, quæ sub Nerone demum facta existimavit, pleraque tamen ab aliis Tiberii vindicata imperio. Magis certum esse existimatur, sub Nerone conditum esse Sct. Calvitanum, item Memmianum, Pisonianum, Turpilianum, Volusianum, & quo vix vllum magis celebratur Trebellianum. Hujus argumentum quum satis cognitum sit, nihil repertum fuit a viris doctis quod monerent, nisi in nomine quod habuit ab eo, qui ad Senatum referebat,

§. 20.

ICTos inter, qui sub dictis Imperatoribus a Tiberii excessu ad Neronis interitum floruerunt, primum sibi locum vindicat Sempronius Proculus, post Nervam tantæ auctoritatis, vt ab eo Labeonis familia Proculejanorum nomen adsumeret. Illi æqualis fuit C. Cassius Longinus, Scholæ Cassianæ princeps & parens, in quem deinde notarunt Aristo & Javolenus, prout ipse præter libros Juris Civilis reliquerat, notas ad Vitellium.

§. 21.

§. 21.

Obscurioris famæ fuisse dicuntur Atilicinus & Cassius Longinus alter; tum qui adolescens de jure non responderit, sed responsitaverit Coccejus Nerva, istius M. F. Cæterum sæpissime laudatur a Cajo, Pomponio, Venulejo, Ulpiano atque Paulo, ut vix dubium sit eum Proculejanum fuisse. Mitterem prorsus principes qui Neronem secuti sunt, tragicos ac veluti intercaares, Galbam, Othonem, Vitelliumque, nisi postremus maximum pontificatum adeptus decæremoniis publicis omne funesto aliquando edixisset die antiquitus infauſto.

§. 22.

Stabilius ut fuit Vespasianorum imperium; ita T. Vespasiani ingenium ferax invehendo plurima nova in artem juris, cui ad hoc fastigium eveſto omnem quæ olim Augustus, Tiberius & Claudius uſi eſſent, honorificentissima ſanctione ſenatus decreverat poteſtatem. Conſtituit modo ediſtis, aut decrevit, aut reſcriptis præcepit; ut tamen veteris moris, de rebus alicujus momenti ad ſenatum referendis fuerit tenaciſſimus. In ſc̃tis eo tempore ſactis enotanda ſunt Pegafianum, Plan-
cianum, Vitraſianum, aliaque.

§. 23.

Non adeo multa ſunt, quæ Tito Imperatori debet jurisprudentia, quippe inter ipſa imperii initia properantibus ſatis extincto; niſi fortassis pontificatu, quem vivo patre tenuit, re dedit quod verbotenus dandum exiſtimarent deceſſores, &

patribus & populo, quod eum ferunt de binis prætoribus fideicommissariis vnum detraxisse, eundemque gravissimas leges opposuisse delatoribus, qui tum impune in corpora bonaque innocentum grassabantur.

§. 24.

Omitto tam non desiderabilem ejusdem fratrem Domitianum a lenitate & mansuetudine exorsum imperium, sed mox ad naturæ sævitiam redeuntem, sub quo a. U. C. 836. Sct. Junianum conditum, & subjungo tantum Jctos isto ævo potissimum conspicuos, Cælium Sabinum, quem Sabinianis adstipulatum adeo nemo dubitat, vt potius ab hoc ipso demum eorum nomen ortum potius recte putetur. Celsum patrem contra eProcule schola prodiisse vix obscurum videtur. De Pegaso autem, qui *Liber* vulgo, non homo diceretur eximio Jcto Proculejanos Pegasianorum nomen adsumsisse, res notissima est.

§. 25.

In numero sunt vtique, qui non æque se præstitisse feruntur, Ursejus Ferox, Fusidius, Plautius, qui Cassium laudet & Proculum ipse, & vicissim laudatus Neratio, Javoleno, Pomponio & Paulo, & Octavenus, cui sæpissime testimonium denunciatur a Valente, Pomponio, Terentio Clemente, Marciano, Ulpiano. Denique Valerii Severi scripta a Juliano alicubi citantur, qui alioquin cum plurimis ejusdem nominis hominibus neutiquam confundendus. (*)

(*) Cæsares nimirum satis potentes fuerant, qui dignitatem auctoritatemque de jure respondendi

concederent quibus vellent; non æque daturi ingenium & sapientiam & ne doctrinam quidem, quæ placeret aut consultoribus aut populo.

§. 26.

Quam breve habuerit imperium M. Coccejus Nerva, Jstorum filius & nepos, quædam tamen ad locupletandam jurisprudentiam eum contulisse, satis constat. Successit huic Trajanus Optimi Principis cognomen meritis, quoniam civilitatis laudem in omnibus adfectaret, & de præcipuis rebus ad Senatum referret. Argumento sunt tot Sæta, Rubrianum, Dasumianum, Articulejanum, & Lex Vestibulici, istud denique ἀνώνυμον de actione subsidiaria adversus Magistratum.

§. 27.

Pleraque tamen novimus eundem non adhibito in consilium Senatu Rescriptis atque edictis constituisse. Jstorum autem, qui sub Nerva & Trajano potissimum caput extulerunt, P. Juventius Celsus reliquorum sui temporis facile princeps fertur, diciturque veritatis quam Sectæ studiosior aliquando a Labeone, Nerva ipsoque patre, a quo doctus erat, dissensisse, adfensum autem Sabino & Cassio præstare non dubitasse.

§. 28.

Nominamus præter eum Neratium Priscum, T. Aristonem, Arrianum, Servilium Virianum, Minucium Natalem, Calvisium, Lælium Felicem. Optandum sane esset, ut magis cognitos haberemus viros doctrina eximios, inque rebus versatos, omnibus tum probatos, quos inter ali-

qui minus celebres ea ætate fuerunt, alii tanto majoris famæ. Quanta autem insipientia erit, ex possessione existimationis quæ certum Auctorem non habeat, & cui sæpe malignitas det initia credulitas incrementum, de jure statuere.

§. 29.

Novam jus Romanum sub Hadriano veluti faciem induisse quis nescit? quod is in omnibus Numam imitari studeret, imprimis tamen in eo id ipsum perliceret, ut LL. imbueret remp. & quum ad ea usque tempora singulis fere annis nova edicto capita Prætores adstruxissent; Imperatoris hujus auspiciis Edictum perpetuum condi jubentis primi illum laborem suscepit Salvius Julianus præturam tum gerens, quod publicatum fuisse dicitur a. U. C. 559. (*)

(*) Qui vberiore Edicti hujus perpetui historiam, quæque Criticam sapiat, desideraverit, eum ablegabimus ad Chr. Godofr. Hoffmanni Histor. Jur. Rom. Justin. Vol. I. L. 1. c. 2. §. 2. seq. Nobis servando instituto satis visum fuit, si brevissima connotatione indicium fecissemus, quanta juris Rom. pars in jure Honorario fuerit posita, tantum per vices mutabili & vario, quod juris artem aliquo modo incertam redderet; tantam quoque istud subuisse ex hoc Edicto mutationem. Quemadmodum vero artem præ se tulit ista singularium edictorum collectio, quam cum ipso opere periisse fatendum est; ita & conjecturis tantum nituntur hi navi, quibus laborasse dicitur; de quibus vid. Thomaf. in Nævis jurispr. antejustin. L. 2. c. 3. p. 83.

§. 30.

§. 30.

Sane scire refert quibus modis istud compositum collectumque fuerit, quam? vel unde materiam sumserit? Qui cum Sabinus ipse esset opinioniones Sabinianorum, rejectis diversis, ejus Edicti auctoritate comprobaret, quo Prætores cæterique Magistratus loqui dediscerent, accepta perpetua formula & lege jurisdictionis, a qua recedere non liceret; id quod etiam ipsi Principes sæpe numero præ se ferebant.

§. 31.

Desierunt quippe ab eo tempore Edicta ordinaria sive annua eorundem Magistratum, in vrbe primum, & deinceps in Provinciis quoque, nisi fortassis propter res plane novas incidentes, (at qui fieri poterat?) supplendum jus esset, ea potestate Prætoribus plane adempta sic vt naturam juris honorarii capita in eo comprehensa non amitterent. Crederes incitatissima summæque celeritatis conversione rem omnem tanto ardore gestam publice, quo res omnis deflagraret.

§. 32.

Ecquid vero hinc periculi? Primum eo quasi fonte juris civilis vsi sunt juris studiosi, deinde id certatim commentariis summi quique Jcti illustrarunt; rationem & ordinem ejus, quem hodie vix quisquam agnoscit aut non euertere studet, in libris juris civilis scribendis compendiisque secti sunt, vt eam ob causam Justinianus adcommodatissimum duceret in Pandectis digerendis eundem ordinem seruari. Denique Sectarum studia

re-

refrixisse putantur, inventa nova fraude Miscellionum & Herciscundorum, ex utriusque sectæ decretis adoptandi atque amplectendi, quæ delibata forent inde magis probabilia.

§. 33.

Itane dubium est? mundum regi opinionibus, imo decipi velle & decipi, aut credulitate aut superstitione quadam involutum perpetua vicissitudine tenebris? Operæ pretium itaque facere visi sunt omnino doctissimorum hominum aliqui, qui in eo allaborarunt, ut cum ordine in nostris Pandectis conspicuo, ipsum quasi corpus Edicti nunc annis obsitum totidemque pannis restituerent, quos inter Heineccius quoque nostras id perficere destinaret, & perfecisset forsitan, si non ea spes, quam fecerat amplissimam, morte ejusdem præmatura eventu caruisset.

§. 34.

Sed progredimur ad cætera nova Hadriani imperio inuenta; qui primus Fisco advocatum dedisse, Jctis autem pristinam illam libertatem de jure respondendi aliquamdiu restituisse narratur. Hac, si quid video, ansa tenuit potestatem frequentius, quam factum fuerat antea, Constitutionibus noviter repertis jura dare, nondum audita, ut nullo quoque adhibito amplius colore quicquid collibitum foret edicere cœperit, rarius consulere Senatum, quia Roma esset, ubi esset Imperator per universum terrarum orbem pæne semper peregrinatus.

§. 35.

§. 35.

Longum foret numerum novorum jurium inire, quæ consecutus est vt obtinerent aut Constitutionibus, aut decretis et edictis, aut denique Sædis; quorum duo præcipue celebrantur, vnum de fructibus hereditatis & pecunia ex hereditate redacta, alterum, quo Lex Vestibulici ad provincias prolata est; quibus adjicimus, quo vxoris civis Romanæ partum civem declaravit, nec non Tertullianum, quo mater ingenua trium, libertina quatuor liberorum jus habens ad bona liberorum ab intestato admittitur.

§. 36.

Superfunt quorum memoria nondum relicta est penitus, Jcti illorum temporum, & hos inter Priscus Javolenus, Cælii Sabini successor, Salvius Julianus, Aburnius, Valens & Tuscianus. Eadem omnia observata recordantur Historici sub Antonino Imp. cujus tamen Rescripta & Decreta in Codice non pauca laudantur; nec desunt edicta quorum ibi mentio fiat. Eundem non dubitant de rebus præcipuis quoque senatum consulisse imperatorio fastigio ad summam civilitatem deducto; plurima tamen de jure illum sanxisse, legi vero maris quæ Rhodia vocatur maximam auctoritatem esse illum voluisse, quam fere concludunt in caput de jactu.

§. 37.

Sequebantur ab Antonini pii excessu Marcus & Lucii Cæsares divi fratres appellati, lex quibus postea superstes M. Aurclius Antoninus philosopho-

fo-

sophus dictus cum Commodio filio imperans id egit innumeris quæ hoc tempore prodierunt constitutionibus, ut non multum in jurisprudentia novatum esse intelligerent omnes. Ferunt quippe Marcum jus magis vetus restituisse quam novum fecisse, & tam parum est quod contulerint boni Imperatores ad locupletandam prudentiam juris rescriptis atque edictis suis, quæ passim citantur. Quid Helvio Pertinaci & Didio Juliano in tam brevi imperio licuerit, vix attinet dicere.

§. 38.

Quæ itaque restant ad illustrandam nostram artem non prorsus inepta, sub dictis Antoninis, nec non postea sub Maximino Maximo, Balbino, & Gordiano, imo postremis, Diocletiano & Maximiniano, quorum principatu conquereuntur extinctam eloquentiam, caussidicos sublato, iunctos aut relegatos aut necatos, sunt artes, quas si didicerant, in his se exercere graviter soliti sunt, ista quidem Epocha Antoninorum, Sex Cæcilius Africanus, Terentius Clemens, Vinidius Verus, Junius Mauricianus, Tarutenus Paternus, Papirius Justus,

§. 39.

Post illos Sex, Pomponius, πολύγραφος, Cajus, L. Volusius Mæcianus, Q. Cervidius Scævola, Ulpius Marcellus. Deinde Septimio Severo imperante & quædam circa præfecturam vrbi, tutelas, & adulteria mutante, & postea Antonino Caracalla, huic Macrino & Elagabalò, his autem Alexandro Severo succedente cum reliquis,

liquis, de quibus ante mentionem jam fecimus, a Commodi excessu floruerunt inter JCTos Papi-
nians, Tertullianus, Tryphoninus, Arrius Me-
nander, Sex. Pedius Puteolans, Paclumejus,
Clemens, Papirius Fronto, Furius Anthianus,
Claudius & Q. Saturnini, Rutilius Maximus.

§. 40.

Hi autem si non omnes parem sibi pepererunt
celebritatem, hoc accidit Domitio Ulpiano per com-
mode, vt acquireret eo majorem famam, vr præ-
stantissimus haberetur, qui & rebus præsentibus
recte vteretur, & futura callide prospiceret;
æmulum habuit ætate supparem ejusdem digni-
tatis, Julium Paulum. Illos qui recte noverit,
non poterit non nosse omnes, qui illos aut seque-
rentur aut herciscundo juri operam navarent. No-
minandi tantum sunt Callistratus, Ælius Marcia-
nus, Florentinus, Venulejus, Licin. Rufinus,
Æmilius Macer, & qui fere in præcipuis erat nec
ipse contemnendæ auctoritatis, Herennius Mode-
stinus, ejus laudant maxime æquitatem, mode-
stiam, prudentiamque. Quid addam JCTorum fi-
nem consecutus, quorum oracula ex eo tempore
obmutuerun? (*)

(*) Quæ adversus utriusque jurisperitorum istius
ævi eoryphæi æmulationem vulgariter creditam
dubia movit Bynkershæck, ea non satis explo-
rata nobis videntur, quum manifestum fiat ex illo-
rum dissensionibus, eos diversis sectis etiam phi-
losophorum fuisse addictos et istis quidem, quæ
in aliquo licet non omni disciplinarum genere ma-
gis vocabula quam rem sequebantur.

§. 41.

§. 41.

Attamen pergam, vt brevissimis commonefaciam tandem de statu Juris Romani sub Christianis Imp. ad Justinianum. Nihil vero admirationis habet tantæ, quam fecit & in sede, & ipsa administrandi imperii ratione Constantinus Imperator, qui Magni cognomen tulit. Spectant videlicet ea omnia maxime ad potestatem publicam aut Sacram aut civilem. Itaque jus privatum pariter aut Pontificium, aut civile, aut honorarium non potuit non esse, sensimque ad alias res, alias personas, alios etiam populos totum transferri.

§. 42.

Quicquid igitur ille Constitutionibus aut edictis cavebat, eo maxime pertinebat, vt superstitione vetere abolita novam religionem statu-minaret, a moribus tamen pristinis non nimium abhorentem. Formulariam jurisprudentiam abrogabat idem, vt daret novam ejusdem generis. Nihil fere cum successoribus eam formulam frequentibus reliquum fecit Edictis Magistratum, veluti Edicto perpetuo jam adscriptis, ex quo jus redderent civibus atque provinciis. (*)

(*) Qua fide Constantinus M. Paganam superstitionem deseruisse dicatur? maxima lis intercedit inter scriptores coævos ex quibus potissimum allegari consuevit Zosimus. Videsis Obs. Hallens. Tom. I. Obs. 24. Id fere parum dubii habet ex illius institutis novis & mutationibus, quantum ad artem boni & æqui conferre potuerint, tantum ex iisdem cumulum sensim pullulasse superstitionis sub

nova specie; quæ fecit jurisperitos, si qui fuerint istis & sequentibus temporibus, primum silere & credere, deinde perniciosius ac vnuquam factum fuerat ante, errare.

§. 43.

Auctoritati & dignitati Jctorum jam post Alexandrum multum decesserat, & flos tantum non omnis exaruerat; quam obrem necesse erat, vt renasci quodammodo & efflorescere rursus coeperit sub Constantino M. Neque vero existimandum est, si Jctorum quidam qui iis temporibus extiterunt, Scriptis suis nomen ad posteros invenerunt, æquasse eos superiorum auctoritatem et doctrinam.

§. 44.

Tenuerit ab iisdem temporibus Schola juris civilis Berytensis dignitatem & auctoritatem suam & præclarum quasi factum, aut non penitus deformem protulerit, tanta sane studiorum fiducia non erat vt auderent se Jctos præstare, sed ab Imperatoribus saltem jus respondendi peti consuevit; & nescio tamen an aliquibus eorum multum supra verba legum clarissima & satis perspicue tradita sapere datum fuerit, quod ne Magistratibus quidem qui cum summo honore essent permitteretur.

§. 45.

Quid enim, quantumque præter suum Codicem LL. Hermogenianus & tota ejus familia? Item Aurelius Arcadius Charisius, Julius Aquila, ipsius Berytus ἀλωσις miserrima tandem fuit &

(Reineccii Hist. Jur.) G la.

lachrymis digna. Dixeris forsam omisſum Codi-
dicem Gregorianum, qualis qui fuerit nemo in-
telliget ex pauciſſimis quæ ſuper ſunt fragmentis
Conſtitutionum, ſc. Antoninarum aliorumque ſe-
quentium Imperatorum, de quibus ante, ipſius-
que Hermogeniani poſt meſſem inſtituti ſpicilegii
reliquiis.

§. 46.

Laborarit denique Theodoſius M. vt omnes
antiqui juris ambages, quas ſuperſeſſe animadver-
tit, Conſtitutionibus novis tolleret, laudent alii
Valentis imprimis memorandum Ediſtum, quo
liberum cuique reliquit ſuo in colenda religione
iudicio vt; dolent nihilofecius hodieque nimia
Imperatorum Chriſtianorum diligentia factum eſſe,
vt in molem immenſam excreſceret iuncta religione
jurisprudencia; & extat ipſius Juſtiniani Imperato-
ris de Conſtitutionum veterum novarumque Sylva,
multorum camelorum onere, querelæ.

§. 47.

Qualecunque fuerit autem, quod huic malo
remedium quæſiverunt Theodoſius Junior & Va-
lentinianus, edita a. 426. Conſtitutione, qua Pa-
piniani, Pauli, Caji, Ulpiani ac Modeſtini ope-
ra, quæque hi Vviri ex aliorum veterum Jcto-
rum operibus in ſua trans tulerant, exceptis Ul-
piani & Pauli notis in Papinianum, ſola in foro
allegari permiferant, ita vt plurium ſententiæ
pauciores vincerent, & ſi pares eſſent ea præfer-
retur, cui adſtipuletur Papinianus, parum hanc
con-

constitutionem sapere prudentiam legislatariam, dudum constitit, ideo ex Justiniano Codice ex-
fulare iussam.

§. 48.

Neque concinnius de jure edicit Codicis Theo-
dosiani a. 438. compilatio, qua Principum Con-
stitutiones quoque ad certum modum redigere stu-
duit, ejusdemque confirmatio; quum hoc quoque
condito Novellæ subinde prodirent tum ipsius
Theodosii II. tum Valentiniani III. Marciani,
Majoriani aliorumque Principum; Sic regnasse pu-
to & regnatos omni ævo in foro Jurisperitos,
modo quidam extiterint aut nulli prudentiores
& nemini secundi.

§. 49.

Majoris ergo faciendum est Theodosii istius
studium, quo in vniversum literas & jurispruden-
tiam imprimis provehere conatus est, institutis
Scholis Romana & Constantinopolitana, in quibus
præter Oratores, Grammaticos, Sophistas, Phi-
losophum tantum vnum, duo fuerant professores,
qui juris & legum potestatem voluntatemque pan-
derent. Bonum factum, si potuit reperire qui
in iusti atque iniusti scientia scorias a metallo se-
parare nossent.

§. 50.

Comparemus cum ea jurisprudentiæ facie,
quæ perduravit sub Imperatoribus Christianis
etiam sequentibus vsque ad Justinianum, quæ ac-
cesserunt & in Codice nostro extant Constitutio-
nes Marciani, Leonis, Zenonis Isaurici, Ana-

stali, & Justinii Thracis, & res ipsa loquétur, si fortassis quædam saluberrime sancita fuerint, reliquas fere omnes ita comparatas, vt sat multa a maioribus prudenter constituta abolerent mutarentque; infelicius dominaturas cognitis rerum causis.

CAP. V.

Traditur Historia juris scripti auctore Justiniano Imp. introducti ejusque fata extra Germaniam.

§. 1.

Justiniani Imp. vitam vti plurimis laudibus cumulant alii, nulla tamen laude magis eum eminuisse dicunt quam legislatione, ac si ille foret, qui vnus inter homines legislatoris generis humani nomen meruerit; quoniam tam longe lateque orbem terrarum Justinianeam prudentiam juris pervagatam esse constet; ita vicissim alios veluti agmine facto in eundem ejusque res gestas, & ipsum adeo opus quod emendando jure conficere annisus est, tam graviter inuehi deinceps patebit, quam parum absit quo minus eum traducere nihil vereantur.

§. 2.

Quid credas? Existimo sane vtrunque peccari ab his qui non ex vero rem æstiment, neque rerum quæ extant testimonia sequantur, sed vt verba sibi dentur æquo animo ferant. Fuit sane

ne status publicus illo ævo quo per Justinum avunculum ad imperium pervenit, a barbaris misere affliclus & laceratus, neque felicioribus fatis vtebantur tum literæ omnes, & imprimis ars boni & æqui, moribus & prava consuetudine hominum satis corrupta. (*)

(*) Vitam Justiniani M. amplissimo Commentario illustravit Jo. Petr. de Ludewig, hujatis Academiae antehac Cancellarius, a. 1730. qui hic ob tot historicorum dissensiones instar omnium esse poterit, vtut altera parte, quam Vir Illustr. promiserat, non secuta adhuc deminutus exierit. Ipse nimirum in præfatione confitetur, se aliud hic scribere, aliud agens mutato nempe consilio, quam quod instituerat.

§. 3.

Enim vero, vtrum rem per se arduam sic vbi-que gesserit illisque auxiliis, in quibus nihilominus desiderari queat, neque nævis vllis Jus illud totum scateat, quod ipso Auctore compositum fuit, hæc alia quæstio est; imo quis dubitet de eo, quod ait Ulr. Huberus, melius consultum fuisse jurisprudentiæ, si aut Cicero aut Cæsar manum huic operi admovissent.

§. 4.

Concedunt omnes Jcti humaniores, quod elegantius tunc jus haberemus; at negant aliqui eorundem moribus nostris istud fore accommodatum satis, quia illis temporibus jus antiquum adhuc in viridi observantia fuisset; quid quod Ciceronem parum præstitisse in jurisprudentia qui-

dam asserant, quos equidem valde timeo ne diligentia eum legerint quam mos est puerorum, minime autem philosophorum qui ipsi sapiant.

§. 5.

Quam non ipse se noscet quisquis ille fuerit ea virtute, ut sic ingenii aciem ad bona deligenda & rejicienda contraria exacerit, simulac idem cum cœlum, terras, maria, rerumque omnium naturam perspexerit, eaque unde generata, quo recurrant, quando, quo modo obitura, quid in iis mortale & caducum, quid divinum æternumque sit viderit, ipsumque ea moderantem & regentem pæne prehenderit, seseque in hac magnificentia rerum atque in hoc conspectu & cognitione naturæ non vni circumdatum mœnibus, popularem alicujus definiti loci, sed *civem totius mundi* quasi vniús urbis agnoverit.

§. 6.

Hæc dudum Ciceroni perspecta quod Iustinianum nihilominus latere potuerint, haud ibunt inficias, qui cogitaverint seculi quo vixit infelicitatem, quamque altas & incredulitas & superstitio radices jam tum egerint, tot vitiorum totidemque errorum matres.

§. 7.

Quemadmodum vero depravatio consuetudinem, opinionum varietas imbecillitatem animorum torquet, ita delicta primum ignoratione contrahuntur; deinde arte contestata & obvoluta prava imitatione aliorum consuetudinem contrahunt recti specie vestitam. At facit non raro aut consen-

sensus vt juris faciem eadem induat, aut tempori aliquando necessitatique parendum sit, nec omit- tendum quod consuetudo firmaverit.

§. 8.

Cæterum nescio, an nostra multum referat tanta cura in id incumbere, vt de Justiniani moribus ac virtutibus & vitiis, cum magna sit auctorum & veterum & recentiorum dissensio certiores siamus, si perinde esse videatur fateri principem fuisse eum & virtutibus celebrem magnis, eundemque haud paucis insignibus vitiis obrutum.

§. 9.

At ne illud quidem placere poterit, nisi virtutis vocabula magnifica & varia eo loco habeantur quo sunt illæ res quæ mutuo consensu quodam & communi vinculo colligatæ possidentur. Neque enim fieri potuisset, vt vel edendo corpore Juris præclare generi humano consuleret, qui isti fini hoc ageret, vt sibi ipsi satis cavisse ab erroribus vix crederetur, tanquam vanæ gloriæ nimium appetens & quæ sunt alia.

§. 10.

Dabo nihilominus, rationem ipsam aut necessitatem hic quidquam valuisse. Intelligere principem, consilium per Codices superiori ætate factos aut aliis viis quæsitæ jurisprudentiæ sive facilitatis sive certioris disciplinæ, aut denique modi hominum vitiis adponendi eventu caruisse, nec sine medicina adhibita sisti potuisse perturbationes & dissensiones ex multitudine variarum opinionum quæ jus efficerent oriundas litesque inde ductas.

§. 11.

Nondum sic liquet ea opus fuisse mutatione, qua vniversam jurisprudentiam jusque civile quasi per totum corpus alia facies occuparet. Sæpe illa jam dudum siue vicissitudinem siue conversionem aliquam cum ipsa reip. imperiique mutatione subierat; nunquam tamen vniversa sed per partes tantum singulas ea fortuna vsa erat, siue in LL. siue in jurisprudentiæ ratione, siue in edictis vel in Constitutionibus Principum aut necessitas aut vsus aliquid novi peperisset.

§. 12.

Ista vero prudentia ex providendo appellata, qua non penitus decessores caruisse existimandum erat, maiora pollicebatur, quam toties aut in totum convertenda. Hac quum nulla virtus vacare queat & multum differat a malitia, quibuscunque artibus eadem tegatur, vsu rerum quasi-ta, non potest esse cuius ætati sic propria, quin constet ex scientia earundem & bonarum & malorum constanti perpetuoque voluntatis recte facien-di delectu habito, qui & oculorum & ingenii aciem sic exacuat ad bona diligenda & rejicienda contraria, vt vera demum sit, quæ futura prospiciat, in discrimine autem & rem & consilium ex tempore capiat.

§. 13.

Putarim ergo non satis fuisse principi, quod animadverteret miseram esse jurisprudentiæ faciem, qui propterea de jure in concinnio-rem ordinem atque ad certum modum redigendo serio

co.

cogitaret, primumque a. 528. X. viris, inter quos Tribonianus emereret, negotium facesseret, ex tribus qui tum extabant codicibus constitutiones utiliores seligendi, & mutatis iis quæ illorum temporum foro minus concinna apparerent, cum his quas ipse adhuc edidisset in XII. libros certosque titulos digerendi: quod opus sequente anno absolutum, Justinianeum vocatum, mox ipsi sic displiceret, vt retexendum crederet.

§. 14.

Fortassis enim hoc publicato neque tres illi priores codices ideo supprimendi, neque novus ille partus solum in foro pro norma habendus erat; quotiescunque res ita ferret, vt manifestum fieret alios etiam aliquid vidisse sibi nondum perspectum sub umbris istorum temporum; neque causa innovandarum LL. sic incidit in potestatem quamlibet, vt nihil contentionis cum eo habeat quod iustum sit, sed nec omni aut loco, aut tempore, neque *in ipsa re*, vt non magis in consensu multitudinis aut consuetudine imitatorum.

§. 15.

Deinde, quum maximum solidioris jurisprudentiæ thesaurum in Veterum Juris scriptis latitare non ignoraret, & hæc tamen fere manibus hominum excidissent, quid juvit aut quid hodieque inde auxiliorum pro obtinendo quo quisque recte utatur jure suo, si non discant homines, aut doceantur ea tantum, quæ veræ felicitatis tramitem recta & sine ambagibus pandant; & tandem cum gravi horum, dispendio qui moniti justitiam

discere cupiant, rem quæ tam late pateat in ea compendia concludimus scitorum aliquando, e quibus indies augeſcant qualescunque vſpiam enatæ fuerint artis æmulatione controverſiæ, lites ac diſceptationes?

§. 16.

Quis autem L. latorum vnquam tam fuit beatus, vt inveniret aliquos rerum ſatis peritos, qui ſic theſauros doctrinæ ſolidioris e duriffimo variarum opinionum ac quæſtionum ſilice extunderent & eruerent, vt ſcorias a metallo ſeparare noſſent? Haud ego negaverim proſecto, magnum eſſe reip. malum, ſi ignoratio juris civilis & ſcripti & accepti a multitudine, & longo tempore firmati illud litigioſum faciat.

§. 17.

Enimvero id ſibi perſvaſum habere, ac ſi iſtud Digeftorum opus quod in Pandeſte habetur omnem diſputationem & deciſionem in ſe complectatur legitimam atque juſtam, ideo, quod vndique collectum eſſet inque ſinus ſuos eaſdem recepiſſet, non eſt hominis qui recta ratione utatur, ſed nimium atque ad ſuperſtitionem uſque creduli; & dederunt fortaffis veteres Jcti quibus idem titulus familiaris fuit, his multo meliora.

§. 18.

Notum eſt cæterum, Librum hunc ab ipſo Imperatore in ſeptem partes diviſum maxime ad Ediſti perpetui ordinem diſponi eum voluiſſe, non tamen per omnia ſic eſſe; quia præmiſerit quædam de ſtatu hominum, de jure rerum & de Magiſtra-
ti-

tibus, quæ ibi locum non haberent, quædam alio loco tractata aliorum transtulerit, quædam autem de hypothecis, de evictionibus, de eo quod falso tutore auctore gestum fuerit, quæque vel plane non, vel ex alia parte occurrerent, interjecerit, additis denique sub finem permultis de criminibus & jure publico, quorum nullum in toto Edicto vestigium.

§. 19.

Laudem nihilominus habet id ipsum propterea insignem, quod in plerisque cum ratione recta sic conspirent sententiæ alias diversæ, si recte intelligantur, veluti civitati qualis tunc esset accommodata; nec vituperandus est labor quo cavuit, ne de novo corrumpere, quod tanto conatu confectum esset, neque Ictos alia in rem eandem scribere oportere quam Paratitla, h. e. summarios titulorum expositiones, unde de toto tractatu conjectura capi posset.

§. 20.

Par facienda est quoque si non major ea industria, qua efficiatur, ne deesset tyronibus brevis quædam veluti Introductio in immensum juris civilis sic adornati oceanum, ex veterum Ictorum compendiis & Caji potissimum Institutionibus delibatis, quæ essent totius legitimæ scientiæ prima elementa, quem libellum absoluta at nondum promulgata ista Pandectarum doctrina fusiore, post eas publicavit mens. Dec. a. 533. eidemque, quod sane necesse non fuit, plenissimum Imperialium Constitutionum robur accommodavit.

§. 21.

§. 21.

Excipiebant paulo post eadem totum hoc corpus juris adeoque & Digesta, Constitutionibus binis, latina altera, altera Græca confirmatum, quod a. III. Kal. d. a. in foro valere & in scholis, tam Romana quam Constantinopolitana & Berytensi publice prælegi jussit, ita vt methodum simul præscriberet, qua per quinque illos annos, quos juris studio dare solerent juvenes, Professores vterentur.

§. 22.

Sed quid non nostris inmentem venit? temporis minore & fere dimidio tantum intervallo edificere volentibus scientiam totam, totidemque si non pluribus cumulatam disciplinis, quot partes fecerat Justinianus sui Digesti; vt anno vel tertio jam nimium sapere existimentur, quam qui Prolytæ tantum audire debebant. (*)

(*) Ego quidem in argumento nolo esse prolixior, quod summa ingenia, quæ illud sibi tractandum sumserunt, adhuc defatigare animadverti. Potiores quippe partes semper tribui his, qui non scholæ sed vitæ discere exoptaverint.

§. 23.

Observaverat nunc Justinianus, non modo quasdam veterum Ictorum dissensiones superesse ex diversis sectarum principiis ortas, sed ipsum Codicem non adeo bene cum Pandectis congruere. Sic instituit antiquas altercationes componere L. Decisionibus, quin totum Codicem refingi necesse fuit, Constitutionibus aliis illo ejectis aliisque novis eun-

eundem occupantibus, quas inter dictæ Decisiones reperiuntur in plures particulas dissectæ. Est igitur hic ille repetitæ prælectionis Codex, quem a. 534. XVI. Kal. Dec. publicavit.

§. 24.

At, quod magis mirum utique est, non destitit Justinianus diu adhuc imperans haud paucas subinde edere Constitutiones novellas, quarum plerasque Græce scriptas esse nemo dubitaverit. Credam potius, quam nolim illum stetisse promissis, ut novæ quoque leges quas ipse statuerat in vnum volumen redactæ Codicis Novellarum nomine sancirentur; neque alium esse eundem quam qui hodieque est pars corporis juris in novem Collationes dispartita, nisi quod versionem latinam, antiquam illam quidem, sed barbaram tamen ac satis subinde obscuram pro textu authentico habeamus.

§. 25.

Quod per tot sæcula (modo non barbara) gentibus sagacissimis admirationi fuit, in illud hodie imperitissimum quemque calamum impune stringere, conqueruntur aliqui paulo cordatiores, certe aliquantum sapientiores. Illorum alii auctorum imperitiam ac stupiditatem accusant, alii meras contradictiones somniant, alii in methodum stilum & librorum ordinem ac numerum invehuntur, alii ipsum jus Romanum iniquitatis arguunt. Sunt præterea, qui vel minima in Justiniano non ferant.

§. 26.

§. 26.
 Longiorem ideo piget facere ejus historiam alioquin non nimium brevem. Illud vnum adjicere placet, esse aliquos viros doctos, qui fateantur quod ipsi olim in ea hæresi fuerint, sed quo magis in jure profecerint, eo magis ab illa abhorrere coeperint. Hi sane credunt Iustinianum ipsum hominem se agnovisse, nihilque humani a se alienum putasse. In ea re igitur incredulum esse neminem oportet aut superstitiosum, in qua sane lapsum fuisse deprehendimus & Imperatorem, & post eundem quoque viros cæterum doctos haud paucos, tantorum errorum defensores. (*)

(*) Fuisse novimus viros præ cæteris fama conspicuos, qui nihil reliquum fecerint, quominus id quod sui muneris esse crederent, præstarent. Hi tamen quoties opera a Pandectarum confarcinatoribus impensæ historia animum subiit, vix a se impetrare potuerunt, quin illorum audaciæ subiraferentur, lataturi magis, si isti tritum illud sibi etiam dictum esse existimassent: sat cito, si sat bene. Quinimo in toto compilando Corpore Juris Justiniani, cum istud celerius quam Butes prodiret, felicius augurium capere vetabat ipsa festinatio operis, quam quod ferrur de cane cæcos catulos parturiente. Ecquid enim visum sapientis hic occupat præter sylvam, s. materiam utcumque probam, attamen magnam partem indolatam & corrice plenam?

§. 27.
 Græca cum barbaris sic fastidiuntur amultis, tanquam qui nesciant quid faciant rei utilissima. Li-

ce.

cebit per me illis vt ignorent quæ fata juris Iustini-
 anei potissimum in Oriente fuerint? Nam, qui
 nulli quidem dubitent, quod ibi receptum fuerit
 statim, tum in foro tum in scholis juridicis, pa-
 rum curabunt, iudices & antecessores plerosque
 parum gnaros fuisse linguæ Latinæ, quamobrem
 ipsis Iustiniani temporibus libri juris in Græcam
 linguam transferre cœperint.

§. 28.

Illorum causa vix quidquam dicendum resta-
 ret de eleganti quam Theophilo debemus Insti-
 tutionum Paraphrasi scripta adhuc Iustiniani
 temporibus, quod vnum mirandum tali, quæ tex-
 tum latinum vbertate superet, cum ille versiones
 tantum καὶ ἀπὸ δα permiserit. Neque tamen do-
 narent humaniores, si silentio premerem, ean-
 dem quod operam Pandectis præstitit ipse quo-
 que σύγγραφοις Thalelæus, & fortassis etiam Co-
 dici, quemadmodum vice versa Constitutiones
 Novellas maximam partem Græce scriptas, cir-
 ca a. 579. in epitomen contraxit, & elegante
 Latinitate donavit Julianus Antecessor, non confun-
 dendus cum Patricio & Exconsule.

§. 29.

Versionibus illis Græcis Novellisque eadem
 lingua scriptis in foris scholisque utebantur Seculis
 insequentibus VII. & VIII. donec Sylvarum per-
 tæsi de juris disciplina in compendium mittenda
 Sec. IX. cogitare inciperent Imperatores Byzan-
 tini; quorsum spectat, quod primum Basilii
 Macedo a. 838. edidit πρόχειρον τῶν νόμων
 et

et quam deinde Leo σοφὸς patri Basilio succedens, collectionem paternam perfecit *διαταξαὶ βασιλικῶν*, promulgatam a. 886.

§. 30.

Sequebantur sub initium sec. X. Constantini Porphyrogenetæ Libri *βασιλικῶν* ex Græca Institutionum, Pandectarum Codicis que versione, junctis Justiniani Novellis & edictis XIII. nec non Jctor. quorundam Orientalium Paratitlis aliisque libris, quin & patribus ac conciliis collecti, in quibus LX. in libros divisus videmus tamen multa omiſſa, multasque leges contractas.

§. 31.

Opera Græcorum Juridica Mich. Atalicæ imprimis & Mich. Pselli abunde hoc evincunt, insequentibus etiam seculis jus Romanum quale in *βασιλικῶν* Libris reperitur, in Oriente nondum defloruisse; imo floruit adhuc sec. XIII. Theodor Balsamon qui Photii Nomocanonem suis commentariis illustravit, & sec. XIV. Constantinus Harmenopulus, qui edidit *πρόχειρον τῶν νόμων*, seu Promptuarium Juris, subjectis legibus rusticis.

§. 32.

Tandem a. 1452. a. Turcis capta Constantinopolis imperio Romano in Oriente finem attulit, toto illo tractu ab iisdem barbaris oppresso. His temporibus itaque jus Romanum ibidem exolevisse, res dubia non est, & si vera tradant, qui volunt hodie apud Turcas etiam juris illius vñum aliquem superesse, eum valde exiguum fore facile

facile existimabis. At referunt aliquando Historici de rebus in solem productis, quæ nullum discrimen aciemve patiantur.

§. 33.

Revertendum sic est in Occidentem, ubi provinciae quaedam Francis, Burgundionibus, Gothis cesserant, aliae felici Marte barbaris ereptæ, veluti Italia, Sicilia & Africa quas separare hoc magis necessitas persuadet, quod in illis Lege Romana uti omnino licuerit gentibus, at non iure Justiniano, verum illo qui Codice Theodosiano comprehenderetur, quocum Caji Institutiones, Pauli sententias & alia veterum Jurisconsultorum fragmenta conjungere solebant.

§. 34.

Solam Italiam & Africam Justinianus juris a se editi necessitate obstringere potuit; & ibi quidem cum hæc etiam a Saracenis infesta possessione sua paulo post excidisset, non solum in Exarchatu, sed cæteris quoque provinciis Longobardici regni ditioni adjectis auctoritatem suam, sic permittentibus barbaris, obtinuit. Neque putandum est vis debellatis & constituto a Francis Italiae regno, juri Justiniano eam vim abrogatam fuisse.

§. 35.

Quod maior tamen usus fuerit Codicis & Novellarum quam Pandectarum, hoc merito adscribunt imprimis Clerici quorum præcipue jura ac privilegia in illis continebantur. Monendum hoc fuit eam ob causam, ut perspiciatur quibus gradibus

(Reineccii Hist. Jur.)

H

dibus

dibus cristas erexerint juris Pontificii Auctores, a jure civili semper tam alieni, vt nemo magis. Alioquin nollem vt quisquam sermone vulgari, qui fabulam sapit, de Iure Iustiniano seculo XII. demum in Italia instaurato restitutoque se a vero abduci patiatur. (*)

(*) Neque vero refragari admodum sic opinantibus, Justinianum, licet omnia Digestis illata veterum quoque Jctorum capita suae legislationi adroga-
ret, tamen vix fieri probabile quod leges inde vti vulgo appellantur fecerit, vtpote vim nor
aliam habitura quam eam, quae ipsis ab aucto-
ribus suis attributa esset, nisi in quibus expresse
Imperatoris mandato immutatio aliqua sententiae
intercesserit. Simili prorsus ratione, vti Edicta
Pratoria iussu Hadriani in Edicti perpetui or-
pus collata vim juris Honorarii retinuerint ita
quoque Jctorum sententiae, responsa, cautiones,
regulas, interpretationes in Digestis collectis na-
turam conditionemque suam non amisisse Pa-
tiamur vtique talismodi collectionibus publica au-
toritate confirmatis inesse iura, leges, Sta, at-
tamen necesse non est, ea propter omnia capita
pro legibus esse habenda, quod ne quidem de
singulis Rescriptis, Decretis & epistolis Antecesso-
rum in Codicem relatis affirmare aus sunt pru-
dentiores.

§. 36.

Poterat vtique vsus esse ejus juris imo debe-
bat, & idem tamen nimium quantum obscurari
novis aut legibus aut moribus spervenientibus,
nec incredibile sic est, vt non probabilis fiat vi-
sio, ita auctoritatem callida clericorum elusione

ferum imminutam, ut vix umbra aliqua appare-
ret eo tempore, cum extitissent sec. XII. qui ju-
ri Iustiniano testimonium denunciarent in foro,
posteaquam non deerant qui illud auditoribus
suis traderent.

§. 37.

Hi etenim, ut fieri solet, in tanta erant do-
ctrinae atque prudentiae existimatione, ut magni
ad eos audiendos concursus fierent, sicque auge-
scerent: um vero auctoritas non modo ac vis ju-
ris Iustiniani convaluisset videbatur, sed reducta
est eadem in ipsa iudicia non solum Italiae, sed
transiit quoque in regna peregrina & externa; cu-
jus rei causae cum vulgariter ignorentur, quid mi-
rum tandem, si varie edantur, & vicissim ab aliis
impugnentur. (*)

(*) Non admodum conveniunt saepe in rebus ma-
ximi momenti doctores Scholae ex vno, atque
usus forensis ex altero latere; quod utraque pars
affectet imperiam aliquod ad se non pertinens.
Ridet nostra pars nec immerito auctoritatem ve-
teris glossae, quae pro superstitione illius avi fuit
omnino supra legem Romanam priusquam de re-
cepta publice & palam constaret, non sane ob
id, quod eidem omnem auctoritatem deneget,
sed censeat non usque adeo sui valitorem mo-
mento, ut aut rationem vincat aut legem. Po-
steaquam vero cum sciamus easdem leges in uni-
versum, nec ob vim rationis solius acceptas fuisse,
disputationes inimus de earundem aequitate vel
iniquitate, aut utrum sit e re nostra scientia illa
abuti, ac si non feliciores fuissent nostri majores
ipsa iurium suorum ignoracione, qua factum est.

vt vel probare suo iudicio vel refellere & improbare nefas esse duxerint.

§. 38.

Quod autem existimant, inventa in Anaphitana expugnatione Pandectarum quod nunc Florentiæ est exemplo effectum esse, vt studium illud refloresceret; aut occasionem saltem id exemplum Pandectarum dedisse Jctis enarrandi Digesti, hoc dudum sic explosum atque demonstratum contra est, dudum ante istam iactaam inventionem Digestorum ea in vsu & scienâ, ipsamque juris Justiniani enarrationem in scholis haud infrequentem fuisse, quo minus opis esse videatur laudari Lotharii Imp. præceptum cuius instructu id agerent, quod sua sponte fecisse illos constet.

§. 39.

Ajunt quippe & fidem faciunt, quod Bononiæ eam artem profiteri cœperit primum Pepo, ac deinde Irnerius Germanus, qui Constantino- poli jus didicerit; ex eo plures deinde profecisse, qui & ipsi postea Scholas iuridicas aperirent, vt non multo tempore docene in Gallia Placentino, in Anglia Rogerio, & post eum Accursio, alibi aliis jus Romanum professis, in vniversa Europa idem studium propagaretur.

§. 40.

Sistunt claros jam tempore Friderici I. Imp. primos dicti Irnerii discipulos, Martinum Grossum Cremonensem, Bulgarum, Hugonem de Por-

Porta' Ravennate & Jacobum Hugolinum adhibitos ab Imperatore a. Chr. 1158. in consilium, habitis in Campis Roncaliensibus tum Comitibus. Proferunt insuper pulcherrimum Codici Justiniano in Auth. Habita. C. ne fil. pro patre insertum privilegium, quo Scholam ibidem florentem laudatissimus Princeps ornaverit, antequam expeditionem in Palæstinam susceperet.

§. 41.

Celebrantur autem præter quatuor istos Jctos eorum quoque successores Bononieneses, Rogerius Vacarius, Otto Placentinus, Pyleus, Albericus a Porta Ravennate, Azo denique Jctorum suæ ætate princeps, & non minor hoc suo præceptore Accursius Florentinus, cujus humaniores Jcti laudant admirabilem in illis tenebris doctrinam, miranturque eam hoc magis, quo tardius, quippe quadragenario jam major ad studia se contulerit.

§. 42.

Quidnam vero hi? Non modo viva voce jura publice docuerunt, sed & scriptis suis ista aliquo modo illustrarunt, aut contrahendo jus in breviores veluti positiones, vel uti ipsi vocabant *summas*, aut partiendo augendoque juris corpore, aut Græcorum exemplo breviores glossas seu scholia singulis juris partibus adjiciendo. De auctoritate vero Glossæ corpori juris deinde additæ, quod moneam amplius nihil jam refert.

§. 43.

Ab interpretibus barbaris originem ducere, quod Digesta in partes tres, Digestum videlicet

Vetus, infortiatum & novum etiamnum divi-
dantur, ad istam relatis prioribus ab initio vsque
ad L. 24. ad illam, sequentibus a Libr. 24. vs-
que ad 38. & ad hanc reliquis vsque ad finem;
quam dubio id vacat, tam scio cum ignarissimis,
vtrum eam partitionem recte adscribant Bulgaro,
aut Burgundioni, quod Græcos in Pandectis &
Codice textus Latinitate donarit, minusve con-
cinnam distributionem Novellarum in novem
partes, totidem authenticarum collationes barba-
re nominatas.

§. 44.

Sunt vtique notabiliores additiones Authenti-
carum quas vocant, nec non librorum *Feudalium*.
Confecerant nempe, quod illas attinet cum Irne-
rius, tum alii quidam ex Novellis certas positio-
nes juris novissimi, quibus ipsis Codicis legibus de-
rogatum sit. Addiderant alii similes hujuscemodi
periochas ex LL. potissimum vtriusque Frideri-
ci Imp. decerptas. Quis eas omnes sub titulo Au-
thenticarum inseruerit? quid interest, si tantum
nôris eo consilio factum fuisse, vt statim in ocu-
los incurreret, quid novis LL. mutatum sit?

§. 45.

De feudorum libris post Novellas in Corpus
Juris insertis vulgaris Sententia habet, has con-
suetudines Feudorum Longobardicas auctoribus
Oberto ab Orto & Henrico Nigro, Consulibus
Mediolanensibus fuisse compilatas: at vero similis
est ex eorum potissimum libris aliquem istius ju-
risperitum eas delibasse, illatas deinceps in Cor-
pus

pus Juris sub nomine Decimæ Collationis ab Hugolino de Presbyteris.

§. 46.

Accursianæ disciplinæ, cujus labor sec. XIII. serbuit, successit sec. XIV. Bartolina, quo vixerunt Bartolus de Saxo ferrato, & qui ab eo profecit Baldus Perusinus, ingratus erga præceptorem habitus. Dicitur ille a Cino profectus plane aliam viam ingressus nec juri interpretando aut explicando intentus, vt a superioribus factum erat, sed calumniam forensem, propositis quæstionibus subtiliter dividendo partiendoque dirimendis, instituisse.

§. 47.

Mansit ille mos secus XV. & XVI. licet posterior Cujaciana docendi ratio in jurisprudentiam jam lumen artium humaniorum intulisse credatur, in qua principem extitisse Andr. Alciatum percerebuit. Sed jam ante, inquis, eandem viam ingressi erant Castilioneus, Raphael Cumanus, Fulgofius & Alexander ab Alexandro. Attamen cæterorum invidia contemtuque jacuerunt: Memores autem esse oportet, in hujuscemodi sermone, quo scholas illas Irnerianam, Accursianam, Bartolinam, Cujacianamque invicem comparare, aut de methodo sive Ramistica, sive alia quædam in medium afferre moris est, quod admodum dicere soleant, vt transire alio liceat. (*)

(*) Non longe abieris, num in his Scholis ac inter doctos, nec exceptis JCrts eidem Collegio adscriptis sapius hoc vsu venerit, vt Collega collegam

legam suum non secus ac figulus figulum odisset, tum maxime, quando de fama aut numero sequacium invicem contendunt, at necesse non esse putes hujusmodi litium causa latebras quarere aut eas clam habere, dudum ab aliis prodita. Vid. Gundling. Append. Sect. XI. Eas res autem secum reputantes bene sperare jubeo et meminisse, non raro adversa præstitisse, quod secunda tributa nunquam fuissent.

Aliud in mentem jam venit ex hujusmodi odii effluendum. Scilicet contentionum illarum materia, quæ nullo non tempore plurimæ fuerunt inter eruditos apud cætum aut, si mavis, turbam, de quibus videbis Carol. Ferd. Hommelii Litteraturam juris, L. I. c. 15. per tot. & imprimis de Realistarum & Humanistarum familiis §. 75. p. 239. seq. Non crediderim has extituras fuisse, nisi prævisissent tam diversa Nominalium atque Realium philosophorum studia. Ait ipse, quem modo laudavi, *Socini* asseclas discipulos *Alciati* per contentum Humanistas dixisse, se autem Realistas, ut ipso nomine se *barbaros* significarent. Nihil autem negotii interpositum est, quod occurrat pugnantibus invicem barbaris philosophiam simulatam affectantibus & realibus. Neque enim his sordent literæ humaniores, sed istis ignoratione virtutis, quæ alienis nunquam solet obsolescere sordibus. Nominalibus autem, utcumque a barbarie abhorreant, & sint non pauci eorundem mirabili ingenio, hoc familiare est semper, ut *relictis rebus* de vocabulis inter se contendant, sicuti in verbis quoque conveniunt multi rerum prorsus ignari.

§. 48.

Non dissidentur, qui nunc Humanistæ audire malint quam barbari, se reperisse quædam in Glossa ejus.

ejusque auctoribus, quæ prorsus admirentur, sed plura etiam inepte ac stolide scripta, qualia proficisci oportuerit a viris in illa caligine educatis, omnique historiæ, literarum ac philosophiæ, non audent dicere *recte rationis* lumine destitutis. Accursii acumine & diligentia factum esse putant, quod auctoritate fere omnes ad se audiendum converterit & sectarum dissensio conticesceret.

§. 49.

Latere profecto eos non debebat, multos nihilominus hujus viri in interpretando solertiam valde contemnere, quam miris modis extulit Cujacius, quem etiam alii doctissimi sane JCTi sequantur. Istam scilicet laudis vim non aliam esse debere contendunt, illumque modum, ut non homines doctos fuisse aut recte vidisse eosdem arbitrentur, sed egregiam operam tantum in iis navasse, in quibus solo ingenio niti possent & industria,

§. 50.

Eccur vero Alciatus lumine artium humaniorum in jurisprudentiam illato, eo successu præ cæteris usus est, ut inde certatim eandem rationem sequi JCTi instituerent? Tum quoque non deerant, qui contemptus causa illos Humanistas, se autem gloriæ scilicet gratia egregio nomine & elegantiae eorum teste Realistas vocarent; quod genus hominum, si nec defecit, nec deficiet unquam, ejus rei ratio sane in promptu est. Nolim itaque ego suspiciones invidiæ causa coacervare; quam obrem præstat nihil dicere, quam pauca. (*)

H 5

(*) Do

(*) De istis quidem inter viros eruditos contentio-
nibus minime nudius tertius aut hac demum
etate excitatis jam supra ad pos. 47. h. c. dicere
anticipavimus. Nos autem iis, quæ legi possunt
ap. Hommelium, l. c. quorsum etiam in nupera
Comtempl. repetita des Walbspahns digitum in-
tendimus p. 40. seq. hic non immorabimur tan-
tum memores acrioris investigæ, qua Erasmus
Roterodamus in Colloquio de rebus ac vocabulis
p. m. 663. usus fuit in illos mortaliū, qui plu-
ris nomen, quam hoc sit magnificū faciunt
quam rem, ut citius credat, etiam nunc sub
humana specie camelos et asinos obambulare, quam
homines esse sic affectos.

§. 51.

Possē profecto si vellem, quicquid Huma-
nista aliquis de libris Cujacii scribat, sic transfe-
re ad alios, prout non dubitet quidam Realis ad-
firmare de methodo alius Ramistica, alius Ma-
thematica, ut putet jam multum profecisse eum,
cui sua Iris quam amat ipse, non displiceat.
Unum vero est quod plerosque male habet, quod
vident, Sapientem valde cupere ut faciat natu-
ram veluti optimam fidissimamque ducem secutus:
Stultum contra nunquam sic evitare aut asini tar-
ditatem aut simi temeritatem, ut non artibus quo-
que quibus adveverit semel, invitatus trahatur.

CAP. VI.

Historia Jurisprudentiæ Germanicæ
ante cognitum Jus Justinianæum, quam diu po-
puli Germaniæ vti sunt jure tantum
proprio.

§. I.

Præcipua veterum Germanorum hæc laus est,
quod apud ipsos quam plurima essent inau-
dita, apud alias gentes vel in ordinem sanctioni-
bus scriptis redigenda, vel severissimis legibus
coërcenda, quibus ita, præter mores ac consue-
tudines tum communes omnibus, tum vni vel
alteri genti proprias, ne quidem opus esse crede-
rent, quod plus apud eosdem valerent boni mo-
res, quam alibi leges cum cura scitæ atque per-
latæ. (*)

(*) Hos mores Germaniæ antiquæ quibus nihil co-
gitari queat minus fucatum aut corruptum præ-
sumtionibus, aut ab amica naturæ simplicitate
alienum, vt probabile fiat, eosdem populum illis
innutritum semel diu etiam atque per plurima se-
culorum spatia tenuisse a Romanorum institutis
longissime recedentes, vix melius discas, quam ex
illo Taciti de iis libello. Probe itaque fecit
B. Thomasius, qui hunc juris studiosis maxime
commendandum censuit, sic tamen vt sine com-
mentario legatur, quia in his, qui commentati
fuerint in eundem, nullum repererit, qui non
in multis a scopo auctoris valde aberrasse sibi vi-
deatur. Totus enim cum esset in eo Tacitus, vt
vtriusque populi mores diversos ostenderet, faci-
le

lem conjecturam esse sane, quod omiserit quibus convenirent. Præterea, ut satis bona fide sibi cognita relataque tradidisse putetur, eum tamen nunc falsum nunc suspectum fieri necesse fuisse, quoties animo contemplaretur, quod oculis non poterat in confiniis solum hærens, quandoquidem Romani in interiorem Germaniam vix intraverint aut non diu illic perfiterint.

§. 2.

Quam fuerint autem hisce moribus ab institutis Romanorum alieni, longum foret hic enarrare, et otium fecerunt in eo argumento nobis ipsi scriptores exteri, Tacitus imprimis alique, quorsum feuda quoque, imo omnis potestas publica privataque in res & in personas, sive sacra sive civilis, haud inconcinne referantur. Caput rei sunt ab antiquissimis temporibus inimiciæ, quæ non inter pocula terminarentur ex fide, a tota familia susceptæ, & manu potius quam juris arte finitæ.

§. 3.

Mores, quos singulæ gentes habuerunt sibi proprios, fere pertinere dixeris in univrsam ad jura successionum & hereditatum, quibuscum veluti sua natura conjunguntur omnis generis tutelæ, quibus vel ætati vel Sexui, aliisve imbecillitatibus in tempore succurrerent; iisdemque suum pretium statuerent, atque modum. Secundum mores hosce itaque, quicquid eorundem ignoratione litigiosum fieri quiverit, per principes, majores natu & seniores, tanquam iudices summa integri-

tegritate conspicuos, eximiaque experientia præditos eo modo jus reddebatur per vicos pagosque, vt causam vel statim ex æquo & bono componerent, vel denique iudiciis divinis permetterent.

§. 4.

Delictis obviam ibant poenis ex genio & sine reip. statutis eisque rationibus cavebant, ne vlla gens labem ex dolis, fraudibus & adulteriis facile contrahere posset, vspiam data vel fidei violatæ vel publicatæ pudicitiae venia; animadvertentibus severe in delicta publica, quem in censum venerunt militaria, principe & duce, in privata vero sacerdotibus veluti Deo imperante.

§. 5.

De forma iudiciorum veteris Germaniæ planissima, & modi procedendi maxime simplici, ipsi tam simplices vbivis populorum mores dubitare vetant; quare supervacuum fuisset, explicare ejusdem speciem ceu legibus muniendam pluribus, malitiæ causidicorum aut lucri faciendi cujusquam studio positus; quin argumento est, nulla necessitate illos eo adactos, vt de mediis cogitarent cogendi quenquam arctioribus ad officium faciendum, quod ipsæ etiam gravissimæ discordiarum pestes sine mora fuerint abolitæ, paxque reddita. (*)

(*) Iis itaque rationibus manifestum fit quod re-
larum legimus, morum innocentiam & æquitatis
studium effecisse potissimum apud Germanos, ran-
quam gentem castam, sobriam, duce natura pau-
cis contentam, libertatis equidem suæ amantem,
attamen alienæ nec inhiantem, commercia autem

et

et quæ alias faciunt sive ad utilitatem s. commoditatem, sere ignorantem aut non admodum curantem, ut ne quidem opus esset scriptis legibus, nedum iis artibus, quibus perstrepebat forum Romanum, veluti iudiciorum et formularum aliisque solennibus dudum asvetum: conf. si lubet Brunquell. Historiam Jur. Romano Germanici. P. IV. c. 1. p. 570. seq. ubi allegationum atque citationum facis invenies. Neque causa est sat iusta, quare non placeat iustitia gentis magis ingeniis culta quam legibus.

§. 6.

Enim vero a Taciti temporibus ad seculum V. usque jam notabilis facta est rerum conversio, et migratione tot gentium frequentissima effectum, ut hæ saltem, eaque potentissimæ Gothorum, Vandalorum, Burgundionum, Svevorum, Francorum, Anglorum, præstantissimis Romanorum provinciis infusæ, regna ibi amplissima conderent; vacuas autem relictas earundem sedes occuparent aliæ antea parum notæ, Alemanni, Boji, Saxones, Thuringi, totamque inter se Germaniam magnam iidem partirentur.

§. 7.

Vixerint porro, eo jure consuetudinario mero quæ in vetere patria subisterant, si a Francis discefferis, & ejus describendi consilium inierint quam diu sui juris mansere, hi certe populi qui extra Germaniam sedes quæsliverant paulo citius utique cum acquisita sibi aliqua latine loquendi scribendique facultate jura sua literis consignarunt, & tanquam libertatis suæ im-

me-

memores compedes fabricarunt, cum ab eo tempore gentium Germanicarum aliæ jure vterentur scripto, aliæ non scripto. (*)

(*) Ais itaque; mutatos passim deinde quodammodo fuisse mores Germanorum jam temporibus Taciti, nedum postea, sive quod vim paterentur, sive sedes migrarent, atque his viis cum exteris miscerentur, aut cum iisdem commercia inirent. Non negant id Jurisperiti, quos Germanizantes dicere solent & quod unum meminit quoque Hommelius l. ante cit. §. 76. p. 244. seq. At contendunt, nunquam fieri potuisse, ut tanta rerum conversio ac vicissitudo subintraret per artes non æque bonas acceptas sensim, quantam sibi fingunt & cogitatione depingunt Romani zantes, ut jam dudum & ante majores eorum ex indigenis facti fuerint Romani.

§. 8.

Antiquissimam omnium memorant Legem Salicam Francorum, quam secuta est Ripuaria ejusdem populi, qui inter Rhenum, Scaldim Mosamque habitaret; porro Burgundionum, Ostrogothorum & Wisigothorum, Anglorum & Werinorum, juxta quas autem eadem Germanicæ originis gentes, quod in cultioribus orbis Romani provinciis essent, plerumque Imperatorum Romanorum Majestatem comiter venerati sunt; quamoprem haut mirum est, si & ipsæ quædam ex jure Romano capita adiciverint, & provincialibus legem Romanam permiserint, & tanquam optione ea obtineret.

§. 9.

§. 9.

Ipsa igitur diuturna cum Romanis consuetudine aliquid peregrini etiam circa LL. attraxisse eosdem, pro certo habemus; nec magis obscura origo corporis Alariciani, quod Theodosianum passim vocant, tum quoque Breviarii Aniani. Idem institutum Ostrogothis placuit, qui exemplo essent Burgundionibus, ut regni sui homines jure suo quemque, aut quo vellet uti paterentur. De Francis etiam clare extant testimonia, maxime cum Roma tanquam domicilium LL. celebraretur, unde peterent quotquot ex provincialibus ad sapientiæ istius laudem adspirarent.

§. 10.

De Anglis autem merito subsistunt; quod esset a Romanis deserta, antequam illi Britanniam occuparent; & quæ diximus solas spectent eas gentes, quæ in provinciis Romanis nova regna condiderant; quæ vero in Germania sedem nunquam mutarunt, pleræque demum, cum in Francorum potestatem venisse dicuntur, jus scriptum habere coeperunt, cum ante Carolum tum sub eo.

§. 11.

Neque sic admodum difficile putarim reperire cujusvis antiquarum LL. originem, veluti Alamannorum, Bajuvariorum, Frisiorum, Langobardorum, qui populus constituto in Italia novo regno eoque potentissimo, leges suas non modo in scripturam, verum etiam in justum corpus redigere coepit, indicio haut levi, illud extincto quoque ipso regno diutissime apud Italos sic valiturum; qua-

quarum quidem collectiones & glossas five antiquiorem five Muratorii novam longius recensere ab instituto nostro alienum esse judico.

§. 12.

Dicūm ita satis pro causa de legibus primis gentium Germanicæ originis, earundemque initiis a Seculo V. ad Caroli M. Imperium usque in scripturam redactis & editis. Hoc ipso vero temporis intervallo Franci Burgundiones, Frisios & Alamannos perdomitos, Gothos autem Gallia submotos, Bajuvarios in deditionem acceptos viderunt. Quid mirum est prævaluisse reliquis leges Francicas non Salicam modo & Ripuariam, sed & edita, quæ singuli reges in Comitibus vel placitis publicis & consentientibus regni ordinibus sub capitularium nomine ferebant a Baluzio collectorum. (*)

(*) Quicquid in illis LL. antiquis diversorum Germaniæ populorum notare visum fuerit aliis, quas scriptas ante Caroli M. imperium habuere Franci, Burgundiones cum cæteris, qui profecto cultissimas Romani imperii provincias in Galliis atque Italia incolere inceperant, parum nostra refert, cum fuerint non modo pauca & breves atque ita ad jura Romanorum, si maxime artem juris respicimus minime comparanda: sed etiam ad gentes singulas tantum pertinerent, nec sane in omnes partes jurisprudentiæ intenderent. Nolim igitur cuiquam ut in mentem veniat, tales unquam alicubi mutata rerum facie in fori disputationem potuisse transferri; neque vero cuperem, ut ausint hos, qui vel earum, vel Capitularium quæ dicuntur Regum Francorum colligendorum

(Reineccii Hist. Jur.) I stu-

studio operam navarunt, veluti Heroldum, Lindenbrogium, Baluzium, alios de suo quemque ponte dejicere, cum fateri necesse sit, posse istarum Collectionum aliquem usum concedi in jure commenticio.

§. 13.

Non negamus nec quod ante dedimus repetimus, has leges omnes passim aliquid ex jure Romano traxisse, multa pristinae, qua vituperantur, barbariei Christianam religionem paulatim deterfisse, qua interea illæ gentes imbuebantur, modo hæc ipsa quoque servantior puritatis atque simplicitatis antiquæ fuisset, neque sensim superstitionis labem sibi contraxisset. Res ipsa tamendocet, consuetudines tantum non omnes Julio Cæsari Tacitoque enotatas in iisdem Germanorum LL. etiam nunc reperiri, luculentissimo testimonio, quam prisce avitque moris fuerint majores nostri tenacissimi.

§. 14.

Historiam tradimus, non ipsa jura, quorum spectat exemplorum quæ hinc inde ab aliis adferuntur, cumulus; imo & controversiarum non jure, sed ferro decisarum longa series. Minime vero silentio prætereundæ fuerunt prorsus formulæ forenses istorum temporum, quæ faciunt sane ad LL. genuinarum æque ac juris Romani apud provinciales recepti illustrationem, ususque forensis intelligentiam non parum. Quam ob rem utique operæ pretium fecerunt qui in iisdem colligendis desudarunt. (*)

(*) Qui

(^m) Qui autem ex his nobis fructus debentur, eos utique vberiores & præstantiores capere possumus post tanta Herm. Conringii de jure patrio merita, quæ constat esse quam quæ sunt maxima. Nam primus ille id ipsum instaurare suæque defensionis munimine erigere annisus est; quem deinde, at non omnes pari passu secuti sunt Schottelius, Schilterus, Kulpisius, Thomastus, Gundlingius, Ludewigius, Beierus, alique: licet eorum nemo dubitaverit eidem juri vndeunque haustu præ peregrinis primas deferre. Quia vero contra eos pro juris Romani prærogativa ex instituto plures disputarunt, veluti Tabor, Textor etc. hi quidem in illa historię parte, de qua nunc sermonem instituiamus ut audiantur, postulare non debent, sed expectare donec ordo ipsos tangat. Legere autem ante omnes oportet sine dubio istius librum de Orig. Jur. Germ. nec non diss. pec. de iudicibus & judiciis antiquor. Germanorum.

§. 15.

Sed progrediendum longius est a temporibus Caroli M. ad Lotharium III. Imp. Istum quippe ferunt emendandis barbarorum moribus, legibusque æquioribus instituendis natum. Et habebant utique tunc gentes omnes jam LL. eo Auctore scriptas, præter Saxones, quos bello, quod ultra XXX. annos duravit superare & opus & labor fuit, quo maxime sibi placebat. Novas tamen his leges obtrudere integrum ipsi fuit neutiquam.

§. 16.

Lex Saxonum antiqua ab Heroldo, Lindenbergio, Leibnitio, Gärtnero edita, quando scripta fuerit? non disputamus & fere dubio caret,

quod in eadem non pauca desiderentur a veteribus exinde citata. Sunt nihilominus illa fragmenta quæ extant & genuina & vetusta, quandoquidem ad ea ipse Carolus M. in Capitul. de partib. Saxon. provocat. Quæ vero eidem legi patriæ idem adstruxisse perhibetur, ea produnt, si quid intelligo, potestatem publicam & potissimum sacram. (*)

(*) De Lege Saxonum veterum quod separatim memoriarum proditum fuisse scimus, ita habet, ut intelligatur inde quam esset brevis, quandoquidem constet XLIX. tantum titulis; multa tamen habeat singularia, quare etiam aliquibus crudelitatem potius sapere visum fuit quam æquitatem. Idem perhibent de antiquissima quæ prostat gentium Saxonibus affinium, Anglorum nempe & Werinorum, ex quibus etiam varia juris hodie in usitatis capita partim repetuntur, partim illustrantur. Neque apparet adeo multum, quod rem privatam & secularem attinet in iisdem posita, sive Imperatorum Carolingiorum Capitularibus, sive aliis viis fuisse immutatum. Fufius hæc tradita & luculenter demonstrata reperies ap. Brunquellum H. J. P. IV. c. 2. & 3. p. 578. seq.

§. 17.
Ejus generis additamenta quod accesserint aliarum quoque gentium LL. a Theodorico Rege Francorum ejusque successoribus in scripturam redactis sub Carolo M. ejusque filio Ludovico pio, imò ipsis Francorum LL. Salicis nimirum, Bajuvariiis, Longobardicis, non ignoramus. Imprimis vero notanda sunt Caroli M. & aliorum
Re-

Regum Francorum Capitularia vniversis civibus præscriptas, h. e. sanctiones vel in Conciliis & synodis, vel in Comitiis regni de ecclesia & rep. factæ, communi videlicet populi aut Procerum consensu.

§. 18.

Fuerunt sane, qui antiquitus Capitularia illa colligerent, & in certum ordinem redigerent illi fini, ne tot legum species conquirendæ essent Francis, quales sunt istæ collectionis Ansegisi, in certæ ætatis, quæ L. I. complectitur Constitutiones ad rem ecclesiasticam pertinentes L. 2. LL. civiles, vtrasque Caroli. L. 3. Ludovici ecclesiasticas, 4tus Ej. civiles s. vt Auctor vocat mundanas; præter tres, quas adiecit appendices. Hujus veluti auctarium esse voluit, qui novam postea a. 845. Otgarii Archiepiscopi Moguntinensis auspiciis adornavit Benedictus Levita, at neque delectu neque ordine vsus; cui accesserunt alio auctore incerto additionum Libri IV. Talem quoque novam confecit in usum Italorum ipse Imp. Lotharius.

§. 19.

Hæc si perpendimus curatius, & rationem habemus istorum temporum, nec non morum quibus viverent gentes Germanicæ, credendum vti-que, ipsis LL. scriptarum & juris civilis sub imperio Carolingorum tantum fuisse, quantum satis esset intelligentibus, modo recte iisdem vti vel-
lent. Sed tantum abest, vt plenam juris Germanici tantum privati, nedum publici sine subsidio

historiæ, plenam notitiam inde haurire liceat, ne non ad jura eorundem privata & singularia, ex moribus & convetudinibus judiciorum cujusvis vici, pagi, provinciæ particularium non scriptis magis attentum esse oporteat. (*)

(*) In vniversum, inquit Thomassius, Delineat. J. R. & G. th. 93. judicia Germaniæ vsque ad XIII. Seculum a Carolinorum temporibus non ex scripto jure, cujus parum fuit, sed ex receptis moribus, ex bono & æquo sententias pronunciarunt. En quousque tetenderit Jurisprudentia sine arte, de qua supra c. 1. Nec infitetur, Carolina illa vetera instituta fortassis non vbivis nec omnia mansisse in populi manibus; pleraque tamen, vtcunque habuerint, non nisi ex consuetudine secundum solam boni & æqui artem vt definerentur, prorsus necesse fuisse, ob dictam legum scriptarum paucitatem, qua quidem natura sicut in cæteris rebus contenta sit, si referatur ad negotiorum noviter emergentium multitudinem, simul ac tibi persvasum fuerit omnium mores, vt fieri assolet a prisca vivendi simplicitate multum jam degenerare potuisse, succrescente hinc negotiorum, illinc litium majore copia, aut dirimendi difficultate.

§. 20.

Ais; esset tamen non nulla quæ mores cujuslibet populi spectent, istis legum capitibus perscriptis admixta. Sunt sane; sed admodum pauca, quæ non nisi circa poenas dictandas occupantur, si quid præterea adjecit Carolingorum, ad exemplum anteriorum Regum Francorum, diligentia, hoc alium prorsus in finem factum esse puta-

putamus, quo obtento de jure & consuetudinibus privatis iidem parum solliciti fuerunt, illud omne relinquentes curæ judicum atque judiciorum cujusvis provinciæ, quamobrem Missis Regiis atque Comitibus sedulo inculcabant, ut meliores quique scabini & judices eligerentur, quibuscum justitiam populo administrarent.

§. 21.

Non est sane ideo, quod LL. patriis a Carolo M. ad finem stirpis ejus latis in Germania, nec non Capitulariis Regum succedentium & si quas alias novas dederunt illi, hic immoremur diutius, ut manifestum fiat easdem toto illo tempore, imo ulterius adhuc sanctas Germanis fuisse neque cum jure Romano tam cito commutatas, ut hæ ipsæ gentes Germaniæ potius sub Saxonici Imp. legibus patriis vivere desierint nequitiam.

§. 22.

Enimvero quod Franci juris Romani usum iis quodammodo concederent, qui illi jam antea asserant, ad Germanos transferre inconcinne foret, quippe quos nunquam Romani in provinciæ formam redegerant, quare hujus juris usum tum profecto nec desiderarunt, nec habuerunt. Ipsi videant ubi fidem inveniant, qui laxius tradunt, fontes capitularium de quibus modo diximus, fuisse legem Romanam, quæ omnium humanarum mater dicatur.

§. 23.

Lætor autem viros doctos, qui juris Romani vestigia apud Germanos circa tempora Imperato-

rum Franconicorum anxie quæſuisse ſibimet videbantur, fateri neceſſe habuiſſe, quod nec vola nec veſtigium adparuerit vſpiam, præterquam quod Reges & Imperatores eo vterentur quoties Italis, & maxime Longobardis leges præſcriberent; vnde facile cognoſcas eadem omnia, quæ inter privatos adhuc pollebant durante ſtirpe Carolingica, ab hac extincta vſque ad Saxonica familiæ interitum, imo vſque ad Lotharii III. Imp. tempora obtinuiſſe in judiciis. (*)

(*) Et qui poterant alia Regni Germanici judicia evadere publica? cum non legamus omni illa ætate in iisdem ſententiam dixiſſe homines literatos; ſed vel ipſum Regem aut Principem, neque hos tam literis imbutos quam morum & ſolius æqui gnaros. Nec hiſtoria novit ad privata judicia lectos ſcabinos aut iudices doctrina præſtantes; tales enim vnde, aut quibus ex ſeminariis ſumiſſent? ſed quorum plerique & legendi & ſcribendi erant imperiti, quos tamen ſenilis prudentia commendarer, juxta expertam juſticiam ac pietatem.

§. 24.

Non me fugit, juris ſcientiam & leges imprimis ſcriptas aliquando eaſdem viciffitudines experiri, vt quædam mutari contigerit; ſic extincta ſtirpe, imo occidente jam imperio Carolingorum exoleſcere cœpit Capitularium auctoritas. Saxones deinde non tam novum inchoare, quam potius vetus Francorum regnum continuare maluiſſe videbantur. Ita factum fuit, vt contentiones de poteſtate publica ſ. ſacra, ſive civili ad cauſas pri-

va-

vatās vix penetrarent, sed Germani a Conrado I. ad seculum vsque XIII. denuo legibus non scriptis fere vterentur, sic vt ex moribus receptis illarum decisionem repetere necesse fuerit semper.

§. 25.

Quæ igitur circumferuntur [de L. Ottonis M. in Comitib. Westphaliæ lata a. 942. atque aliis Ottonum II. & III. it. Henrici II. aut pertinent ad decisionem causæ cuiusdam singularis iudicio duellico terminatæ; aut sunt dubiæ & suspectæ, si non dudum rejectæ prorsus. Constitutiones porro Franconicorum & Svevicorum, vsque ad Fridericum II. concernunt vel statum imperii publicum, vel Clientelas, vel solos Italos. Iudiciorum interim veterum particularium mores obseruarunt magis, quam literis consignarunt. (*)

(*) Si quid igitur artis fuisse existimes, qua primum Jurisprudentia Germanica dici quiverit veluti infecta, illud profecto putandum est spectare ad artes non civiles, sed bellicas. Hinc nimirum ortum trahit jus quod vocant manuarium, *Sause und Kolben Recht*, cui affine fuit istud *diffidationum*. Quod utrumque hodie male audiat, cum olim non sic esset, effecit potissimum in forum introducta, quæ dicitur purgatio Canonica; deinde etiam mutata admodum totius reip. atque in hac nescio an multum serenior aut latabilior facies iustitiæ faciendæ, sublata demum Imperatorum Ordinumque Constitutionibus severissimis omni monomachia, stabilitaque imperii pace publica, dem *Königl. Land-Frieden*, a Maximiliano I. communi certe Procerum consensu. vid. tamen Glasse. im *Recht der Vermunft*. L. I. c. 8. §. 39.

p. 380. seq. et conf. Hauschild *Gerichts Verfassung der Deutschen in früheren Zeiten* per tot.

§. 26.

Privatæ nonnullorum industriæ tribuendum est, si consvetudines provinciis communes sec. XII. colligerentur, quod recte confirmatur de Speculis, tum Saxonico, tum Svevico, jure item Franconico, quod dicebatur das *Kayser Recht*, nec non Bavarico; quas leges provinciales, si quis existimet pro partibus habere, quæ totum jus Germanicum privatam confecerint, is profecto non levem ejus quod res est, ignorationem proderet.

§. 27.

Egregiam interim ex utroque Speculo usus forensis & morum fere per univversam Germaniam animadvertimus conspirationem, qua sensim in alias provincias eosdem transisse negari nequit. Plenæ tamen fuerunt hæ ipsæ provinciæ juri singularium, quæ ad judicia in partibus quibuscunque pertinerent, vel scripta, vel usu servata aut consuetudine. In quibus præter istos leges provinciales haud minima pars juris Germanici privati constitit.

§. 28.

Hæ quippe sunt istæ & Curiarum & Curtium consuetudines feudales tanquam in rem scriptæ, & Jura Weishildica, potestati privatæ magis, quam publicæ in personas explicandæ accommodatæ, successu temporis in scripturam passim redactæ, aliquando etiam aut ab ipsis Imperatoribus aut Ducibus imperiique Statibus confirmatæ, postea-

quam

quam hi sensim jure hereditario sibi vindicarunt, quæ sub Carolingicis tantum a nutu Imperatorum pependérant.

§. 29.

Certissime nobis persuasum est, a temporibus Friederici II. ad Maximilianum aliquid actum esse quo LL. & consuetudines Germanorum privatæ frequentius iterum scribi, scriptasque in posteros transferri coeperint. Quid istuc? Erant aut sanctiones Imperatorum eorundemve Constitutiones & privilegia, aut Statuum institutæ Ordinationes. Illæ tangebant vel statum ecclesiasticum, vel imperii publicum & pacis tutelam, quod invalescentibus indies jure manuario & diffidationibus, summam imis commisceri periculum fieret. (*)

(*) Juris istius Germanorum manuarii, quod referebant ad judicia non humana, sed divina prorsus, historia implet Brunqu. totum cap. 5. P. IV. H. I. p. 610. sqq. vbi post Taciti de Mor. Germ. c. 14. & L. 15. Annal. cap. 1. indolis admodum bellicæ testimonium appellat Senecam quoque de ira L. I. c. 11. qui fere mirabundus exclamat: *Quid Germanis animosius, quid armorum cupidius, quibus innascuntur innutriunturque, quorum una illis cura est, alia negligentibus?* Nonnim vero ut majoribus nostris ob id gravior invidia creetur, quam fortassis facto ipso meruerint, aut propterea illi pro barbaris habeantur.

§. 30.

Hinc maxime usus judiciorum in Germania frequentior atque insignis tributa auctoritas non modo criminalibus, quæ inter eminebat Sec. XIV. West.

Westphalicum f. Vehmicum. sed civilibus etiam civitatum, tam Imperialium, quam municipalium, quarum nonnullæ tantum sibi iudicium & scabinorum integritate iurisdicundi famam confecerunt, quemadmodum LL. & consuetudines earundem usque eo se commendarunt aliis, ut in causis arduis & difficilibus ad iudicia isthæc, tanquam ad commune legum oraculum sciscitatum iretur a vicinis, ad eaque veluti Curias prudentia superiores provocaretur. (*)

(*) Scabinatus Magdeburgici, ejusdemque, ut pure Hallensis antiquitatem, quæ si non ultra, ad Sec. XII. saltem adscendat pluribus argumentis assertum vix ivit quisquam Io. Mart. Silberradio in annot. (d) ad B. Heineccii Hist. Jur. Civil. p. 962. sqq. provocans ibidem ad Hofmannum, qui optimas rationes sibi reddere visus fuerit magnæ, qua hoc iudicium gavisum sit auctoritatis.

§. 31.

Cujuscunque autem generis fuerint ista veterum Germanorum iudicia in partibus suis (neque enim fuerunt sane unius & ejusdem, sed alia per agros habita, tum provincialia, Landgerichte, tum reliqua particularia quorum supersunt hodieque vestigia,) quam diu hæc usum atque auctoritatem pristinam conservarunt, quæ ad finem usque sec. XV. adhuc erat maxima, tamdiu quoque jura peregrina eorumque Glossatores Itali publice parum profecerunt, utcunque contenderent per cuniculos quasi.

§. 32.

§. 32.

Negare equidem nolum, seculis jam XIII. passim ap. Germanos quoque mentionem fieri Juris & Canonici & civilis, indicio usum istius forenses, qui in judicia Statuum ecclesiasticorum primum irrepserat, in reliqua sensim pertransisse; hujus autem doctrinalem qui dicitur, ac privatum Sec. XIII & XIV. impari tamen passu in forum se insinuasse tantum non ubiuis, sine tamen auctoritate publica ac receptione legali.

§. 33.

Quibus autem deinde viis tam altas radices agere in Germania potuerint ista jura peregrina, & illud præcipue, quod Iustiniano Imp. Auctore in Oriente renatum fuerat & Romæ si non enutritum, spe minimum lactatum, postea per Germanorum ad Academiæ Italicas facta itinera excitatum roboratumque indies victu, quem præberent institutæ in ipsa Germania Academiæ, promotum denique receptis in Aulas Principum Ictis Italis, tandem consummatum sui que juris factum honore & dignitate Doctorum Juris civilis stipatum, clarius in sequentibus animo comprehendere licebit, si viderimus ante Canonici initia & progressus quos ibidem facere tentavit. (*)

(*) Quod attinet originem ac progressum Juris Canonici, quod in fora Germaniæ se insinuaverat diu ante, quam de receptione publica s. Romani, s. cujuscunque alterius peregrini cogitatum fuit, nobis licuit certe hic esse brevioribus, quod citum ea in re fecisset B. Thomasius in Cautelis circa Præcogn. Jurispr. Ecclesiast. a cap. XIII. usque

usque ad finem. Quia vero ea ipsa Canonica legislatio a Pontifice atque Sede Rom. tentata latebras habet non unas ac tot fere fulmina in jus patrium vibrata, quot verba, satis hoc testatum facientibus Sec. XII, ortis inter Gibellinos atque Guelfos factionibus & turbis, earundemque propagine Legistarum ac Decretistarum Sectis, operæ pretium fuit utrique ut Vir ad detergendam a bonis litteris superstitionis maculam natus, totam Histor. Eccles. & cautelas circa eandem præmitteret. Ego vero, qui parum curo odiosas istas suspiciones quas novi quorundam animos faucios infedis, ut putarint illum in relegendis Aula Romana, imo Cleri, nescio an totius artibus fuisse nimium, aliis suasor fuerim, ut tantum fidei eorum qui citantur statim §. I. d. c. 18. Ioh. Strauchii, Casp. Ziegleri, & Gebh. Theod. Meieri nihil tractum cupiant.

§. 34.

Scire itaque oportet, ejus auctoritatem regnantibus adhuc ex Saxonum stirpe Imperatoribus paulatim permagnam esse coepisse, cum ipsa Pontificatus adversus Imperium summa contentione; quoniam paullo ante hæc tempora circa a. 906. Regino Prumiensis in regno Lotharingico jussu Ratbodi Archiepiscopi Trevirensis de disciplina ecclesiastica libros ex Canonibus antiquis decretisque Pontificum compilaverat.

§. 35.

Quæ rerum facies intuitu potestatis sacræ in Orientali imperio fuerit non tantum a Constantino M. ad Iustinianum, sed & ab hoc ad Carolum M, imo hujus etiam stirpe deficiente usque ad
Otto-

Ottonem III. Imp. dicere nihil attinet. Etsi enim in Occidente prioribus Epochis ab ipsis reip. conditoribus non satis providis jacta jam essent fundamenta summæ istius, quæ Romæ postea invaluit potestatis, circa initium Sec. VII. Quam diu tamen Roma Imperatores agnoscebat dominos, nondum Pontifices conati sunt Leges eorundem intervertere, satius esse rati, si quid minus arrisisset, hoc callidissimis consiliis eludere, id negotium tamen minime tangere nostram patriam visum est.

§. 36.

Cum autem sedi Romanæ spes omnis sub jugum mittendi Ecclesiam Orientalem de collasset; eo magis affectabant iterum Pontifices summam in Ecclesias occidentales potestatem, potentia & auctoritate Majestatis Imperatoriæ haud parum jam imminuta, quam tamen eripere nondum ausi sunt totam. Quid? quod invalescente temporum infelicitate ac Litterarum barbarie Collectiones Canonum novæ quieverunt.

§. 37.

Sub initium itaque Sec. XI. præeuntem Pseudo-Isidorum, cujus Decretales supposititias Curia Romana, ut fecerat ante nunc non tantum fovit, sed ecclesiæ obtrusit, quod plerique in tanta omnium stupiditate sibi facile imponi paterentur, secuti, certatim iterum animum applicuerunt ad edendas collectiones Canonum & Decretalium, & primum Burchardus spissum eorum volumen confarcinavit & deinde plures alii.

§. 38.

§. 38.

Quo inquinatio autem ille Centone suo incederet, hoc magis curæ fuit Damaso, Veteri I. Can. doctori, ejusque æmulis scriptis Brocardicis ut usu vberior, specie ornatio sic procederet, veluti per regulas omni exceptione majores, quasque forum libentius acciperet. Nequemirandum valde est potestatem secularem publicam, post tot contentiones cum vix haberet aliud, quod opponeret, præter Jus antiquum Romanum, his telis uti quidem initio decrevisse, at succubuisse etiam res privatæ contra omni nisi pugnarunt & quam possent steterunt, oppositis LL. patriis Saxonum, Alamannorum, Bajuvariorum. (*)

(*) Feliciorum quis esse dubitet tutioremque ab illis insidiis nostram ætatem tum maxime, si toto animo teneat; Jus Canonum, quantumcunque sit, esse Codicem LL. ab Episcopis eum in finem conditarum, ut Christiani ad vitam piam & sanctam, & ad verum de divinitate sensum promoverentur, sed eo tamen modo, quo astutiores facile abuti possent, ut sub specie singularis prohibitæ & Zeli divini tyrannidem & absolutam potestatem in conscientias laicorum acquirerent, & imperium Civile sacerdotio subjicerent, quæ definitio est B. Thomasi, d. c. Præcogn. Jurispr. Ecclesiast. §. 29.

§. 39.

Id ipsum quoque in causa, nisi fallunt omnia, fuit, condendarum eo temporis intervallo ab Imperatoribus & Regibus novarum LL. (modo non ea ad Italiæ potius regnum pertinebant, quam ad Ger-

Germaniam) & quas susceperunt iidem Expeditiones Romanas. Minime vero placet nobis hic compilare serinia Goldasti, quem pauci credunt satis genuina a falsis distinxisse, virum ceteroquin diligentissimum. Et fortassis plus iuvat tacere i ferale illud inrer Gregorium VII. P. P. & Henricum IV. Imp. certamen, quam facere vt vulnus recrudescat.

§. 40.

Non ignarus sum fabulæ, quæ circumfertur de I. Romano iussu Lotharii Imp. in foris & Aca-
demiis recepto: Agnoscunt post eam ab Herm. Conringio sedulo profligatam, aliqui viri non indocti quidem illi, a superstitione tamen non omnino vacui, ab eo tempore in vniuersam fere Europam cultiorem ius Romanum, veluti in Angliam, Galliam, Burgundiam, Hispaniam penetrasse. Vtrum & Germanis, nisi quod tardius, & quando demum sic arriferit, vt cum plausu vbique receptum fuerit? hoc est de quo in hanc diem disputant & in partes eunt diversas.

§. 41.

Nam & in ea, inquiunt aliqui legum Dd. & jurisperiti, ad summās in ecclesia, aulis & foris dignitates adspirabant; quin Imperatores ac Reges ipsi, quod vtique credibile est, a Pontificibus Romanis exagitati, favebant ICTis, in quibus sibi hant parum præsidii positum existimabant aut aduersus istorum injurias, aliaque noxia consilia horum qui sui commodi causa Jus Canonicum obtrudebant regnis ac rebus Christianis, non felicius tur-
(Reineccii Hist. Jur.) K bari

bari posse, quam si jura Romana civilia in foris ac gymnasiis dominarentur.

§. 42.

Tribuunt quippe gliscenti juris Romani vsui, quod Decretum, seu Concordiam discordantium canonum circa a. 1152. ex Isidoro & reliquis doctorum canonum collectoribus compilaverit Gratianus, cui Corpori postea accessere variæ additiones, quæ *Paleæ* Canonistis vocantur, diversis temporibus primum exemplarium adscriptæ marginibus, postea in ipsum textum migraverint.

§. 43.

Irritus fuerat aliquamdiu Pontificum tantus conatus, qui privato monachi opere neque eo iudicio aut cura confecto, ut nomen quod præ se ferret, sine rubore sustineat, quidquam concederent, quo tanquam hospes ab omnibus gentibus reciperetur: quum tot experimentis moniti Reges & Principes non possent non subolsacere, quid ea legislatione æmula adfectet Aula Romana. Maluerunt itaque juris Justiniani studia evehere, quam collum submittere duriori Pontificis Romani iugo. (*)

(*) Neque enim non poterat non tendere ad amplificandam sacerdotii potestatem, minuendumque Imperii Civilis auctoritatem, quod absque rubore proferebant: *canones plus valere quam leges*, tum maxime, cum transferrentur ista ad quascunque lites omnemque fori disputationem sic ordinandam & dirigendam, ut vix relinquerentur nomina aut natura personarum attribuenda.

v. d. Præcogn. c. 19. §. 28.

§. 44.

§. 44.

Sic fiebat equidem, jvt Sec. XII. multoque magis insequente in Germania passim provocetur ad jus Civile Justinianum, quamvis secus esset in Episcoporum Curiis, vbi Decreto magis locus, & jus Canonicum non exigui usus haberetur. Singulæ denique si inquirantur & colligantur ex variis diplomatibus & scriptoribus rerum Germanicarum formulæ, nihil reliquum feceris, quod constet, præter id, quod Germani Sec. XII. cautiores facti suo malo actus civiles ad utriusque juris normam componere didicerint.

§. 45.

At, quàm parum est velle si re non potiaris? quod vix licuit isto tempore & his seculis, quibus quo magis fervebant juris civilis studia, eo magis de ecclesiastici incrementis sollicitus erat Pontifex Romanus. Scilicet, quas clam adhuc habuerant & in Commentarios suos retulerant decretales, has post varias collectiones Isidori Mercatoris & alias Gregorius PP. circa an. 1230. per Raymundi pennam fortem in quinque Libros partitas publicavit, cui Bonifacius Papa VIII. adjecto L. 6. in totidem volumina diviso, atque cum superioribus in fora & Academiis introduci præcepit. (*)

(*) Quod observatum fuit aliquando ab historicis in Regibus exteris illos non tantum apud se constituisse in secreto, vt ex LL. suis fructus perciperent non minores ad colligendas pecunias, quam ad corrigendos mores, inque eum finem istas in

majus accumulasse, imo audentiores factos nihil timuisse, quo minus cælum ad terram nimis incurvarent & religionem rationibus politicis, id omne crederem illos debere inventis clerici Papalis ejusque præeuntis exemplis.

§. 46.

Acceperunt denique iis Sec. sequ. an. 13. Clementinarum Libri V. Extravagantes tum Iohannis, tum communes exeunte Sec. XV. collectæ. Neque tamen sic res confecta erat, ut nuncium juri-
bus patriis mitterent Germani hoc hospite admissio. Juribus peregrinis uti tanquam illorum supplemento innoxium videbatur, at non cautio satistuta si non malum qualecunque foret cum ratione declinarent. Erant attamen qui ægre ferrent, adfatis hisce juri Germanico laciniis deturpari illud crederent, cui conservando integro nitidoque omni ope elaborarent.

§. 47.

Non tantum ipsi Reges Germaniæque Ordines leges veteres in usum revocare, consuetudinesque litteris mandare, subinde novas condere, quibus obicem aliquo modo ponerent istis peregrinis sibi nimium suspectis, non semel his sæculis publica lege caverent, ut juri antiquo patrio sua constaret auctoritas. Tales se gesserunt impri-
mis Otto IV. atque Rudolphus Habsburgicus.

§. 48.

Quem latent Imperatorum & Ordinum novæ LL. conditæ? quis nescit jura patria in scripturam redacta? Neque ignoramus hodie, quod Speculum
Sax-

Saxonicum attinet, vel auctorem vel ætatem. Quem offendunt plures etiam maculæ, nugæ, næniæ, & si quid aliud est multorum nævorum? Quin imo rectius nostro judicio is philosopharetur, narraret, jura publica exponeret, si non plerasque ignoratio illarum rerum & vocabula mutata recentiori ævo, fecissent illas litigiosas.

§. 49.

Fatendum est sane Repkovium laudabili industria collegisse juris patrii per univērsam Germaniam inferiorem recepti reliquias: condonandum industriæ ipsius, quod ætati quæ vixit non prorsus indignum, in quibus nævis fortassis hic maximus videri poterat, quod ex jure Canonico & civili Romano quædam immiscuerit non toleranda, etsi Germanis cognita.

§. 50.

Si quidquam præterea laudi hujus Speculi, cui adjectum jus Feudale atque Weichbildicum, non dandum putes, hæc laus existimationem augere debebat, quod minime omnium placeret Pontifici, adeo ut articulos non paucos ejus damnaret Gregorius Papa XI. an. 1371. & post hunc Eugenius IV. Sed accipiebant tamen tanto plausu per Archiepiscopatum Magdeburgicum & terras Anhaltinas, per Misniam quoque & Thuringiam, Marchiam Brandenburgicam, Lusatiam, Bohemiam, Silesiam, Ducatum Mecklenburgicum, Holsatiam, terras Brunsvicensis, quin & Borussia, Poloniam, Daniam, Transsylvaniam, vt
veluti

veluti harum aliarumque plurimarum gentium jus commune haberetur. (*)

(*) Qui velit scriptores Sec. XII. & XIII. conferre non adeo multa reperiet, quæ ad naturam, indolem atque statum LL. Germanicarum a Sec. X. usque ad famosas Speculi Saxon. & Suevici Collectiones pertineant, præter ea quæ faciunt magis ad negotia publica explicanda, quam privata, cum interim patria nostra gubernaretur non LL. scriptis, sed moribus suis ac consuetudine, si non hæc a potestate sacra, h. e. Episcopali, de qua dictum fuit ante, vim pateretur. De ipsis vero speculis & imprimis Saxonico, ex quo posterius fere descriptum putatur, qui cupiat plura, is ad deligendum, quæ potissimum sibi sint placitura, adeat Brünquell ante cit. P. IV. H. I. c. 9. Idem fundus præstabit messem satis copiosam capp. seqq. 7. & 8. iis qui laborant ex desiderio uberioris notitiæ jurium, quibus Germanicæ Civitates passim vtuntur statutariis aut provincialibus. Neque enim faciunt omnino ad præfens argumentum, quæ sunt singulariter in locis nonnullis præter consuetudines communes accepta, nisi quod sæpe facta fuerint quasi tralatitia, pro ut alia ex aliis aut desumpta esse constet, aut inservire possint iisdem vel interpretandis vel supplendis in his partibus, quibus deficere existimabuntur.

§. 51.

Eodem exemplo conditum est Suevicum medio circiter Sec. XIII. Saxonico multo recentius, de quo, & eidem junctis accessionibus itemque editionibus vt simus prolixiores, hic opus non est. Ac fere iisdem temporibus gnaviter hoc egerunt singulæ Germaniæ provinciæ, vt leges ac consuetudines

suetudines suas in scripturam redigeront; quo pertinent Jura, Austriacum, Bavaricum, reliqua, nequid dicam de exteris gentibus, harum LL. ac consuetudinum ob communem originem servantioribus, & caventibus pari negotio, ne a Jure aut Romano aut Canonico obliterentur & in exsilium agerentur.

§. 52.

Civitates quoque præcipuæ, in quibus non essent scabini nisi juris patrii periti magnaue auctoritate pollebant, manibus pedibusque enixe omnia agere, ne jura peregrina intra moenia sua reciperentur. Satis est si verbo moneamus uno de statutis Susatensibus, Juribusque Lubecensi, Hamburgensi, Culmensi, Aquisgranensi, & Coloniensi, nec non aliarum urbium paulo antiquioribus quorsum referunt Jus Wisbycense vrbibus Hanseaticis in rebus nauticis familiare.

§. 53.

Meum fuit sic tradere, quid Germanis tot juribus provincialibus ac statutis in scripturam reductis conficere in mentem venerit? Utrum vero aut quousque consecuti sint eum finem ne jus Romanum & Canonicum nulla in Germania ceperit incrementa, an magis magisque hoc quotidie invaluerit & ab eo maxime tempore, quo Academiae supremaque Imperii Iudicia institui coeperunt, tantum auctoritatis consecutum sit, vt paulatim pro jure communi habitum, judiciisque pro norma commendatum fuerit? hoc sequenti capite distinctius ostendendum erit.

CAP. VII.

Historia Juris Germanici, quo nunc
 vitimur vario ac mixto, vt fere nullum sit vel
 auctoritate, vel vsu magis dubium aut
 incertum. (*)]

(*) Sicut in Rep. posteaquam ex moribus vitium contraxit, perinde non est; vtrum LL. habeat scriptas, annon? aut quales? ita praestat omnino eas esse certas, ne liceat hominibus in malitiam pronis hinc vel illinc cum noxa aliorum appellere. De LL. autem certitudine, acri subtilique ingenio iudicasse arbitror Fr. Bac. de Verulam. in Sermone fidel. p. m. 346. seq. vbi hanc dignitatem earum primam esse contendit, atque admonitione praeposita, quod sit vis quaedam legem simulans, & lex non nonnulla, quae magis vim sapiat, quam aequitatem juris, hinc derivat triplicem iniustitiae fontem, quo sic legum leges dictare instituat, perspicua demonstratione, legis tantum interesse vt certa sit, vt absque hoc nec iusta esse possit. Quoniam vero prudentiae humanae angustia casus omnes, quos tempus reperit, vix capiat, non raro occurrere deinceps omisos & novos, vt totidem remediis opus sit ad supplendum, vel procedendo ad similia, vel exemplis vtendo, licet in legem nondum coaluerint, vel denique iudicis officio quid relinquendo, qui boni viri arbitrio & secundum sanam rationem statuatur. Obscuritas vero iurium ex ejusdem sententia a nulla re magis originem ducit, quam ab accumulatione LL. nimia, qua secundum oraculum divinum veluti p'uant super populos laquei. Neque enim peiores laqueos, inquit cogitari posse, quam LL. tantam copiam, quae numero careat, earum maxime, quae
 gent-

temporis decursu inviles evadant, atque interea non lumen pedibus præbeant, sed retia potius objiciant.

§. 1.

Quum ordo tandem nunc tangat eum juris Germanici statum, qui fuit a conditis intra patriæ fines Academiis ad nostra usque tempora, utque caveamus, quod Jurisprudentiæ fata enarraturis multoties accidisse meminimus, ne maxima de nihilo nascatur historia, sic constitutum est nobis, omiſſis cæteris, quam docte aut prolixa oratione ea persequi licuisset, duo tantum hoc capite fore inprimis expedienda.

§. 2.

Unum est, quousque tandem jurium peregrinorum sive usum sive abusum patuisse manifestum fiat? alterum, qualis demum usus tam fuerit & constans, & patriis moribus congruus, tamque legitimus, qui jure suo retineri mereatur? quominus illi aut prorsus convellantur inque exsilium agantur. (*)

(*) Sic nulli dubitationi locus relinquitur, quod gentes Germaniæ, posteaquam ad leges scribendas animum majori studio appellere cœperint, Itolorum imprimis imitatione aut æmulatione, mox circa Sec. XII. initia Jus Pontificum quoque in Germania in usu fuisse, editis a. 1239. circiter a Gregorio IX. suis Decretalibus, quas ubique mandarat observari, neque cessavit Joh. Semeca Teutonicus vulgo dictus in Decretum glossas conficere, a. 1245. mortuus. Quin imo publico

Ordinum Imperii Germanici decreto a. 1236. Friederico II. Casare cautum videri, vt secundum jus Pontificum iudicentur non solum res spirituales, sed quoque in negotiis secularibus ejus magna debeat esse autoritas. Quantam vero ista Jur. Cap. introductio superstitionis pestem ac simul juri Germanico mutationem attulerit, facile perspicias ex istis querelis, quæ hodiernum durant. Istud nimirum Canonum studium multum ab antiquis LL. Ecclesiasticis eo vsque vsitatis recedere, Pontificis dominatum clerique dignitatem in immensum efferre, novum & longum judiciorum modum & ordinem, comperendinationum & procrastinationum vberem campum, pro simplici majorum juridica Processus formula, obtrudere, multitudine, varietate & Obscuritate LL. & clero & aliis crucem figere, superstitionum hominum animos in remp. armare, clerum populumque perpetuo collidere, denique LL. Germaniam replere, argento emungere.

§. 3.

Quam quippe nuspiam lex alia Imperii nostri præ se tulit, eam tamen vsum vocabulorum, veluti signorum, si in rem præsentem transferantur, non minus atque per eundem ipsas artes aliquo modo depravatas non raro tyrannidem exercere, vt ideo libertati valde iniquæ existant, quis recta ratione præditus, ibit inficias?

§. 4.

His viis nimirum vagati sunt aliquando, & fere omnibus ætatibus, qui ita animati essent, vt nihil non agerent quod faceret ad incidendos humanæ societatis nervos omnes; ad tollenda conjugii

jugii, hereditatumque jura, ad dominii distinctionem, & possessionis vim potestatemque evertendam, ad magistratum, legum, judiciorum ordinem perturbandum, & quæ furorum id genus sunt alia.

§. 5.

Scimus sane, simulac in Germania institui Academiæ coeperunt, præter Theologos, Medicos, & Philosophos, etiam juris vtriusque *civilis* & *canonici* Professores publica auctoritate esse constitutos; quoniam Germani in condendis Academicis ea in re Itatorum & Gallorum instituta sunt imitati, a quibus etiam primos doctores ut acceperint, necesse est.

§. 6.

Non demum sec. XV. sed integro seculo prius Germaniam Academias habere coepisse, atque statim in iisdem Facultatem juridicam institutam fuisse, comprobant exemplo Viennensis, Erfordiensis, Heidelbergensis atque Ingolstadiensis ac Pontificum privilegiis a. 1364. 1386. 1388. 1477. iisdem indultis; nisi quod Heidelbergæ initio tantum tres Dd. juris Canonici docuisse legantur, nullumque per totum sec. XIV. ibi fuisse Professore juris civilis, memoriæ proditum sit.

§. 7.

Hinc effici putant, quod fieri non potuerit, quin seculo sequente jam ubique magnus esset Dd. in utroque jure proventus, qui in Principum palatiis curiisque & judiciis illustrioribus ubique regnarent, causasque decidendas ad jurium peregrini-

grinorum illorum principia flecterent, & omnem denique moverent lapidem, ut jus patrum magis magisque supprimeretur; quamvis fateantur, quod Friedericus M. Imp. mediocriter dilexerit jurisperitos, quod intelligeret juris æquitatem ab iis inverti, iustitiamque foedari.

§. 8.

Imperatores imitari Principes Ordinesque Imperii & ipsos maximi facere Ictos eorumque consilio & opera uti, tum in administranda rep. tum in iure dicundo. Impetratam a Sigismundo Saxoniam dignitatemque Electoralem acceptam ferre Friedericum Marchionem Misniæ Jac. Radewitio, ordinis Juridici in Acad. Lipsiensi prædidi, cujus in Aula Saxonica magni tum fierent consilia.

§. 9.

Alii eo tempore hujus Ordinis Comitibus Imperii tanquam Legatos interesse nomine summorum Principum aliorumque Ordinum: in civitatibus autem quibusdam præcipuis jurium Doctores syndicorem & consiliarium officio fungi. Tales fuisse Petrum Ravennatem filiumque Valentinum, Joh. Gemminger, Joh. de Weisbach, Gregorium Heimburg, Herm. von Orbe. Præterea dignos haberi qui ad Canonicatus admitterentur.

§. 10.

Imperatores & Ordines, si quas darent leges, eas ad juris utriusque placita quam fieri posset, attemperare, quin & jura illa ut in iudicii ac foris servantur, lege publica jubere. At Ordines Imperii, quum animadverterent demum hoc fec.
prin-

principes, quanta strages immineat juri patrio, sub eodem Friderico II. a. 1441. id egerunt probe, vt lex publica de doctoribus juris plane abolendis in Germania promulgaretur.

§. 11.

Meretur vtique legi Reformatio in Comitibus Moguntinis proposita, Art. V. & quæ sequuntur in ista declaratione satis dura, quæ sic mordisse arbitrantur Petr. de Andlo ejus ætatis Jctum, vt scriberet: Leges Romanas nostra Alemannia prohdolor! in sua despicit insipientia.

§. 12.

Fatendum sane est eventum caruisse illud consilium, quod fortassis nec pluribus arrideret. Saltem neque perlatam esse illam legem, neque vnquam executioni mandatam. Mansisse igitur gloriantur juri peregrino suum honorem, & magis magisque increfcere cœpisse Jctorum in Germania auctoritatem. (*)

(*) Permirus sane illud accidisse Germaniæ videri poterat, vt nulla vi cogente, studiis tantum privatis jura peregrina Sec. XV. & circiter duobus ante in Scholas & fora ibi introducerentur, & tanquam ad arbitrium comparata sic acciperentur. At cogitandum est, crescente hominum malitia, (imo & superstitione) cum is, qui injuriam faciat, re utilitatem aut voluptatem capiat, exemplo periculum, cæteri utilitatis aut voluptatis illius participes non sint, sed exemplum ad se pertinere perspiciant, eos haud difficiles esse solere, quo minus in consensum coeant, vt caveatur sibi per LL., ne injuria per vices ad singulos redeat.

§. 13.

§. 13.

Poterat utique manere, si convalesceret quæ pessum iverat sic, ut tam exigua mundus regeretur sapientia: quod admodum rari essent inter doctissimos homines qui se magnos in rep. viros præstarent, multumque cederent in ea versatis mediocriter doctis. Quem tandem præscriberent Optimates modum vel imperandi vel optemperandi his, qui nunquam paruerint modeste, aut digni ob id viderentur qui aliquando imperent & regno forensi potirentur ipsi soli.

§. 14.

Sub finem sec. IV. & proxime insequente controversia quæ tantos motus excitaverat, sapiente temperatione fuit composita; modo extitissent qui imperii leges non verbotenus tenerent, sed toto animo vim ac potestatem earum comprehenderent. Nempe Jus Romanum non quidem majorum nostrorum placitis, sed Decretis Pontificum adversum, tanquam norma esse his LL. jubetur. Eundem in modum ipsas Constitutiones atque Receptus Imperii qui tum prodierunt, fere in plerisque ad Juris Romani normam accommodari animadvertimus.

§. 15.

Qui secus interpretantur aut judicant de mente LL. imperii sub Maximiliano I. latorum, & imprimis Ordinat. jud. Cam. 1507. atque Const. de Notariis, nec non Caroli V. Constitutiones atque Receptus Imperii tum editos, illos jubeo esse magis attentos ad ipsam rem, de qua quælibet præcipi-

cupiat, nec reperiet quidquam quod faveat juri Canonico, idque receptum cupiat in Imperio pro communi juxta Romanum.

§. 16.

De LL. autem patriis vel sola consuetudine firmatis, semper simul cautum est satis, ne foris extorres ideo fierent, quippe quæ in univversum nominatim & excipiuntur & confirmantur in di-
ctis Constitutionibus. Quin eo factum est, ut si quando juris Romani usum Ordines, sibi paulo importunius obtrudi crederent, hi interpositis protestationibus jura patria salva sibi esse cuperent.

§. 17.

Quod si eadem juris facies fuit & sub Ferdinando I. omnibusque insequentibus Imperatoribus, (fuisse autem pro certo habeo,) qui potuit Camerale judicium, deficientibus LL. & Constitutionibus patriis non jus commune sequi, prout eidem et postea judicio Aulico fuit injectum præscriptumque ab Imperatoribus? Invaluerit itaque magis magisque Ejusdem auctoritas, stetit tamen imò prævaluit omni ævo, quod juribus ac consuetudinibus patriis ratum esset.

§. 18.

Eo modo quod Recessus Imperii, quoties de jure privato vel modo forensi aliquid sanciant, fere semper juri Romano suffragentur, quid mirum est? De Canonico autem idem confirmare nolim equidem, nisi hoc demonstretur argumentis magis idoneis, qualia esse haud agnosco quæ vulgari-

gariter eam in rem efferri solent ex Ord. Jud. Anl.
de a. 1654. Tit. VII, 4. & in fin. d. t. §. 24.

§. 19.

Dicant aliqui, Frisiam bellis & turbis civilibus
concussam, et procaci licentia pejorem factam,
vt nihil juris legumque patriarum reliquum ipsi
esset, imo humanarum divinarumque omnium ne-
sciam, admisisse civilem reip. formam, data Curia
suprema, quæ jus Romanum vnice tanquam suæ
jurisdictionis principium certum sequeretur ad
dirimendas civium lites quotidianas, nondum vi-
deo quid hoc valeat ad LL. patrias vt iisdem ad-
versum stet.

§. 20

Esto, Marchiam Brandenburgicam, aut ter-
ras Brunsvicensis & Luneburgenses non sic patien-
tes fuisse Juris Saxoniei, vt non mallent quæ
ejus interpretibus tantum non semper displicuis-
sent; exemplum secutas esse in quibusdam aliis
capitibus alias, id sane non habet quod admireris,
eoque minus si constet neque incredibilius fortas-
sis putetur, Saxonum prudentes aliquos fateri,
ne in ipsa quidem Saxonia hujus juris totius vsum
supersesse, & tantum valere quatenus sit receptum.

§. 21.

Veritatem vt a teste nequidem exigerem in
hoc quod traditum est, de felici temporum repa-
ratione quæ sub initium sec, XVI. purior doctri-
na Christiana simulque vera libertas, morumque
ingenuitas veluti reriviscere coeperunt, quantum-
que juris Romani incrementa eadem iuverit? in-
telli-

telligent quibus jacet vtilitatis species. Probari vtique JCtis debebat consilium, quo magis inque fastigium evehebant jus Romanum protestantium theologi, quo minus juri Canonico favere possent, quod Lutherus flammis absummere non dubitarat.

§. 22.

Poterat quoque non displicere aliquibus tam non perspicacibus, rem suam agi si valeret honestas, postularetur amicitia sic, vt religio fidesque rectumque anteponerentur eidem. Fuerit fortasse in hominibus hoc vitium, quales se gesserint Gordenii, Schurfii, Klingii, vt Lutherum vincerent, quod solus fere relinqueretur, quæro tamen an reapse turpitudinem habeat quod ad commodum privatum pertinere credas, modo resp. ideo non negligatur? (*)

(*) Quia jus privatum sub tutela Juris publici latet lege nimirum cavente civibus Magistratu legibus, Magistratum autem Auctoritas pendeat ex Majestate imperii & fabrica Politicæ, adeoque LL. fundamentalibus, hac in quavis publici status periodo oculos animumque referre oportet, vt de finibus five bonorum five malorum recte statuamus. Ex illa etenim parte si de corporis sanitate constiterit & resp. bene habeat, vsum quoque legum eidem statui maxime congruarum bonum fore putandum est: Sin minus, parum in iis præfidii futurum, sine augure sapientiores intelligent: et sæpe ita fit ex ratione temporum & communiōe culpæ, vt pluribus aut potentioribus per legem aliquam majus periculum creetur, quam caveatur, vt factionibus subinde enatis inque par-

(Reineccii Hist. Jur.) L tes

res contrarias euntibus eadem solvatur, vtcunque salutaris videri posset aliis.

§. 23.

Idem observandum erit in Germania principe, quæ tantum non vniverfa a Sec. XVI. edere varias leges provinciales scriptas, Land-Rechte, Policey-Ordnungen, Hoffgerichts-Canzlen, Process-Gerichts-Ordnungen, Kirchen-Consistorial-Ehe-Ordnungen, & innumeras hujus generis alias, in quibus emendandis & detergendis earundem, quæ ad hæserant ex imitatione juris Canonici maculis, etiam num desudat.

§. 24.

Parem solertiam adhibuerunt, hodieque laudatur ea virtus in civitatibus, tum imperialibus, tum municipalibus, vbi passim videas iis jam temporibus condi varia statuta, Reformationes & Willkire, quorum pleraque & principes territoriorum rata habuerunt. In his superesse non quasdam, sed multas juris Germanici genuini reliquias animadvertimus, vt vt alia vbique de novo sancita, neque pauciora ex Jure Romano in illa translata vna comprehendantur.

§. 25.

Id ipsum verò est, quod nostrorum temporum ingenia haud parum exercet, quod tot artes peperit novas, quæ singulæ sua habent præcepta, & theoremata. Et vtinam illæ, vt cogitationibus comprehensionibusque rerum efficiuntur aliæ bonæ, aliæ malæ, ita perfecte ratio & oratio completa inveniendi differendive existeret, vt naturam

ram juvarent, docente natura repertæ, non illam, vt varia sunt hominum studia, præcurrere tentarent, quo fiant ministræ voluptatum atque turpitudinis tantum non postremæ. (*)

(*) De receptione Juris Romani in Germania, nec non de usu atque Auctoritate ejusdem juris in foris Germaniæ, satis quidem prolixè ac distinctè egit Ioh. Sam. Brunnquell in Histor. Juris Romano Germanici P. III. c. 10. & 11. vt solis splendentis instar dici possit fecisse coelum nebulosum & caliginosum, vt diem aperiret. Nescio tamen an in istis nebulis dispellendis auspiciato processerit. Scilicet, cum receptum id esse & ad causarum decisionem sapissime adhiberi, omnes uno ore fateantur; neque tamen inter Dd. nostros conveniat, quando hoc factum, quomodo & ob quam causam, & in quantum denique? vt magis, quod jam dictum fuit alibi, in sectas abierint strenue inter se & Marte ambiguo adhuc dimicantes, & si de jure communi, aut minimum de eo quaratur, quod plurimum valeat ad dejiciendum reliqua de ponte suo, quoties contraria deprehendas, negari nequit, nusquam solam Romanam sapientiam regnare, sed tanquam divisum imperium habere cum jure Pontificio & aliis adscititiis, nec præter meritum loco cedere, ubicunque mores patrii caput extulerint. Si accipias in causarum decisione primum ad jus Germanicum, quod a Romanis placitis mille modis differre ostendit post alios Dn. de Ludewig, & deinde in subsidium ad hoc recurrendum esse, certe non usum, sed abusum testabitur; si forte alicubi plures casus ex jure Civili præter voluntatem Legislatorum fuerint decisi elapsis abhinc annis, quam ex jure Germanico. Multoque minus jura

statutaria quæ vocant ex eodem erunt aut declaranda aut restringenda; quin imo ne quidem suppleri hinc posse videntur, vbi fileant prorsus, loquentibus tamen aliis institutis patriis, aut vicinioribus, & magis communibus.

§. 26.

Antequam vero in eum campum & ad singula capita descendam, in quibus illas artes aliquid posse credam, vt redeamus tandem ad veram philosophiam, non simulatam quæ stoicis originem debet, atque perducit tandem eo, vbi tramitem veræ felicitatis alterius non inveniamus, recta & sine ambagibus incedentem, sed lubricam, infinitam & vere inviam, utque placeant, quæ placuerant dudum maioribus, quibus judicamus nihil posse inveniri minus fucatum aut corruptum præsumptionibus, & ita ab amica naturæ simplicitate alienum; prius monendi sumus in univèrsùm de rerum præsentè quo utimur statu. (*)

(*) Magnum est quod conantur, difficile quod pollicentur, qui de receptione jurium peregrinorum in Imperio Germanico præter tenorem expressum Constitutionum Provincialium ex sola auctoritate quorundam Interpretum Romanizantium in univèrsùm statui posse putant. Esto, quod Constitutiones quædam generales ea de re indiscrete & absque distinctione loqui videantur; attamen nec Imperatores, qui Recessus Imperii pertulerunt, nec Ordines, qui consensum præstitisse perhibentur, quidquam fecisse putandi sunt, quod patriis moribus aut LL. adversum stet. Incredibile olim fuerit Crasso apud Ciceronem, quam sit omne jus civile præter illud Romanorum inconditum

ac pene ridiculum, nondum res confecta est, quam ille per somnium vidit aut extulit tam singularem eximiamque æquitatem, dignitatem ac præstantiam, quæ certe ne Romæ quidem credita fuit sic, ut foret vrbs in ea opinione sibi constans & perpetua. Neque tantus fuit unquam in Germania LL. patriarum defectus, ut propterea boni mores debuerint negligi.

§. 27.

Recte faciunt sane, qui cogitant, versari historiam juris aut circa potestatem publicam aut privatam, utramque vel sacram, cui sit conjuncta religio, vel civilem, cui cum religione nullum est vinculum, & denique privatam potestatem niti variis cautionibus sive in rem sive in personam conceptis, in quibus ex bona fide semper agendum sit, minime vero jus strictum, quod civile alioquin audit, verbotenus tenendum sit.

§. 28.

In his itaque rebus, quæ aut spectant Jus publicum, sive Germanicum, sive Romano-Germanicum, aut quæ ex singulari fide gerendæ sunt a consciis, sive id fiat in suam utilitatem, sive procuratione alienæ, nescio profecto, quid sibi velint quidam usu jurium peregrinorum, quem a Majoribus acceperint? Magis est, ut deceat quemque tueri libertatem suam non modo, sed publicam quoque pro viribus, quam sint exiguæ; modo non fuerit suimet earundemque ignarus. (*)

(*) Causas publicas, quamobrem sic secernant Dd. aliquæ jurium interpretes, ut referant eas ad Jus Publicum sive Germanicum s. Romano-Germanicum,

cum, de eo vid. Joh. Adam. Koppius in *Histor. Jur. P. VII. Epoch. 1. th. 1. p. 258.* Ille vero, zametſi eam partem præcipue & egregie ornaverit, ſi retroſpicias ad Originem & initia rerum Germaniæ, vix potuit ab iſtis ſejungere & tanquam juris privati habere, quæ nunc quidem vulgantar nominibus particularum acceptis, quæ ſunt poteſtatis Eccleſiaſtica, aut dominicæ feudalis, imo nec Militares vel Aulicas, aut etiam publicam criminum perſecutionem, ſ. den Blut-Bann.

§. 29.

At, quid opus eſt in re ſenſibus noſtris obvia, pedem referre ad iſta tempora, in quibus jus rerump. Germanicarum, qualiſcunque fuerit poteſtas, publica & ſacra & civilis in re ſive propria tantum quam nunc vocant allodiale, ſive ex parte aliena, cujus generis ſunt omnes clientelæ, quas feuda nunc appellant, manſit vagum, incertum & obſcurum, ignoratione litigioſum ſic factum, deficientibus literarum monumentis, quam vt ſpes ſit extundendi ex his duris nodis quod in rem præſentem convertas.

§. 30.

Cauſam peroravi breviter atque ſummatim, quæ ſatis momenti habet, cur prolixiorẽ hic hiſtoriam ſive juris publici, ſive eccleſiaſtici, ſive feudalis hic tradere ſubſiſtam: ſufficiet iis, quorum uſibus hæc compoſui elementa, quod nullus intercedam, quo minus alios ſciendi cupidi horum jurium & artium quæ illuc pertinent aulicarum conditores ac ſtatores adire, eorundemque ſubſellia occupare liceat.

§. 31.

§. 31.

Audeo attamen aliquid, ut svasor fiam omnibus, quibus volupe sit aliquando affectare has artes a quibus Publicistæ audiant, ut maximo opere sibi caveant ab isto usu iurium peregrinorum, Romani, Canonici, Longobardici, quem Civilistæ adhuc defendere contendunt; nedum in partes transeant Barbarorum Nominalium; cum Humanistis etenim qui Reales ferant, facile erit transigere.

§. 32.

Qui valebunt ingenio, ipsa experientia magistræ lueri tantum facient, quantum usus postulet, fructumque ferat ex se vberiore, quam ne timendum sit fore, ut unquam ferrea difficilisque fors de vivo quid detrahat; quandoquidem natura paucis semper contenta fuerit, nec artem nisi admodum desideret, quin sic ducat ut eam sequatur.

§. 33.

Amabit profecto artes se docente repertas, si cogere desistant præceptis, & perspicient dicto audientes nunc, quid de usu iurium peregrinorum & quod germanum sit in Germania, post tot eximiorum Ictorum concertationes vbiuis tenendum sit. Turpius fane ejiceretur Romanum, posteaquam illud hospitio receptum esse fatentur, donec se gerat dignum hospitem.

§. 34.

Hinc effici putarim, quod ajunt, eum qui iure illo nitatur, eatenus firmo satis fundamento niti, neque ad receptionem probandam esse obstri-

Etum. Cur autem silent quem locum illud occupaverit primum quantoque spacio regnaverit, quave modestia obtemperaverit deinceps? Per vices fortassis hoc factum est varias ac totidem rerum discrimina, quæ enarrare nimis longum foret.

§. 35.

Adfirmant iidem, quod aut vi aut clam aut precario consecutum fuerit unquam, nihil illuc conferre, ut ideo in exilium plane actum cense-ri debeat jus patrum. Et quid inde? Nonne, ut primo omnium de genuinis patriæ moribus avitis circumspiciendum sit, vbinam locorum ii habitent? iisque demum absentibus & vacua relicta possessione, Romanum in subsidium hoc obtinere queat, ut locum inveniatur sibi commodum.

§. 36.

Ita non pessime sibi suisque studiis consulent, qui Juris Romani & patrii differentias, quod præmonuerunt aliqui nostratium, mature investigabunt; modo ne miscelliones, & herseiscundos simulent aut fingant sibi consuetudines, quarum vel memoriam dudum delevit vetustas, vel rebus presentibus sic aptas ac sunt rotundis quadrata. (*)

(*) Qui Germanici juris magis sedulam investigationem aliis persvasit, Illustr. Joh. Petr. de Ludewig, in Introitu Operis cum Vita Justiniani Imp. cæpti, §. 7. idem quoque in multis scriptis Academicis & dissert. exemplo præire voluit. Optandum foret igitur, ut istud absolutum præstare ipsi licuisset.

§. 37.

§. 37. Quoniam igitur Capitularia Regum Franco-
rum, multoque magis leges Wisigothorum, Bur-
gundionum, Salica, Ripuaria, Bajuvariorum, Ala-
mannorum, Saxonum, Angliorum, Werinorum,
Frisiorum, Langobardorum jam ante secula plu-
rima exoleverint, non esse jus Germanicum ex
illis priscais Germanicarum gentium legibus æsti-
mandum. At quis negabit ea, quæ supersunt ju-
ris Germanici passim vestigia egregiis his lumini-
bus perfundi?

§. 38.

Illud quoque minime negandum; si constet
apud easdem gentes consuetudines viguisse maxi-
mam partem discrepantes, laterem eos lavare, qui
ex tam variis diversarum gentium institutis sin-
gularibus corpus & Systema aliquod juris Germa-
nici consui posse sibi persvadeant. Et cui finis
hoc opus esset? Neque tamen meliora speramus
ab iis, qui centones ex juribus peregrinis & ma-
gis ineptis confarcinare satagunt; quaecunque de-
mum arte se tantum laborem perfecisse gloriantur.

§. 39.

De Jure autem Saxonico & Alamannico quum
dent, quod facere utique debebant, illud in inferio-
re Germania, hoc in superiore maximæ fuisse aucto-
ritatis; neque tantos esse eorundem nævos, quan-
tos habent ista peregrina, maxime vero Pontifi-
cium; qui in mentem venire poterat, jura illa
citantem non habere fundatam intentionem, nisi
eorum usum in aliqua provincia hoc illove in ca-

pite superesse ostendat; imo ne in Saxonia quidem eam allegationem juris Saxonici alicujus momenti esse, quin usus ante probetur vel de eo alias fatis constet (*)

(*) De usu atque auctoritate, quam nactum fuerit Speculum Saxon. inter alios testimonium tulit Herm. Conring. de Orig. Jur. Germ. c. 30. p. 183. neque sine rationibus, h. i. m. subductis. Scilicet recepto hactenus more, secundum consuetudinem et ex equo ac bono sententia tum ferebantur: quarum magnam partem hoc Codice contineri persuasum fuit. Itaque una illa opinio potuit haud difficulter efficere, ut ubi Saxonica jura, ibidem & hi libri obtinerent, adeoque hinc Saxonica jura peterentur. Nusquam illud illustrius factum fuisse legimus ex eo, quod Melchior Klingius aut alii quipiam id ipsum, re-tentis tamen Glossatorum nugis, Systematico ordine exhibere voluerint.

§. 40.

Ipse credo, multos inveni in Jus Romanum, alios juris Germanici usum mirifice commendare, qui, quale sit illud aut hoc, sciant cum ignarissimis. Incredibile autem esse, quantum damnum inferant reip. qui jus certum & tot seculis magno studio excultum manibus juvenum extorquere conentur, neque tamen iisdem ostendant quod sit certius, & quod pro norma tuto sequi possint. Neque tamen sic vereor, ut vel studio juris Germanici majori omnis juris certitudo in scholis & foro tollatur, aut in sola juris Romani doctrina ea certitudo quam jactant, habeatur.

§. 41.

§. 41.

Recte faciunt equidem, vt arbitror, qui in dirimendis his controversiis ac litibus, attendunt: vtrum consuetudines Germanicæ quæ allegantur, aut totam Germaniam aliquando occupaverint? quorsum referunt obligationem & actionem ex pacto nudo oriundam, liberos per separatam Oeconomiam ex patria potestate exeuntes etc. vtrum illa instituta Germanorum quæ quid habeant singulare, statutis vel legibus vel etiam Imperii Reecessibus sint confirmata? an quæ passim adhuc vigent consuetudines nulla lege scripta firmatæ sint? quales sat multas Schottelius aliique collegerunt,

§. 42.

Enimvero applicatione regularum, quas instruunt ex insidiis iidem seditiosarum, multoties falluntur ipsi & incidunt in laqueos aliis positos. Vix satis tuto in istis sequimur legem scriptam quæ interpretationis adstrictius faciendæ vice fungatur, nedum non scriptam & prorsus interpretem mutum agentem. Nec placet omnino, quod in his usum demonstratum velint ex actuum conformium frequentia, quæ sane viam pandit fraudibus latissimam.

§. 43.

Instant: si nihil tale occurrat, merito ad statuta topica & his deficientibus ad iura provincialia respici, in quibus lateant sat multæ juris patrii Alamannici Saxonicique reliquæ, observandæ iudicibus & custodiendæ, quam fuerint sive adhuc
since-

sincerae, sive Juris Romani laciiniis deformatae; qua in re quid sibi tandem velint interpretes? satis ambiguitatis habet.

§. 44.

Sed aliter leges, aliter philosophi tollunt astutias: illae, quatenus manu tenere possunt; hi autem, quatenus ratione & intelligentia. Quia vero ratio postulat, ne quid insidiosae, ne quid simulate, ne quid fallaciter, quas non insidias, dum tendunt plagas, etiam si excitaturi non sint, nec agitaturi? Siccae, ubi statuta & jura provincialia juri Romano in vno alterove capite derogatum vellent, in ista juris patrii dispositione acquiescendum est, quæ novis tantum vocabulis inventis rem eandem sequatur?

§. 45.

Quis ergo tam stupet, quin deprehendat, quod lingua sapientum nostrorum sæpe præcurrat mentem? Quoties enim non evenit, ut hujus generis statuta & jura provincialia deficiant. Nihil eo casu relinquitur his qui nihil sapiant, præter id quod manu teneant, quam ut jus Romanum in subsidium adhibeatur. Dabo hoc prorsus, non tamen prius, nisi causam non amplius pendere existimem.

§. 46.

Id quod etiam de Jure Feudali Longobardico intelligendum esse perhibent veluti cum corpore Juris Justiniani simul tanquam in subsidium recepto, si emerferit unquam ea temporum infelicitas, ut consuetudines feudales patriæ deficiant.

O mi-

O miserum autem subsidium inde petendum! quia gentes barbaræ hoc umquam admiserint, qui floruerint sane, sed moribus atque institutis longe diversissimis, & nostris adversâ fronte repugnantibus.

§. 47.

Vt se gratos vicissim præstent postulamus jure nostro, & sunt certe aliqui qui non dubitent, quin ea quæ Jus Romanum sancit si pertineant ad Jus publicum Romanum, si nituntur principiis status Romanorum reip. nostræ parum concinnis, nullum in foris nostris usum habeant, modo non recepta esse probentur. Sed quem admodum alios hic dissentire non ignoramus, ita parum læbet, quin isti verbotenus duplum dare præ se ferant, re ne hilum quidem concedentes.

§. 48.

Jus Canonicum denique volunt in Protestantium foris non nisi quatenus receptum sit valere. ejusque usum in causis præcipue ecclesiasticis, matrimonialibus & processu quem vocant forensi superare. Quam vellem autem, ut hoc tandem per artem nostram, si tantum posset, eliminaretur totum ex animis vere fidelium, cujus ope precaria cuncta invicem hostilia patria nostra accepit.

§. 49.

Res ipsa loquitur, Jurisprudentiam Germanicam, qua hodie utimur, eam faciem neutiquam habere, quæ vel usu Juris Romani & Canonici subsidario utroque descripto, vel solis LL. Ger-

mono-

manorum veterum, longaque locorum consuetudine, vel denique novis Constitutionibus & Compilationibus jurium Provincialium quibusvis illis junctis contenta foret & arti tantum relinquat, ut plenum tandem atque omnibus numeris absolutum Corpus Juris Germanici privati inde conficeret. (*)

(*) In emendanda jurisprudentia, quibuscunque artibus hoc tentari contingat, perperam decerni experiemur omnes vias persequendo, si non fiat ex circumspectione aliqua ac provida accurataque consideratione finium. Quinam autem sunt illi fines? quos legumlatorum prudentia intuetur. Quid facere necesse est, ut iussiones & sanctiones eo dirigantur, quorsum tendere debeant? Non aliud sibi cordi esse fatentur omnes, quam ut cives feliciter degant, Id futurum spondent, si pietate & religione recte instituti, moribus honesti, armis adversus hostes externos tuti, legum auxilio adversus seditiones & privatas injurias muniti, imperio & magistratibus obsequentes, copiis & opibus locupletes & florentes fuerint. Harum enim rerum & instrumenta & nervos esse leges confirmant. Eadem est sententia Moysi, Deut. 30, 9. qui sec. LXX. sic pronunciat: *ὅτι ἐκ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ ὁ θεὸς σε ἐν παντί ἔσται ἐν σοὶ καὶ ἀγαθή.* Quocirca autem notari meretur Glossa marginalis B. Lutheri, inquitentis: Denn die Gottlosen haben auch wohl Ehre und Gut, oft mehr denn die Heiligen; aber NB. zu ihren und anderer Verderben.

§. 50.

Laudamus nihilominus doctissimorum virorum industriam, qui ad sublevandum ejus studium adeo prolixum ac fere desperatum operam suam con-

contulerunt, alii eam in formam Compendiorum ac Elementorum redigentes, alii singularia statuta provincialia aut partes eorundem commentationibus illustrantes, vel differentias inter jura Romana atque Germanica explicantes.

POSTFATIO.

Qua ostendimus, vtrum jurisprudentia nostra emendatione opus habeat? et quibusvis eam sperare liceat?

§. I.

Quod verum, simplex sincerumque sit, id esse naturæ hominis aptissimum intelligentibus parum difficultatis facient illæ juris civilis artes, quæ vt in veri investigatione versari credantur, cum officio attamen sic non conveniunt quo minus illius studio plures a rebus gerundis se abduci patiantur; vt sæpe intermissio fiat actionis, in qua sola omnis laus virtutis consistat vbi reditus ad studia, qui certe cum cogitatione motuque animi conjunctus multus esse solet, veluti in consiliis capiendis de rebus honestis & præclaris ad bene beateque vivendum pertinentibus, vix quidquam juvet.

§. 2.

Vidi autem & audiui in Rep. quæ nobis patria est, de iustitia, in qua virtutis splendor est maximus, conqueri fere omnes, quam fuerit istis artibus & prava consuetudine depravata, aliquos vero

vero de reditu ad actionem parum sollicitos hujus generis consiliis omne tempus terere, quæ ad vitæ utilitates promovendas facere debeant, modo ne ipsis quidquam agere aliud oporteat.

§. 3.

Maximam utique opes fere vbiuis stultitiam experiuntur magno suo malo, & pauper nupiam non jacet, nisi fortassis ille, cui hoc integrum & cui copia est, vterque in ipsa rei jactura quam prudens facit, salubrius remedium inveniat, parcendo & sumptibus & tempori. Si demum quæras, vnde tantus eveniat malorum cumulus? aut subsistendum est, aut fatendum quod omnes peiores fiant licentia agendi nimirum quod velint. (*)

(*) Corruptionem rerum nimirum optimarum pessimam esse quilibet ut fuerit plurimarum rerum usu edoctus, haud diffitebitur. Ipse justitiæ vultus, quam placet hominibus utilitatibus suis capitis, satis habuit semper latebrarum, quas sollicitè quærunt primum, qui aliis peritiores jurium habentur, ut aliquid legis quam sit bonum captent, quocum vertant justitiam ipsam in absinthium, rapinam & fraudes. Deinde istius fructus usura audaciores facti, tam contemtim & incuriose procedere advescunt, ut illam faciei justitiæ partem nec dimidiam retineant. Exempla poteram ex rebus, non vni in medium ponere perplura, non profecto excogitata, sed verissima. Sed enim cui bono mihi non sciperem maxime & prius? quam iis, quibus nec animus est discenda justitiæ præter eam, quæ Curios simulat & bachanalia vivit.

§. 4.

§. 4.

Valeant modo majorum nostrorum exemplo boni mores, præ bonis legibus, & ne his quidem opus habere ut fiat justitia; omnes intelligent. Sublata contra pietate & morum honestate, necesse est fidem etiam & vnam excellentissimam virtutem justitiam tolli & haud scio, an leges optimæ quoque tam efficaces futuræ sint, ut reddant semel amissam, præterquam si sponte accipiantur, iisdemque obtemperent quibus dentur.

§. 5.

Ita sane nec lædent quenquam, & suum cuique tribuent rariores erunt lites de meo & tuo, & sine negotio finientur eædem. At secus fieri omnia, tristi ac misera edocemur experientia, neque tamen aperte plerosque illudere videas legibus, quam nolle sic alienis utilitatibus consulere, ut suas negligant, & ideo arte prudentiaque contendere. Quodnam vero prudentiæ munus? quis delectus? si legat aliquis intelligenter quod pugnet cum honestate, aut quo serviat voluptati?

§. 6.

Eo modo contingit, ut non paucos justitiæ capiat oblivio, in quancunque illi inciderint cupiditatem; nec deerunt facile deserendi officii causæ, si cogites, quod recte fiat etiam ita demum justam esse, si voluntate fiat, minime vero quod non & voluntarium. Dabo cæterum eam virtutem plurimæ commendationis & exercitationis indigere, tardis autem mentibus non facile committi; non tam multi præditi ea, quam videri volent;

(Reineccii Hist. Jur.)

M

atque

atque in vi quacumque adhibita nihil omnino præsidii invenient. (*)

(*) Manifestum sic sit, causas fuisse sat graves quæ in eam me adduxerint opinionem, ut nollem Auctor fieri, posteaquam B. Thomasius ex una, ex alia parte B. Gundlingius, felici uterque conatu superstitionis, imo & incredulitatis maculas ab eruditione deterferint, imposterum ut audiantur, quibus volupe est tot placita sive Porticus s. Lycei per anticam ab ipsis exclusa per posticam recipere. Neque enim illi, quos merito suo laudibus evehimus, aut primi fuerunt aut soli, quibus insipida visa fuit omnis philosophia Nominalium qui unquam fuerint, ut qui tantum vocabulis aut signis non convenirent, de rebus parum solliciti. Non profecto propter villipendium Auctorum, in quibus mirabilem & vix credibilem ingenii aciem aliquando animadversum fuisse liquet: sed propter acutas deliraciones in devia fluctantes, quales familiares esse solent methodiis ad disputationes & contentiones tantum natis, ad productionem autem operum pro vitæ humanæ commodis omnino sterilibus.

§. 7.

Quid? quod ipsa iniqua accusanda erit vitiorum enumeratio, & selectio, quin spectent ad homines, quæ ad officia transferantur; at magis tamen improbo frequentem exprobrationem eorum, quæ vllis aut studiis aut occupationibus vel impediuntur, vel prætermittuntur de quibus dubitent, num bene sint præcepta? maxime quum illi quos male habent aliorum errores, se tollendis iisdem impares esse sentiant.

§. 8.

§. 8.

Scio equidem, quam conjuncta esse malis soleant id genus alia, ut cautum satis non sit reip. quæ committat omnia prætermittendo, ut licentia cives deteriores reddat: neque tamen magis securam fore crediderim, quæ quoties ejus causa severitas adhibenda est, puniendo irritet animum immanem ac ferum, & quod deterrimum est, exquisitiore indagatu rerum atque causarum, quæ tam non prope absunt, reperient hominum injustitiam, sed armis instructam non levibus.

§. 9.

Imo rem acutè tetigisse, qui totam causam in ipsas leges & jura civilia contulerint, si in quendam parvum aut angustum locum natura concludatur, qua explicata, quam late pateat hic locus, nec prius constet quibus LL. civitas quæque ad obtinendos fines regi debeat? & quas denique compositas ex variis causarum figuris descriptas habeamus? Ita sane, ut aliter qui tradunt, non tam justitiæ quam litigandi tradant vias. Estne ita? Modo non contingat, ut ignoratio potius juris litigiosa sit quam scientia.

§. 10.

Eam vero affectantibus placere nequit, a legibus proficisci illam quæ sit ratio summa, quæ jubeat ea, quæ facienda sint prohibeatque contraria; si quidem ea in hominis mente confirmata & confecta lex est, at sine arte, insita in natura; præterquam quod interdum populariter loqui necesse erit in populari ratione & eam legem appellare,

M 2

præ

quæ scripto sancit quod vult, aut jubendo aut vetando, vt vulgus solet.

§. 11.

Potuerunt igitur, qui tantum colligerent quid apud singulas gentes justum habitum fuerit vnam, & in quod omnes & singuli consentirent, naturæ aptum existimarent, idque demum protali declararent, jus aliquod suis artibus extrahere quod naturæ imitetur simplicitatem, quam sic penitus non eversum ituri sint? (*)

(*) Hinc perspicias, quam non admodum tuta videatur, quæ non raro se offert de rebus consultatio: vtrum fieri possent vel non? antequam cogites de mediis & apparatu. Sapius enim animadvertas in deliberationibus quod notatum fuit Fr. Bac. de Verulam, in Dialogo de bello sacro: *ingressum propinquiorem in considerationem modi rei gerendæ sive exequendæ opinionem prius conceptam de possibilitate vel impossibilitate penitus subvertisse; adeo vt quæ primo intuitu possibilia videbantur, inquirendo in modos persciendi, impossibilitatis convicta fuerint; & e contrario, quæ impossibilia quis primo putasset, mediorum rursus explicatione, (tanquam lumine a dorso rerum posito & affulgente,) se ostenderint possibilia, quæ antea impervia putabantur perviis factis.*

§. 12.

Recte sane tribuimus priscis Germanis eam simplicitatem & artium ignorationem, quæ hominibus antiquis sit digna, generosa videlicet ac provida, qua naturæ sancitis nihil cogitari poterat convenientius, quam diu vixerint illi a vassitie

tie & simulationibus longissime alieni? Nunc vero, ubi tot artes peregrinæ ad nos perlatae sunt, easque accepimus ut lubitum fuit, atque utimur iisdem non ut volumus, verum ex jussu & arbitrio alieno, nondum cessat regnare quæ pariter succrevit nequitia, sed in omne nefas labimur, quod indies augefcit. (*)

(*) Non unius generis sunt istæ artes, quæ cum jurisprudentiam ingredi cœperint, non potuit non eadem his tanquam tacitis incrementis præter modum augefcere, sed plurima etiam secum impedimenta ferre. Plerasque illas, si virtutem bellicam ac frugalitatem in rebus domesticis excipias, Germaniam antiquam latere cognitum fuit. Deinde ex medii avi historia utcunque habeat, palam fieri credimus, animo valde suspensio expectatum fuisse, antequam scirent, quibus modis juxta pontificales peregre adfcitas leges civiles quoque jungere oporteret, ne patrum mores, quorum satis tenaces erant Nationis primores, penitus succumberent & abolerentur. Nolim autem ancipitem hærare quenquam, fuisse non paucos, qui inter deliberandum secreto apud se constituerent, quantulumcunque illud adventitium LL. peculium valiturum sit ad corrigendos mores, fructum hinc percipere quem possent non minorem certiolemque ad colligendas pecunias; incuriosos profecto stultitiæ, quam pati dicuntur opes.

§. 13.

Necesse est omnino, sic intermissum esse & defuisse officio vtrunque, quod nec illi modeste obtemperant satis, qui has leges didicerint aliosque docuerint eas, neque recte præscribant quid

vniqueque in rep. agendum sit, vt conspirent singula; quoniam vberior LL. copia vix permittat vt intelligantur, nedum rite secundum mores applicentur a viris alioquin doctis & scientia præclaris.

§. 14.

Quid igitur non fiet apud plebem earundem ignoratione? Nolim credas hoc aliquid novæ rei esse. Dudum querela ista de LL. sumtuariis v. c. Romanorum audita fuit, tot a maioribus repertas, tot quas Augustus tulerit, illas oblivione, has, quod flagitiosius existimatum fuit, a Tiberio contemptu abolitas securiorem luxum fecisse. Neutiquam sic insolens & recens est, quod ad modum temporum & vices morum vertatur.

§. 15.

Leges Romanorum Regiæ quoque primo rudibus hominum animis simplices fuerunt, quibus etiam reges obtemperarent; cum deinceps post XII Tabb. non modo in commune, sed in singulos homines latæ erant quæstiones, & corruptissima rep. plurimæ leges. Eas quippe res, quæ per raro eveniant, & forte vno aliquo casu accidunt, legislatores præterire solent, nec immerito sic faciunt. Nihil contra intermittendum est singulis, quod inest officio.

§. 16.

Meum jam non est plures coacervare jurisprudentiæ nævos, qua in re desudarunt jam multo abhinc tempore alii, & vix inveniri inter cordatiores quenquam, qui repugnet opus esse philosopho.

Iosophia, non quidem nomine perque dissentientium contentiones illustrata, sed qualis sit re & sic rerum omnium antiquissima; amplissimaque omnium artium bene vivendi disciplina, animi medicina, vitæ autem & parens & emendatrix.

§. 17.

Artes aliæ quid possint? dudum tentarunt, qui mirabiliter eam doctrinam ex umbraculis eruditorum otioque non modo in solem atque pulverem, sed in ipsum discrimen aciemque produxerunt, & in his quidem inventi sunt non pauci mediocriter docti, magni in rep. viri, & doctissimi homines non nimis in rep. versati sat multi. Qui vero utraque re excellerit, ut & doctrinæ studiis & regenda civitate princeps esset, eum reperire potuerunt neminem.

§. 18.

Valde itaque timeo de nova nostra philosophia, quæ tot peperit artes & bonas & malas, ne genium non mutet, si pergant aut homines tantum ingenio indulgere, ut sibi sapiant aut solis, aut tantum aliis, vel prorsus ex aliis nonnisi exemplis ducantur, rerum adhuc ignari. Breviter dicam, quid sentiam, ne excitatis passim clamoribus eorum qui numerum faciunt, in hunc diem inurilibus & otiosis, me adjungam.

§. 19.

Vero absimile non esse reor, si putent, nihil tam naturale esse in re quavis dissolvenda, quam sequi eum modum quo fuerit colligatum: at perspicere mihi videor quam secus faciant iidem

eam regulam applicaturi, vt juri Romano, quatenus hoc & hospitio receptum, & recipi dignum erat, & modeste obtemperabat moribus patriis, tantum obicem ponant initio. (*)

(*) Egregium prorsus est, quod a Fr. Bac. de Verulam. in Historia vitæ & mortis denunciatur hominibus, ut nugari desinant, nec existiment tantum opus, quantum est naturæ potentem cursum remorari, & retrovertere quem posse haustu aliquo matutino, aut usu alicujus pretiosæ medicinae ad exitum perducere, sed vt pro certo habeant necesse esse, vt hujusmodi opus sit res operosa, & quæ ex complurimis remediis atque eorum inter se connexionione idonea constet &c. Cogitent autem, qui versantur in vita civili: vtrum cursum rerum experiantur minus validum, quoties recti apud eos locum tenet tantus errorum, qui jam publici sunt facti, cumulus ac vbi quæ fuerunt vitia in mores transierint? Neve enim inficias iuerit quisquam, talismodi populorum consuetudinem, quam dicimus καθολικὴν, s. omnibus communem (den Welt-Lauff) vtcunque initium cepit fortassis exiguum, diu tamen neglectam maximas vires sumere, vt nihil fere moveat, quisquis in aduersum nitatur. Nemo igitur adeo stupidus esse debet, vt credat, id quod nunquam est factum fieri posse, nisi per modos etiam nunquam tentatos. Habet autem, quicquid in Jurisprudencia restauranda adhuc tentatum fuerit, naturam veluti complicatam, vt quod alia ratione iuvare crederetur, id ipsum alio vicissim nocuisse deprehenderent. Qua quidem re nihil posset contingere magnis quibuscunque operibus magis inimicum iisdemque destruendis natum. Harum difficultatum exemplum capias licebit ex iis, quæ tradit Glasfey. im Recht der Vernunft. L. 1. c. 5. §. 57. seqq.

§. 20.

§. 20.

Plane ad jus antiquius & eam partem Pontificii redeundum est, ut eidem ante omnia prorsus derogeretur; qua intercedere possint aliqui callidis suis consiliis, sciscitantibus & perferentibus, quod reip. commodum sit & aptum; quod equidem inter Protestantes nullo negotio posse confici credibile est, si Princeps quidam recto tramite incedere non intermittat, & quæ sunt doctrinæ æquo animo ferat, donec quisque quod officii est sedulo faciat.

§. 21.

Nunc operam in eo collocet, ne ignoratione juris civilis quidquam facile litigiosum fieri queat, quod obtinebit LL. in univrsum paucis, perspicuis, lingua vernacula, omnibusque intellecta, magis in rem scriptis quam in personam, ad illum modum, ne naturæ vis inferatur, quam velle furca expellere quis labor esset? Modo sufficiant eædem regendis moribus, quid desideres amplius?

§. 22.

Inquis; necessarium videri ut infinitis illis negotiis ac litibus sufficiant, in quibus qui ætatem ferunt, multum malitiæ, quamvis nolint, addiscant. Nego autem, fore ut quâmdiu LL. istæ, quam sint paucæ, accipiantur iisdemque modeste obtemperetur a civibus, tot tantarumque litium discrimina subeant, & si secus aliquando contigerit, magistratuum hæc cura erit, & prudentia & virtus omnis, ut cito, ut tuto, ut jucunde sopiantur; cui fini volumus ut juri honorario suum

pretium statuatur secundum illas LL. Edicant hi in rem communem, modo non publicam, sive id fiat sub initium rei gerendæ, sive extra ordinem.

§. 23.

Facile patietur summus Princeps, qui tantum sciat, ut proponant, ut addant, ut minuant, ut mutant, prout res postulant, modo sint res novæ de quibus ipse nihil viderit ante, nec audiverit unquam; neque LL. vel jusserint vel vetarint. Idem non ægre laturus est, si aliqua fiant tralatia, & in morem abeant, si talia sint eorundem instituta, in quibus æquitatis rationem habuerint, quæque deinde pro certo jure recepta essent atque approbata. (*)

(*) Enimvero quid hoc est? de justitia definire absque recensitione & consideratione casuum particularium. Quare vix credam fore, ut vlla de jure quæstio terminari queat citra distinctiones & limitationes, in quibus occupantur artes & methodi, venia quidem dignæ, si quod prolixum foret, non nimis præcise, quicquid autem novum nec dum tentatum videri queat, hoc seorsim & quoad casus singulos, quantum fieri possit excutiant.

§. 24.

Prudentes viros omnes, si eos se præstent consulentibus, non haberi vel cupiant vel petant, audire, e re maxime crit. Agant illi rem suam gnauiter, ipsasque LL. interpretentur, ad facta applicantes eas singularia, docendo, scribendo, consulendo, cavendo, neminem cupio rei intercedere ad se non pertinenti, nedum publicæ, & suo quisque

que tantum, non alieno periculo, rerum satagat suarum & qui minus callent, discent hac via iustitiam.

§. 25.

Desinet hinc quæcunque nos afficere possit in Jurisprudencia de residuis sollicitudo, si caveatur reip. ne cautiones privatæ, consilia, definitiones, partitiones, & interpretationes Ictorum, cum omnis doctrinæ genere pro LL. habeantur (quantum vero hoc abest a ridiculo?) etsi quidquam illarum rerum summa arte fuerit elaboratum, imo publica auctoritate firmatum, & vsui aut scholæ aut iudiciorum quoque publice traditum. Possunt profecto jura & LL. arti ac disciplinæ inesse, imo his ipsis niti, neque tamen opus est ut singulacuta etiam pro legibus venditentur.

§. 26.

Si nemo sine lege loqui audebit, neminem tamen hoc facere pudeat; quid nostra refert; vtrum peregrina ad delectationem alicubi legantur, ab aliis sic adhibeantur & in usu sint, vt nihil detrimenti inde capiat resp.? imo ne maculam quidem innuri his necesse esse iudico, multoque minus efflagito vt flammis tradantur. Si nihil literis indultum quid velint quod privatum sit, & voluntate compositum, nec fortassis sine causa, rogo tantum vt parcant innocuæ chartæ, quæ vsu præbitura sit vberiore.

§. 27.

Cogitanti mihi de philosophia juris & potissimum de iis legibus quas naturæ tribuunt; vtrum
illæ

Illæ non melius ipso usu discantur, & efficacius in rem præsentem deducantur ab his, qui cupiant facere quod ad rem. spectet & id ipsum egerint aliquamdiu, quam ex traditionibus & comprehensionibus illorum quibus vera, nec dum obsoleta, vivideque descripta exempla in promptu non sunt? præstat equidem nunc subsistere, quam edicere quidquam, cui bonum factum præfari vetat locorum & temporum quæ vicissitudo est. Attamen certissime persuasum habeo opus istud esse juris civilis peritorum, ut rectam rationem vbivis, tanquam legem summam adhibeant, qua prætermissa, non possent ad res applicantes non verba dare. (*)

(*) Percommode accidit, ut succureret hic Auctor adscriptorque artis jurisprudentiæ tanquam iusto connubio junctæ, Io. Petr. de Ludewig, cujus vid. disc. præm. de triplici jurisprudentia in foris Germaniæ. §. 5. & 9. ubi dolet maxime vicem juvenum non satis providorum in cavendo, ne otium juri positivo & patriæ & Latii dandum in jurisprudentia forensi fallant juris naturalis (quale esse venditatur ab iis, quibus in ore est: Das Streiten lehrt uns die Natur &c.) argutiis & disputatiunculis.

§. 28.

Ordinem judiciorum quod attinet, indubie plurimas ille habet ambages ac circuitus vix evitabiles, si vis ac potestas judicum intendatur, ut lites terminentur sententia: volentibus autem partibus facile istæ difficultates superabuntur omnes, si nihil pertimescendum sit captionis aut quod male blan.

blandientis eloquii decipulam minetur. Hanc igitur viam præ omnibus commendatam velim, suo tempore & loco ineundam ipsa natura duce & illis profecto, qui causæ fiduciam habeant, fere nunquam frustra tentatam fuisse memini.

§. 29.

Viderunt aliquid, qui ita censuerunt, ac si virtutum amicitia adiutrix a natura data fuerit, ut quoniam solitaria illa non posset ad ea quæ summa sunt pervenire, conjuncta & consociata cum altera perveniret: At hæc quoque legem habet, ne præposteris consiliis acta agamus, & ita ut in multis rebus fieri assolet, negligentia plectamur.

§. 30.

Quo efficitur, ut eadem recta ratione utens, atque naturæ congruens sempiterna summaque constantia vocet ad officium jubendo, vetando a fraude deterreat, quæ tamen neque probos frustra jubet aut vetat, nec improbos jubendo aut vetando movet. Huic itaque legi quum nec obrogari fas sit, neque derogari ex hac aliquid liceat, neque tota abrogari possit, vix quidquam magis adversum stabit faciendæ justitiæ, quam quod eam violet & veluti opprimat.

§. 31.

Huc merito referas non tantum insignem in puniendis neglectis abusum, sed & oblivionem propositorum virtuti præmiorum, quibus rebus remp. maxime contineri, rebantur veteres, hodie vero quemadmodum satis velociter & veluti levato velo procedunt ad poenas judices, ita se inopes

con-

consilii & opis experiantur, vt virtutum igniculus, & semina quæ animis a natura insunt nunc excitent, nunc adjuvent præmiis, vt ex non voluntariis faciant, quæ sunt in voluntate positæ. (*)

(*) Utinam vero non contigisset ea vivere ætate, quæ nescio annon omnium & personarum & rerum discrimen sustulerit pecunia sic, vt paucis nunc reperiundis sapientibus, quibus nulla lex ponitur, cum sibi lex sint, ob illos paucissimos tacere Principes ac imperantes neutiquam possint plurimorum insipientia ac ferocia omnino exigente, vt vocem solvant, etc. vid. Gundling. in Politica, c. 9. §. 5.

§. 32.

Enim vero his rebus quæ inserviant, plurima inveniri posse putem in iuribus alias peregrinis & parum adhuc cognitis; patriæ tamen nostræ æque apta, vt LL. ipsius haud definita. Ea igitur, quemadmodum nulla vi iubendi pollent, sic fontes aperiant non vnos rerum utilissimarum, ex quibus consilia haurias multoties extemporanea, quæ non tantum faciant vt acutius cernas, sed & sub fortitione quadam probes & deligas.

§. 33.

Ita in disciplina egregia, quæ cladibus hæcenus, quam meritis cultorum suorum illustrior fiebat, non amplius illam solutam compaginem videre, historiæ lumine, & prudentiæ civilis perfusa. Non ego hanc lucem partem facio, aut fundamentum, aut principium, sicut alias me legere memini; his puto adminiculis, his talis recte incedit, posteaquam historia nobis omnem im-

pe-

perandi rationem, qua fieri possit, commemorat, prudentia vero civilis eandem componit ac trutinat.

§. 34.

Quum ex vno latere repræsententur nobis ea quæ circumstant, ex alio intelligimus quæ subsunt. In notitiam rei perducimur longa aliquando via, ubi haud difficiliter observes principia, progressus, causarum momenta, sive interiora, sive externa & apparentia, per factorum vices mirabiles, mutationum occasiones, instrumenta, gradus etc. Ampliori tamen commentatione de his, quæ experti fuerimus ex his quæ facta sunt, colliget & pronunciabit mens sibi conscia, bene aut secus factum fuerit?

§. 35.

At non moveat nos? quod hi, qui in rebus plurimum vidisse perhibentur, iidem de binis illis jurisprudentiæ & publicæ & privatæ, illius autem maxime, præsiis judicent hostalos apud plebrosque admodum langvere, posteaquam cessere illa ingenia, qui pari eloquentia & libertate quondam res gestas commemorare consueverint, quum pluribus modis contingat veritatem infringi, sive hoc fiat reip. ut alienæ inscitia, sive libidine assentandi, aut rursus odio adversus dominantes.

§. 36.

Neutris curam esse posteritatis inter insensos vel obnoxios, dudum intelleximus, eoque res gedit ut in ipsa Actorum Publicorum comparatione
cum

eum historia quæ intus habetur contenta, abunde habituri sint posterius, quod jure de temporum nostrorum conquerantur olim injuria; cujus genium, cujus artes, ut cætera eruditionis *nomina*, quam *opera* publice notiora esse constet. (*)

(*) Haud, perperam crediderim. Nic. Hieron. Gundlingium sua Politica inscripisse prudentiam civilem ratione connexam, exemplis illustratam. Recte facient utique, quibus ita placuerit, ut nostram hanc meditationem de Jurispr. German. aut restaurata, aut ulterius emendanda componant cum illius c. 9. de prudentia legislatoria, nec non c. 10. de prudentia in constituendis & emendandis judiciis.

§. 37.

Scilicet a plerisque parum intelligi contendunt, quantum sit et quale mentis humanæ opus historia, quæ pragmatica vere dicatur nec invtilis evadat. Deinde quod pertinet ad civilem prudentiam vix opus est monere, quam pauci faciem ejus amplius noscant, multi nescio quid non ejus loco venerentur, quod in umbra tantum positum sit et otio. Nemo fere non laudem hanc affectat, ut rerum Magister audiat, dum Barbarus sit, neque vlli intelligatur.

§. 38.

At non fraudabimus quenquam gloria istac, quam sua industria promeruerit, qua ad gradum hunc adscendat scientiæ, quæ istis contentui ac ludibrio est, ne vereantur eundem Humanistæ elo-
gio

gio traducere, ut mactē eum virtute sua esse jubebant, Reales attamen soli sibi met ipsis videntur, ut prorsus desperent in his inveniri posse aliquem, veluti de tribus fortasse, qui omnem dicam ad perfectam? civilem sapientiam vel tetigerint.

§. 39.
Ne singula monstra & ostenta *Ἰασηνῶν ἀνδρομέδων* persequi necesse sit, hujus loci propria quædam in memoriam revocare animus abhorret, quod infinitus numerus Parium se offerat cogitanti de solis feudorum tot tricis quas nectunt, ut Jus feudorum Naturæ confingant omnibus numeris absolutum, tam plenum barbariei, ut eum qui apud Romanos eloquentiæ princeps habitus fuisset, magis mutum fieri oporteat quam piscem, ne & ipse dicat quid tandem sentiat.

§. 40.
Neque tamen spes me fallat ut arbitror, fore aliquando, ut ab omnibus intelligatur iudices in causis civium eo jure nunquam teneri, ac multo minus principem ipsum, qui iudicum religionem legibus peregrinis obligari perniciosum esse judicaverit, quod acceptum nuspiam fuerit a singulis rellæque intellectum. Certe si ignoratio juris civilis militum privilegium est nemo miles civis esse volet, fore autem ut quilibet civis miles esse malit, ntergo sequitur. Quænam vero ea reip facies?

§. 41.
Vidimus, quam natura non trahat homines ad communem inter omnes societatem, in qua
(Reineccii Hist. Jur.) N bello

bella cessent & judiciis omnia disceptentur impotune, sed eo perducatur, ne id ipsum fiat sine ratione & iudicio. Noli credere quod negemus appetentem esse humanam naturam tranquillitatis, qua frui unquam posset sublati omnibus bellorum malis. Minime vero efficit quoque, quod appetit. (*)

(*) Quis non credat beatissimam civitatem ejusque incolae tanquam in cælo esse, si nata fuerit iudices quales sibi optat probos, ut nec vi, nec ambitu, nec pecunia turbetur forum? At, quam rarum hoc fuerit, dabimus neminem horum aliqua suspitione usquam premi; erunt attamen litigantes, erunt causidici, erunt procuratores, erunt scribae etc. et erunt scilicet omnes, scilicet singuli in causa cum ipsis legibus, non ad tollendas actiones hominum sed dirigendas inventis, quare lites serantur, succrescant et in longum extrahantur. v. Gundling. Polit. c. 10. §. 20. seq.

§. 42.

Conatur fortassis, inquires, aut ut fiat auctor erit? Vtinam posset. Sed ne hoc quidem. Si quidem prudenter agere velint homines, nequaquam sibi proponunt quod fieri nequeat, sed obtinebunt consilii rectitudine, virtute atque constantia credentes plurima, quæ vix credidissent, profani vero & irreligiosi fieri posse unquam proterve negaverant, quo eosdem a recto felicitatis tramite tantum, invidia comite, abducerent.

§. 43.

Exemplo nobis sint gentium inter se earumque potentissimarum foedera atque pacta. Nonne

eorum beneficio tantum obtinetur facile securitatis, quantum per voluntatem hominum potest? Fac vero alios fines prætexta quoque securitate eadem proponi. Omnia alia evenient prius, utcumque istis consiliis clam habitis, quæ nec possint non vim suam sive justam sive injustam intendere, manifesta quoque tandem fieri donec in facta erumpant, velut signa & testimonia rerum atque ipsius animi evidentissima.

§. 44.

Quæ vero gerantur inter singulos nunquam, sunt prorsus eadem cum hac rerum universitate connexa. Voluptariis optima dicuntur quæ suavissima putantur. Non ita est in consiliis voluntariis, ubi hoc appetitur quod cum recta ratione desideres, quod æstimandum non est ex eo quod tantum cupias, si non facias ut re potiaris, docili equidem si credat solertia, quæ satis possit conquisitis mediis aptioribus ad efficiendum ne egeat, quin tandem incredibile fiat quantum vitæ usus tanquam in medio positum omnibusque æque distribuendum sibi vindicet.

§. 45.

Illi igitur cupiditati obviam ire quid refert? Nihil profecto, si ea libido per se est immoderata appetitio opinati magni boni rationi non obtemperans. Quam rectius, si qua in vita hominum stultitia quasi quasdam furias immittat atque incitat, omnibus viribus atque opibus repugnabimus, si velimus hoc quod datum est vitæ tranquille

placideque traducere, & ò si possimus vt cætera,
sic ægritudinem atque dolorem depellere! (*)

(*) Quotusquisque hoc poterit? quod sibi negatum fuisse non sine luctu conqueritur iste apud Comicum Andr. Act. 4. Sc. 5. Crito:

— — — nunc me hospitem

*Lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent.*

Litem qualemcumque non explicanda tantum ejus potentia causa, sed & propterea deam fecerat pagana superstitio, antiquissimis temporibus & veluti sub initia hujus universi, vt declararent, quam sit quisque mortalium ad dimicandum & rixandum veluti natura sua pronior. Neque hanc divam sibi profecto pinxit finxitve ingenio sterilem, vt potius maxime fecundam: et quibus pignoribus? Ea de re velim legas Hesiod. in Theogon. v. 225. sqq.

§. 46.

Audebimus igitur, nequid assentari imbecillitati, & indulgere molliitudini videamur, non solum ramos amputare miseriarum, sed omnes radicum fibras evellere? Non dubito fere, quod tamen aliquid relinquetur; ita sunt altæ stirpes stultitiæ, quas pauci utique agnoscunt. Sed relinquatur id solum, quod erit necessarium, illudque sic habeatur, nisi sanati fuerimus, finem miseriarum nullum fore, si tradamus denique nos curandos, sanabimur si volumus.

§. 47.

Qui fortis sit, idem est fidens. Quare autem confidentem non dicamus eundem? Scilicet,
quia

quia mala consuetudine loquendi in vitio ponant, quod ductum fuerit verbum a confidendo, quod laudis est. Qui modo sit fidens, (nihil addunt præterea cuius rei fiduciam is habeat,) eum profecto non extimescere; discrepare videlicet ajunt, Stoicos fortassis sequentes in commutandis signis & vocabulis, a timendo confidere.

§. 48.

Nescio adhuc cum ignarissimis, cur non laudent illum quoque, qui tam sit fidens, ut audeat quod ab aliis habeatur carcere dignum, quos novierint sic potentes, ut libertatem omnem eripere nihil vereantur? Sit sane, ut quarum rerum præsentia sumus in ægritudine, easdem impendentes & venientes timeamus; quid fiet? Verisimile est, in quem cadat ægritudo, in eundem cadere timorem, h. e. infractionem animi & demissionem, ut serviat denique, ut victum, se quandoque esse fateatur.

§. 49.

Hoc est, quod litigantes etiam in iudicio pudet, quia succumbere nolint, tanta est causæ fiducia, non quidem bonæ, ut timiditatem & ignaviam reputent non omnem lapidem movere, ut superiores sint prælio quod committunt volentes sine sanguine; neque parcentes sumtibus aut tempori aut rebus cæteris vllis tanto earum periculo vacui, quod vitam trahat, ægritudinem autem nihil minuat. (*)

N 3

(*) Ita

(*) Ita C. F. Gellert, in fabula quæ inscribitur *der Proceß*. p. m. 27. non sine humanitatis sparsa sale:

Drum, Bruder recht und streite nur,
Du siehst, man will dich übertäuben;
Doch, gieb nicht nach, setz alles auf
Und laß dem Handel seinen Lauf.
Denn Recht muß doch Recht bleiben.

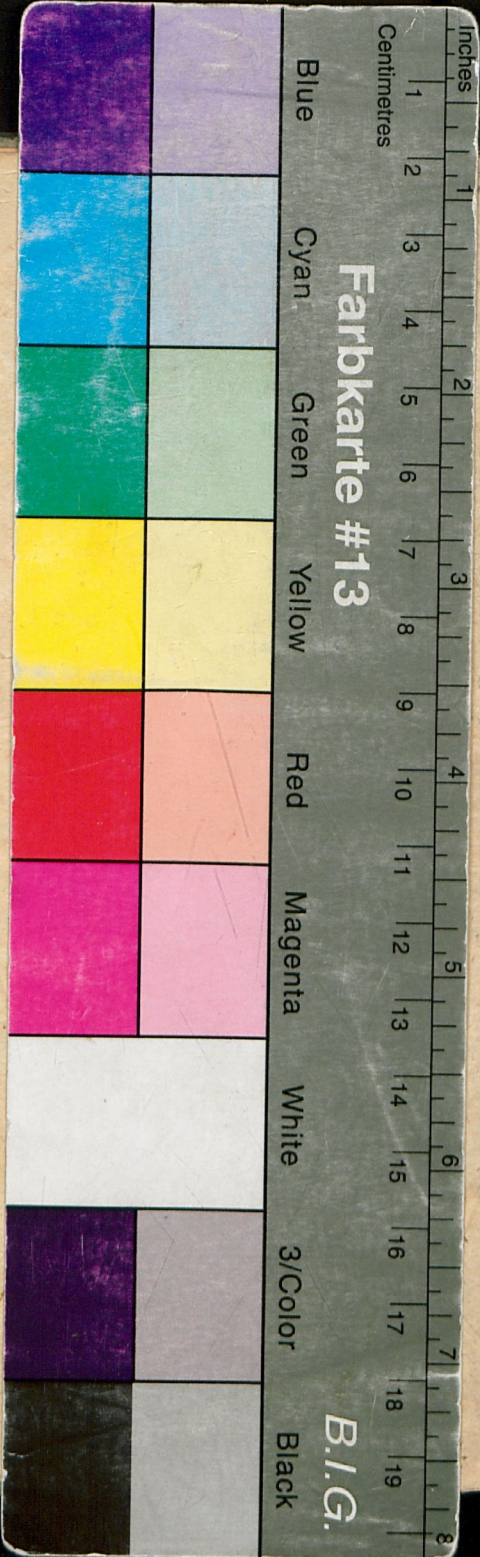
§. 50.

At quæ partium est quantaque contentio, eadem deprehenditur penes eos qui stant ab utraque parte vel altera, ut verear, ne in ipsum judicem sæpe ea cadat animi demissio, quam in sapientem cadere illi negant. Necesse esse clamitant, hunc esse magni animi & sic invictum; ostendant mihi modo aliquos, qui res humanas, quam sint leves, despiciant atque infra se positas arbitrentur, ut nunquam conturbetur animus eorum, ne non sit aptus ad exsequendum munus suum.

AB: 50B $\frac{14}{1,27}$
S

Ka: 61 19

HISTORIA
JVRISPRVDENTIAE
VNIVERSAE
ROMANA ET GERMANICA
IN
COMPENDIVM REDACTA,
ET
SCHOLIIS

PRAECIPVIS IN LOCIS,
VBI MAXIME HSDVM OPVS ESSE VIDEBATVR,
ILLVSTRATA,

QVAM
PRAELECTIONIBVS
POSTEA HABENDIS
DESTINAVIT

JOACHIMVS JACOBVS
REINECCIVS.
J. V. D.

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS VESTERIANIS. MDCCLXVIII.

